Llafranc

Entre la tradició i la modernitat

ANNIE UNLAND

Quaderns de Palafrugell

LLAFRANC

entre la tradició i la modernitat

LLAFRANC

entre la tradició i la modernitat

ANNIE UNLAND

Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

1996

UNLAND, Annie

Llafranc: entre la tradició i la modernitat
ISBN 84-86812-54-2

I. Palafrugell. Ajuntament. II Girona. Diputació Provincial. 1. Llafranc —Història local
908.467.1 EmB Llafranc

Núm. 4
Data edició Abril 1996
Tiratge 1.500 exemplars

Edició:
Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

© 1996 Annie Unland

Consell assessor
Joan Badia, Gerard Prohias, Carles Sapena i M. Concepció Saurí

Redacció i administració
Arxiu Municipal i Àrea de Cultura
Ajuntament de Palafrugell

Fotografies
Lluís Maimí

Traducció
Paulí Martí

Disseny i maquetació
Pep Caballé. Vall de Llémena

Impressió
Impremta Palé SL. Palafrugell

Dipòsit legal
Gi–227–96

ISBN
84–86812–54–2

Sumari

Llafranc i la Costa Brava 9

El paradís sobre la terra 11
El turisme i els seus perills 17
El cas de Llafranc: inquietuds i avantatges 25

Perfil històric de Llafranc: dels orígens als nostres dies 31

Llafranc, camp d'estudi per a arqueòlegs i historiadors 33
El Llafranc modern: demografia i urbanisme 41

La vocació turística de Llafranc 59

Les tres fases del desenvolupament turístic a Llafranc 61
L'edat d'or de l'estiueig (Primer període: 1871 - 1919) 65
Estiuejants i visitants. (Segon període: 1920 - 1949) 75
El *boom* turístic a Llafranc (Tercer període: 1950 - 1994) 91

Els mitjans emprats 109

Política de modernització 111
Planificació i ordenació del territori 115
Política turística 123

Excepció o model? Llafranc enfront del futur 133

Agraïments

A l'Ajuntament de Palafrugell, pel suport rebut i les informacions facilitades, i en especial a l'alcalde Sr Frederic Suñer, als serveis d'Urbanisme i d'Estadística de població i a l'Arxiu Municipal.

Al Patronat de Turisme de Palafrugell, a la Biblioteca Pública de Palafrugell, al Museu del Suro, al Club Nàutic Llafranc, al Club de Tennis Llafranc, al Club Snorkel, al Patronat de Turisme de Girona i al Col,legi d'Arquitectes de Catalunya-Demarcació de Girona, per la seva amable col,laboració.

A Pedro Andújar, Narcís Jordi Aragó, Isabel Asensio, Xavier Aubourg, família Bisbe, Carme Bonal, María Bonany, Josep Cama, família Colomé i Mir, Jean-Luc Dajon, Josep Dispés, Josep Espadalé, família Farrarons, Mercè Ferrer, Josep Ferrés i Marcó, Joan Frigola, Rosa M. Gil, Alberto i Mercè Guisset, Josep M. Izquierdo, Antoni Lledó, Josep Lois, Lluís Maimí, Frederic Martí, Pauli Martí, Teresa Masponç, Joan Massoni, Lluís Molinas, Albert Muñoz, Josep Negra, Xavier Pareras, familia Piferrer Rigall, Rosa Piferrer, familia Plaja, Gerard Prohias, familia Regi, Carlos Roig i Adela Poch, Dolores Roig, Martí Sabria, M. Concepció Saurí, Salvi Serra, Ana M. Torras, Joaquim Turró, Roger i Denise Unland, per aportar dades i facilitar documentació.

Al professor Gérard Dufour, per l'assessorament i l'estímul.

Procedència dels plànols

Els plànols actuals de Llafranc estan elaborats per l'autora a partir dels proporcionats pels serveis d'urbanisme de l'Ajuntament de Palafrugell i dibuixats per Salvador Oliva.

Abreviacions utilitzades

AMP	Arxiu Municipal de Palafrugell
BPP	Biblioteca Pública de Palafrugell
ETAP	Estació de tractament d'aigua potable
COAC	Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
IEBE	Institut d'Estudis del Baix Empordà
PEPIPHP	Pla Especial de Protecció i Intervenció en el Patrimoni Històric de Palafrugell
PTCBG	Patronat de Turisme Costa Brava Girona
PTP	Patronat de Turisme de Palafrugell
RP	Revista de Palafrugell

Fotos cobertes

Lluís Maimí, Ed. Salvador Bonet, Associació dels Amics de la Vela Llatina de Calella de Palafrugell i Ed. Joanola

Llafranc i la Costa Brava

El paradís sobre la terra

Generalment, el mot Costa Brava ens evoca imatges de platges tan assolellades com atapeïdes, que s'estenen al llarg de pobles impersonals on s'hi alcen gratacels, al peu dels quals s'hi succeeixen terrasses de bars, restaurants i botigues de *souvenirs*. Malgrat tot, al marge d'aquesta realitat incontestable, certs poblets del litoral català ofereixen un aspecte ben diferent.
Així doncs, quan el visitant s'atura a Llafranc, descobreix una estació balneària, ben diferent d'aquestes metròpolis del turisme, les particularitats i l'encís de la qual han estat percebudes per escriptors, pintors i fins per cineastes.

Carlos Barral, per exemple, dóna el punt de vista del navegant quan diu que Llafranc es distingeix de les altres dues cales que depenen també de Palafrugell —Calella i Tamariu— pel fet que posseeix "la millor platja".

Josep Pla descriu l'indret, igualment vist des del mar, a la manera d'un geògraf que, a més dels seus coneixements, voldria transmetre els seus sentiments, i es mostra especialment sensible a la gràciosa estructura de la platja.

Josep Pla no solament n'admira el paisatge, sinó que alhora expessa la seva emoció davant la varietat i la intensitat de la paleta de colors que atreuen la seva mirada. També s'hi vénen a afegir les olors, així com una impressió de lluminositat i d'escalfor que exalta tots els sentits.

Rapsode de Llafranc, Josep Pla ens revela que aquest paisatge i, més concretament, el panorama visible des del far de Sant Sebastià, constituïen per a ell, no tan sols una font d'inspiració, sinó també l'origen de la seva vocació literària: "En este rincón (...) sentí por primera vez en mi vida la necesidad de escribir. (...) Este fue el primer paisaje que he descrito".

Llafranc a vista de vaixell en arribar a la badia.

Lluís Mairal

■ ■ ■ "La platja de Llafranc, resguardada a llevant per l'enorme mola del Cap de San Sebastià té, contemplada del mar estant, a segon terme, dos petits turons —el Puig d'en Bonet i el Puig de Rais— que formen dues línies indescriptiblement gracioses, que donen a la corba elegant de la sorra un moviment d'una gran vivacitat. Entre aquests dos turons avança un estret pla de terres gairebé fins a sobre les cases. (....) D'una altra banda, la platja és tancada a garbí per una alta paret rocosa —no tant, amb tot, com la que presenta la mola del cap de Sant Sebastià però prou per a donar a la platja una corba recollida i arrodonida. Situeu ara entre els límits d'aquestes dues parets rocoses dos o tres-cents metres de platja magnífica, amb una corba de mar que és una de les més fines, dolces i elegants de la costa i tindreu sumàriament explicada l'estructuració de Llafranc". (Josep Pla, *Costa Brava*, 1978).

També Narcís-Jordi Aragó queda captivat per la geometria quasi irreal de la "mitja circumferència màgica de Llafranc" i se sorprèn davant dels "inesperats amfiteatres de cases blanques". El periodista, sensible també al ritme, als colors, a la vida que percep quan hi arriba, esdevé al seu torn poeta quan defineix el poble. Tot aquest seguit de descripcions literàries de Llafranc són testimoni d'un caràcter pictòric: per tant no ens ha de sobtar que alguns pintors s'hi hagin inspirat, com Modest Cuixart que ha titulat un dels seus quadres: *Faunes i Nimfes de Llafranc*.

Potser més desconcertant, però també revelador del poder de fascinació exercit pel poble sobre els artistes pintors, és el cas de Lluís Mercadé, el qual va declarar a Josep Pla: "¿És possible pintar el que tenim davant els ulls? És una follia delirant. D'aquest caos lumínic és possible deduir-ne una forma? Deduir-ne una forma demana la força i l'obsessió de Cézanne?".

I Josep Pla explica com aquesta reflexió sobre un paisatge, una mena de camí iniciàtic a contracorrent, va portar l'artista a la creació: "Si no vaig equivocat, foren els mesos que Mercadé passà a Llafranc els que iniciaren la seva activitat pictòrica real. I la iniciaren per contrast, és a dir, a base de saber el que no havia de pintar".

Josep Capella, AMP

Faunes i Ninfes de Llafranc, *quadre de Modest Cuixart.*

Tomàs Serra. Col·lecció Salvi Serra

"La mitja circumferència màgica de Llafranc..."
"... unes barques (...) respiraven rítmicament sobre la pell del mar i un sol que resseguia els volums i els perfils amb un pinzell daurat i incandescent".
(Narcís-Jordi Aragó, L'Empordà d'anar i tornar*).*

D'altra banda, Llafranc ofereix una decoració natural molt preuada pels fotògrafs de moda que orienten els seus objectius tant vers el mar i la platja com vers les petites cases tradicionals cara al mar, a fi d'escollir el fons que servirà de suport al missatge publicitari de llurs realitzacions.

Igualment, el 1992, al film que havia de promoure diversos viatges destinats a la tercera edat i, atès que els criteris de l'agència havien de respondre a "un marc bonic i proper a Barcelona", s'hi mostren escenes filmades a l'Hotel Terramar, situat davant el mar, i a la platja.

Pel que fa als cineastes afeccionats, a Llafranc hi troben material per realitzar documentals. Així doncs, quan es va celebrar el Festival de Cinematografia Amateur *Documental de la Costa Brava en color* organitzat a Palafrugell el febrer del 1964, un premi especial recompensava la millor pel·lícula que tractés exclusivament certs indrets, entre els quals hi figurava la zona Calella-Llafranc. I, finalment, va ser premiat *Palafrugell, sus playas*, pel·lícula d'Antonio Escrivá, originari de Móra d'Ebre.

Igualment, el gran públic ha pogut descobrir Llafranc, sigui a través del setè art, sigui a través de la televisió, ja que diversos cineastes hi han rodat seqüències de llurs films: *Sol de verano*, llargmetratge espanyol de Juan Bosch; *Daphne*, rodat la primavera de 1966 per Germán Lorente; *La señora García se confiesa*, sèrie de tretze episodis produïda per RTVE, dirigida per Adolfo Marsillach i filmada el gener de 1976.

Els famosos del món del cinema, el teatre i la televisió, els quals, per qüestions de feina, han sovintejat Llafranc, l'han copsat com un "veritable paradís...".

I, en efecte, "aquest paradís sobre la terra", font d'inspiració d'escriptors, pintors, fotògrafs i cineastes, esdevé de mica en mica l'indret predilecte d'una societat determinada, fins al punt que Evarist Puig, periodista de la *Revista de Palafrugell*, quan emprèn la lectura de la novel·la de Henri-François Rey, *Les pianos mécaniques*, premi Interallié el 1962, creu veure el protagonista passejar-se pels carrers de Llafranc, enmig de "el gentío internacional". Tanmateix, l'ambient *Saint-Tropez* no respon a la realitat, ja que segons el periodista, el que vénen a cercar els estiuejants a Llafranc, tot i pertànyer a la *jet-set*, és més aviat una mena de serenitat, de retorn a la natura i als autèntics valors.

Encara que la comparació amb el famós indret de la Côte d'Azur no sembla doncs massa justificada, Llafranc és, malgrat tot, un lloc freqüentat per personalitats del món de la política, les arts i l'espectacle.

Així doncs, la veritable galeria de fotografies que decoren les parets de l'Hotel Llafranc, donen testimoni que ha acollit *vedettes* internacionals com Kirk Douglas, Sofia Loren, balladors famosos de flamenc com Antonio Gades, Carmen Amaya i, és clar, el pintor Salvador Dalí.

Entre els seus visitants il·lustres, Llafranc compta també amb músics com Lluís Llach, Paco de Lucía o Xavier Cugat, a la vegada director d'orquestra, caricaturista i pintor, que s'havia desplaçat a Barcelona el febrer del 1972 per assistir a la inauguració de l'exposició dels seus dibuixos a la Sala Gaudí.

A més, els diaris locals mencionen amb regularitat la presència de nombroses personalitats als pobles costaners de Palafrugell: el 1964, Irene d'Holanda confia al

■■■ "Feia calor, la llum era molt forta i en l'aire de Llafranc hi flotava una nyonya perfumada de pinassa i de fruits de mar que mantenia els sentits en una eficiència remarcable. (...) El blau del mar, la densitat blavissa del cel, enlluernaven ; les petites flames de la reverberació del sol fugien sobre la sorra rosa de la platja ; (...). La gent, al sol, tenia la carn de color de safrà ; les ombres eren liles i violàcies ; la pols rutilava i de vegades els penya-segats tenien unes escorrialles morades ; la descomposició dels colors de les barques feia una pasta ".
(Josep Pla, *Retrats de Passaport*).

"... inesperats amfiteatres de cases blanques..." (Narcís-Jordi Aragó, L'Empordà d'anar i tornar).

Lluís Maimí

RP, febrer 1964

■■■ "PREMIO ESPECIAL DE 18.000 pesetas : Es donado por la empresa Cruz, S.A., para la mejor película cuyos temas abarquen exclusivamente las zonas de Tossa, Playa de Aro, La Fosca, Calella (Golfet), Bagur y Zona Calella-Llafranc. Se adjudica a la película *Cara a Garbí* [de Josep Puig], (...). Se le otorga además una placa honorífica y una copa de la casa Kodak. (...) Las casas Kodak, Gevaert, Agfa y Relojería Gracia, el señor Juan Pagés, la Asociación de Amigos de Llafranc, el Centro Español y Foto-Cine-Club cedieron varios trofeos que fueron adjudicados a las películas *Costa Brava, placidez* y *Cara a Garbí*, las de la casa Kodak, como queda dicho, y las demás, respectivamente a *Hivern*, de Tomás Mallol (Barcelona) ; *Cuatro Perlas*, de José Pla (Llafranc) ; *Así es la Costa Brava*, de José Sitjas (Palafrugell) ; *Cocktail Costa Brava*, de José Sala (Olot) ; *Mare Nostrum*, de Antonio Roig (Málaga) ; *Camping Costa Brava*, de Enrique Sabaté (Barcelona) ; *Palafrugell, sus playas*, de Antonio Escrivá (Mora de Ebro), y *Costa Brava en diciembre*, de José Vives (Palafrugell)."

(*Revista de Palafrugell*, febrer de 1964).

Autor desconegut. Col·lecció Bisbe

Un moment de descans del ballarí Antonio Gades.

La Proa, 2-6-1995

Una nit al Chez Tomás, Kirk Douglas, Joan Manuel Serrat i Manel Bisbe.

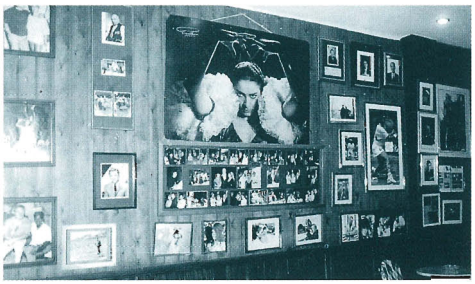

Lluís Maimí

Lluís Maimí

A dalt, Carmen Amaya i Johnny Hallyday, personatges emblemàtics que romanen exposats a la extraordinària galeria fotogràfica de l'hotel Llafranc. A sota, els protagonistes de Daphné, *Patricia Loran i Michel Subor, i Josep Bisbe, durant el rodatge d'una escena a l' Hotel Llafranc. (1966)*

Autor desconegut. Col·lecció Bisbe

director de l'agència EFE Carles Sentís que ha apreciat especialment Llafranc arran de la seva estada a la Costa Brava. El 1966, l'ex-emperadriu Soraya efectua una excursió en barca a Tamariu, Llafranc i Calella. Més recentment, el 1983, els visitants de renom se succeeixen al llarg de l'estiu: "gent venerable com l'Honorable, gent per respectar com la filla del president Macià, (...) homes d'una gran funció, com Calviño, director de la Televisió, els superconsellers, (...), com Alavedra i Cullell, (...), el capità del Valladolid en Moré (...), en Carles Sentís, en Vázquez Montalbán,...". I el 1993, reparem la presència de l'home de teatre Josep Maria Flotats.

Finalment, l'escriptor britànic Tom Sharpe, especialista en narracions d'humor negre, va residir durant dos mesos a l'Hotel Llevant, a Llafranc, l'hivern del 1993, per dedicar-se a escriure una de les seves novel·les policíaques. Indret de treball, doncs, per a l'escriptor, però també d'estiueig, com ho va deixar entreveure al periodista que el va interviuar: "Vaig venir aquí per escriure. Es un lloc bonic.(...) No el vaig trobar jo, sinó el meu agent, que buscava un lloc tranquil. (...) El maig passat vaig venir amb la meva dona a veure'l i ja m'hi vaig quedar quatre o cinc setmanes. I altra vegada sóc aquí".

També és el lloc de residència de Ricard Viladesau, cèlebre compositor de sardanes, instal·lat a "la seva petita finca de Llafranc, La tenora".

Però Llafranc no és tan sols un lloc de pas, de vacances o de residència, apreciat per personalitats de totes les latituds; Llafranc és, a més a més, un indret on es produeixen manifestacions culturals, com l'organització, des de fa vint anys, de la Fira d'Art durant la Festa Major, o les exposicions de pintura a l'Hotel Llevant, que s'esdevenen al llarg de tot l'any.

AMP

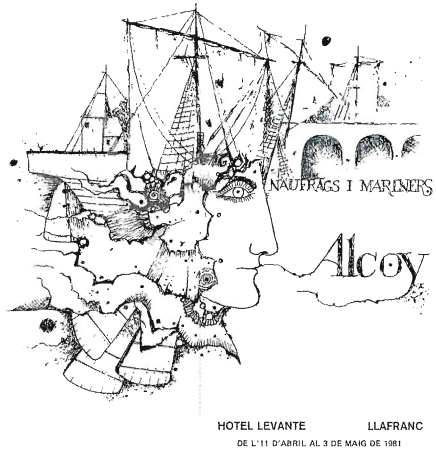

I a més, Llafranc reuneix les qualitats necessàries pel que fa a les manifestacions esportives i acull nombroses competicions en les seves variants més diverses. La motonàutica hi troba de ben segur un marc idoni: així, per exemple, durant l'estiu de 1968, s'hi van desenvolupar el 6è Ral,li motonàutic de Llafranc, la 6a Marató Internacional d'Esquí Nàutic i les proves de classificació per al 4art Campionat d'Espanya d'esports motonàutics.

També el 1975, Llafranc va destacar especialment pel que fa a la navegació a vela atès que el Club Nàutic va organitzar-hi, d'una banda, les proves de classificació per al Campionat de Catalunya, i de l'altra, el Campionat d'Europa de velers classe *Finn*, manifestació prou important ja que hi eren inscrits 26 països.

Finalment, Llafranc va ésser, el 1989, el marc del 34 Campionat d'Espanya de pesca submarina on va prendre-hi part el campió del món, Josep Armengol.

Però la proximitat del mar no és l'única qualitat de l'emplaçament i l'esport hi té el seu espai fora dels mesos d'estiu. El 1992, el Triatló Palafrugell-Costa Brava que comptava

Durant quasi trenta anys, Eduard Alcoy s'ha posat al servei dels seus amics de l'Hotel Llevant: cada any, oferien a la clientela una postal de Nadal personalitzada, signada per l'artista.

■■■ *Sol de verano* en Llafranc. Algunas secuencias de la película española del director Juan Bosch que llevará por título *Sol de Verano* han sido rodadas en nuestra bella playa de Llafranc" (*Revista de Palafrugell*, agost de 1963)

■■■ (A propósito de *La Señora García se confiesa*) "Aprovechando esta soleada mañana de enero se están rodando varias secuencias en Llafranch, concretamente en el paseo, en la playa y puerto y en el interior del Hotel Llafranc en donde ha intervenido Manolo Bisbe en una breva escena con Marsillach". (*Revista de Palafrugell*, gener de 1976).

II Triathlon internacional vila de Palafrugell

"Llafranch, sede del *rally*"

■ ■ ■ Durante su ya dilatada historia, el Rally Girona ha tenido su centro neurálgico en diferentes puntos de nuestra provincia. Merced a la eficaz colaboración de la Escudería Baix Empordà, el pasado año fue trasladado a la bella localidad costabravense de Llafranch, adquiriendo la puntuabilidad para el Campeonato de España."
(*Los Sitios*. 16/11/83)

per al Circuit Europeu, celebrava la 5a edició: havia estat organitzat i s'havia desenvolupat a Llafranc per primera vegada el 1988.

Per acabar, els esports automobilístics han ocupat des de sempre un espai privilegiat a Llafranc: així el Ral,li Costa Brava, prova dins del Campionat d'Europa de Ral,lis commemorava ja la seva 20 edició el febrer del 1972 i comptava amb una etapa especial Llafranc-Llafranc de 355,4 kms, mentre que el Ral,li Cales de Palafrugell —17 edició, el 1992— compta per a la Copa Nacional i per al Campionat de Catalunya, i atreu regularment nombrosos espectadors.

El conjunt d'aquestes manifestacions, així com la seva diversitat ens mostra que Llafranc ofereix qualitats prou contrastades per a la pràctica esportiva. Un fet molt significatiu és que esportistes d'alt nivell vénen a sojornar-hi a fi d'acabar de polir llur preparació per a les grans proves. Així, el 1983, la Federació Espanyola d'Esports d'Hivern hi va enviar els millors esquiadors nacionals en vista a la preparació de les Olimpíades d'Hivern i, el 1985, l'equip nacional de Trial va practicar-hi el seu darrer entrenament abans de participar al Trial de les Nacions que havia de tenir lloc a Itàlia. Finalment, l'abril de 1995, 54 atletes alemanys van fer una estada de dues setmanes a Llafranc.

Font d'admiració i d'inspiració per als artistes, lloc predilecte de personalitats d'arreu i terreny d'entrenament i de competició per a esportistes, Llafranc atreu igualment els turistes i se situa, segons el *tour-operator* Thompson entre les vint millors zones turístiques del món.

La "bellesa especial" de les platges compreses entre la Fosca i sa Riera, d'altra banda, ha estat remarcada per la geògrafa Yvette Barbaza que afirma que "La bellesa d'aquests paratges ha contribuït, sens dubte, a l'èxit de Llafranc, Calella i Tamariu, els tres ports de Palafrugell".

El turisme i els seus perills

Ara bé, aquest èxit, que coincideix en el temps amb el gran fenòmen turístic que ha patit el conjunt de la Costa Brava, pot comportar amenaces pel que fa a la qualitat de l'entorn i del paisatge humà: aquesta qüestió constitueix, ja des de fa temps, un objecte important de debat.

La presa de consciència del fet que el turisme s'identifiqui com a fenòmen social, amb els problemes que això pot comportar, es manifesta des de l'any 1935 quan la Generalitat va convocar, a Girona, una Conferència de la Costa Brava que va reunir representants dels ajuntaments, arquitectes i urbanistes. Es van fixar tres objectius: primerament, posar en valor la bellesa del paisatge de la Costa Brava, tot seguit, revaloritzar-la per tal que la col·lectivitat en pugui ser beneficiària, i per acabar, fer de la Costa Brava un gran centre d'atracció turística. El diari *L'Autonomista* va donar, per a l'ocasió, una definició del paisatge que no es limitava només als elements naturals sinó que incloïa també les construccions típiques dels poblets de pescadors i, resumia el sentiment que animava la Conferència: "Tot el que cal fer és administrar el paisatge i procurar que les noves construccions i urbanitzacions (...) s'ajustin a aquella espontaneïtat popular."

Més tard, el 1966, quan el turisme de masses dels anys 60 estava en el seu esplendor, la investigadora francesa Yvette Barbaza, en la seva tesi dedicada a la Costa Brava, *Le paysage humain de la Costa Brava*, va estudiar els efectes sobre les formes de vida tradicional i sobre el paisatge. La irrupció del turisme, espectacular i violenta, va abassegar el paisatge, la qual cosa representava una amenaça per als "trets originals lentament elaborats durant segles per l'acció conjunta dels homes i del mar". En matèria d'urbanisme, l'autora denunciava sobretot la creació dels blocs d'apartaments que pretenien donar una resposta al problema sorgit per la necessitat, d'una banda, de crear allotjaments, i l'elevat cost dels terrenys viabilitzables d'una altra, però integrant-se tan escadusserament als llogarrets costaners que no dubta a qualificar-los d'"error imperdonable". Així doncs, totes aquestes transformacions corrien el risc de provocar una crisi en el sector turístic. Per evitar aquest escull, Yvette

El 1966, la investigadora francesa Yvette Barbaza publicava la seva tesidedicada a la Costa Brava; el 1988 apareixia la versió en català a Edicions 62

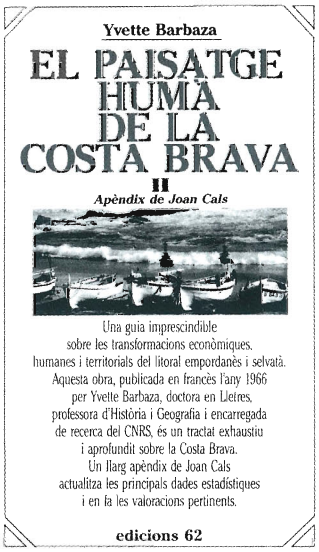

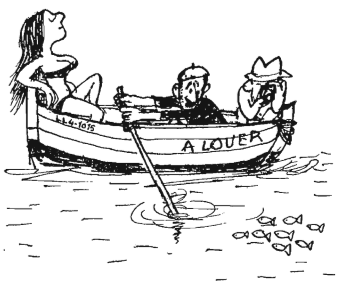

20 anys de turisme a la Costa Brava. *Ed. Selecta*, 1970

Els efectes perversos del turisme vistos pel dibuixant Cesc, il·lustrador del llibre d'Esteve Fàbregas i Barri.

La premsa va llençar una alerta per tal de salvar la Costa Brava dels perills que corria amb la puixança del turisme.

Presència, 9-16/8/1975

Barbaza proposava dues solucions: la millora de les condicions d'acolliment, no únicament en matèria d'instal,lacions hoteleres i turístiques, sinó també pel que fa als serveis, privats i públics, i una intensificació dels esforços de propaganda a tots els nivells, portat a terme per tothom: "Cal promocionar la costa. Esforços aïllats serien ineficaços".

Aquest toc d'atenció havia de trobar un ampli ressò durant el Debat Costa Brava; la iniciativa provenia de la revista *Presència* que proposava, l'agost del 1975, de sotmetre la Costa Brava a un "judici". Aquesta crida tindria tanta repercussió que la primera reunió preparatòria es va produir el 18 de novembre del 1975: en efecte, nombrosos particulars, associacions, organismes i diaris s'adherien al projecte. La Comissió Executiva encarregada de promoure el Debat, era composta de set entitats: el Departament d'Estructura i Política Econòmica de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials de la Universitat Autònoma de Bellaterra, la revista *Presència* de Girona, l'Equip de Treball *Problemàtica territorial a la Costa Brava*, la Comunitat Turística de la Costa Brava, la Ponència de Turisme del Congrés de Cultura Catalana, el Casal del Montgrí de Torroella de Montgrí, la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Girona, i les Cambres de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós i de Sant Feliu de Guíxols.

L'objectiu del Debat se centrava bàsicament en els conflictes entre els interessos econòmics i el respecte per l'entorn, natural i humà i, més enllà d'aquestes consideracions s'hi traslluïa un autèntic missatge polític, on s'hi expressava la voluntat manifesta d'afirmar i que fos reconeguda la realitat catalana.

El Debat va comportar diferents conferències i ponències centrades en tres temes principals: *Aspectes físics i territorials, aspectes econòmics, aspectes humans i vida col·lectiva*. Aquests actes van realitzar-se entre el 20 de novembre i el 18 de desembre del 1976, en sis localitats del litoral —Platja d'Aro, Sant Feliu de Guíxols, Roses, Torroella de Montgrí, Palamós i Lloret de Mar— tenint lloc a Girona la sessió de clausura.

Pel que fa al domini físic i territorial, els principals punts estudiats denunciaven els perills ecològics —contaminació, destrucció de la natura, degradació del medi ambient i pèrdua de la qualitat de vida—; el menyspreu pel patrimoni històric i arquitectònic, l'absència d'una política urbanística la qual cosa ha permès els interessos privats i l'especulació —tant nacional com estrangera— i el fet d'instal,lar-se i procedir a la divisió dels terrenys en parcel·les, en menyscapte del paisatge.

A nivell econòmic, el Debat criticava la política turística nacional que no tenia en compte les particularitats pròpies de Catalunya, ignorant absolutament la qualitat de les terres ocupades i privant d'aquesta manera tota acció de promoció que s'adaptés i afavorís una implantació turística i residencial controlada.

Finalment, pel que fa a l'aspecte humà i a la vida col·lectiva, el Debat constatava el traumatisme sofert per les poblacions del litoral, la pèrdua dels valors tradicionals i culturals, de la mateixa manera que les relacions humanes quedaven reduïdes a un pervers aspecte mercantilista.

Es proposava, doncs, tot un seguit de mesures a fi de vetllar per la conservació de la Costa Brava: la protecció de la natura amb la creació de reserves i parcs naturals; la redacció de plans per preservar el patrimoni històric; una "planificació urbanística global de tota la costa en el marc de l'ordenació territorial de Catalunya"; la instauració d'una

Autor desconegut. Col·lecció Aragó

Acta de cloenda del Debat Costa Brava, al Teatre Municipal de Girona, el dia 18 de desembre de 1976. D'esquerra a dereta: David Marca, Narcís-Jordi Aragó i Joan Cals, membres de la Comissió Executiva del Debat.

política turística que sorgís de la pròpia Catalunya, i el restabliment d'una política cultural que afavorís el manteniment de les tradicions populars, tant de la pròpia vida col·lectiva com del coneixement del passat.

El Debat Costa Brava es va desenvolupar durant un període especialment important dins de la història d'Espanya, la qual cosa queda palesa en les reivindicacions autonomistes i catalanistes. Tanmateix, la problemàtica sobre la qual s'interessava —la conservació de l'entorn i el paisatge humà del litoral— no ha deixat de ser un tema important des d'aleshores.

Efectivament, el debat es va perllongar, tant a través de la premsa com a través de la ploma d'escriptors o analistes. Així, quan el 1987, a Madrid es preparava la Llei de costes, Narcís-Jordi Aragó va publicar un article on denunciava l'arribada amb massa retard d'aquesta reglamentació "quan gairebé tothom ja haurà pogut fer, amb impunitat absoluta, allò que per fi serà prohibit. Inútilment prohibit.".

El 1989, la Demarcació de Girona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya organitzà un *Debat Urbanístic sobre la Costa Brava* l'objectiu del qual era analitzar la transformació del territori i assolir, si fóra necessari, un ajustament i una rectificació de "la política turística i edificatòria actual".

Per altra banda, la *Revista de Girona* publicava un article que feia referència al pes de les amenaces dels nombrosos projectes de ports esportius als escassos indrets encara verges d'edificacions.

El treball realitzat a Girona titolat *Una estratègia pels anys 90 a la Costa Brava*, proposava un reconversió del litoral que passava per la presa de consciència de l'entorn, l'organització del desenvolupament urbanístic, la planificació d'infraestructures, l'equilibri de les activitats, una millor formació i una promoció integral del territori.

El 1988, quan es publicava la seva obra en català, Yvette Barbaza reflectia el daltabaix constant de l'evolució de la Costa Brava: "De fet, aquesta destrucció dels paisatges ha estat acompanyada d'un desequilibri ecològic, d'una explosió especuladora, d'un capgirament de les relacions socials, de la intervenció de les forces

"Els participants en el Debat Costa Brava varen cedir la propietat de llurs ponències i comunicacions a la Cambra de Comerç i Indústria de Girona per tal de facilitar la publicació conjunta de tots els treballs". (Debat Costa Brava, *1978*).

CO.A.C. Demarcació de Girona, 1990

El Debat urbanístic sobre la Costa Brava es va realitzar els dies 16, 17 i 18 de novembre de 1989, al Parador d'Aigua Blava de Begur.

de producció externes (capital, tècniques, treball), d'un empitjorament ràpid de la qualitat dels serveis i de la categoria dels turistes...".

A més a més, l'edició catalana de la tesi de la geògrafa francesa es complementa amb un apèndix on l'eminent economista Joan Cals analitzava la situació de la Costa Brava al llarg dels anys 80. El litoral ha esdevingut bàsicament zona de residència secundària i de lleure, on s'hi ha desplegat un procés d'urbanització amb un fort impacte sobre el paisatge per una banda i, sobre la personalitat pròpia del litoral, d'una altra. L'origen d'aquests mals radica en les actituds dels col·lectius locals, l'especulació i el rendiment a curt termini, així com en la impossibilitat de la gent de reaccionar per la manca de formació en matèria social i política.

Pel que fa al nivell d'habilitació i planificació del territori, Joan Cals lamentava que,

PATRONAT DE TURISME COSTA BRAVA GIRONA

Logotip del Patronat de Turisme de la Costa Brava.

deu anys més tard del restabliment de la Generalitat, no existís encara cap projecte de reconducció global dels processos territorials i urbanístics a la Costa Brava.

Les solucions que proposava passaven per la diversificació, per tal que la Costa Brava no esdevingués un espai unidimensional en el sentit econòmic, urbanístic, cultural i social. Suggeria el fet de desenvolupar activitats que estiguessin al marge del sector turístic sense produir-li, però, perjudicis. La promoció de l'eslògan Girona-Costa Brava hauria de permetre una millor comunicació entre la costa i l'interior. Finalment, Joan Cals recordava que el paisatge és un bé per ell mateix, que pertany a la comunitat i que contribueix a forjar la seva identitat i que, per tant, cal preservar-lo. La legislació pot aportar a aquesta preservació, sense ser perjudicial per al progrés, indispensable per a la prosperitat, però indisociable del manteniment dels valors que estan en connexió amb aquest paisatge.

Amb tot, per bé que el balanç fos força negatiu, encara queden esperances, com ho reflectia la conclusió feta per Yvette Barbaza que, després de recordar les nombroses qualitats que encara romanen en certs indrets privilegiats de la Costa Brava, formula un desig: "Que puguin conservar-los!".

Un perill exposat de manera continuada: el que representen els ports envers el seu entorn.

Campaña-Puig-Ferran, Color Cyp, 1966

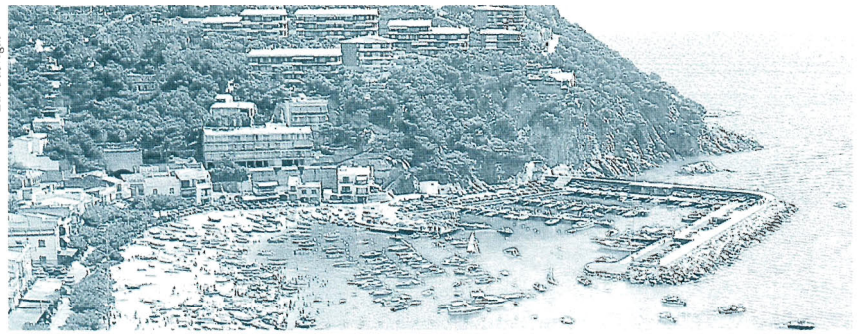

Ed. Fabregat

"Pro Costa Brava

La convocatòria del Conseller d'Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya per a l'Assemblea Pro-Costa Brava, que ha de tenir lloc avui, a les 11 del matí, en el saló Teatre Principal, ha despertat molt d'interès a les poblacions de la Costa Brava, i es preveu que les discussions seran molt animades ja que els interessos privats i els interessos comuns no tenen avinença i, cada dia que transcorre s'enverinen més les qüestions ; el Sr. Vallés i Pujals, coneixedor d'aquesta realitat, a fi d'harmonitzar aquests dos punts tibants i, per tal de què no en surtin perjudicats ni els propietaris de rústica de la nostra costa ni els veïns, ha convocat a una conferència-assemblea per a així poder recollir les impressions i obrar amb tota rectitud i justícia per tal de què en surti beneficiat el turisme en la nostra incomparable Costa Brava.

Així com no es pot consentir que un propietari tanqui llargues vessanes de propietat arran la costa, que dificulti el descens a les roques, tampoc hem de creure que no pugui el propietari costeny tancar la seva propietat que doni al mar ; ara bé, per al tancament de la propietat té d'haver-hi un límit i aquest límit, precisament, no pot assenyalar-se perquè pot variar en cada cas, ja que les ondulacions del terreny i la situació de les cales no són apropiades per a fixar un límit determinat. El que cal és que el peató, el turista, el pescador de canya o de jambina pugui recórrer la costa tenint camins per on poder passar-hi lliurement ; poder acampar pels llocs on els temporals arriben o sia a l'anomenada zona marítima.

Però no cal acabar ací perquè conseguiríem poca cosa ; el que cal, i és el que precisament despertarà més interès, és la creació de carreteres arran de la costa ; aquest és el punt més delicat, ja que aquestes carreteres que tenen de facilitar el turisme poden fer que treguin la riquesa que el turisme significa a alguna de les poblacions més directament afectades i que tenim l'obligació de procurar que no declini l'ingrés econòmic que els reporta."

(*Baix Empordà*, 10/8/1935).

"La doctora Barbaza es quedà curta en la seva previsió de com aniria urbanitzant-se la Costa Brava, tant en allò que fa referència a l'extensió del procés com en l'impacte que tindria sobre el paisatge i la personalitat pròpia del litoral. En aquest segon aspecte, hom diria que els disbarats que havia tingut temps de veure la induïen a un cert pessimisme, però no descartava una reacció positiva enfront del problema, conseqüent amb el bon judici sobre el substracte social del país que respira tota la seva obra. Personalment crec que el seu error de càlcul té tres elements explicatius principals. En primer lloc; la subvaloració del que seria el fenomen de la segona residència. En segon lloc, una percepció relativament "ingènua" dels canvis que sobre les conductes de les col,lectivitats locals es produeixen en passar a un model econòmic que tan amplament descansa sobre esquemes especulatius i de maximització del guany a curt termini ; escriu entorn al tema que "el turisme ho ha submergit tot, però quan es retira hi ha mil signes d'una vida profunda que continua". Sí, efectivament, hi ha una vida profunda que continua, però amb pautes de comportament ben diferents, en sentit negatiu i positiu —tant se val— envers el patrimoni col,lectiu, la tolerància i la solidaritat ciutadana. Finalment, em sembla veure en el seu error de càlcul la influència d'una atenció insuficient a la sensació de perplexitat i d'idenfensió que la massificació turística produeix en els nuclis receptors arreu i que produïa amb més raó ací, per efecte de les circumstàncies particulars d'impossibilitat de participació política i de desvertebració social."

(Joan Cals : *Apèndix Vint anys després d'"El Paisatge humà de la Costa Brava"*, 1988).

"La conferència Pro Costa Brava

Especialment convocada pel nostre distingit amic, l'il,lustre Conseller d'Obres Públiques Sr. Vallés i Pujals, aquest matí d'avui, dissabte, deu haver-se reunit, a Girona, una magna Assemblea d'ajuntaments, corporacions i particulars interessats, a l'objecte de tractar i endegar els problemes que es plantegen en la nostra Costa Brava.

La convocatòria d'aquesta magna Assemblea és ja, *in se*, un encert. El Sr. Vallés, tan atent sempre a tot quant als interessos del departament de la Generalitat que ve regint amb l'aplaudiment i assentiment de totes les persones no contaminades de la vilesa demagògica, ha sapigut recollir el que era una aspiració de tots els que amem aquesta nostra Costa, posada al rovell de l'ou de Catalunya com una benedicció de Déu."

(*Baix Empordà*, 10/8/1935)

"...en menys de deu anys, la vella i magnífica costa gironina, animada per una vida profunda i multiforme, s'ha convertit en la jove i fressosa Costa Brava, coneguda pels turistes del món sencer i amenaçada de perdre, sota la capa impersonal dels equipaments turístics, els trets originals lentament elaborats durant segles per l'acció conjunta dels homes i del mar".

(Yvette Barbaza, *El Paisatge humà de la Costa Brava*, 1988).

Debat Costa Brava

"CRÒNICA DEL DEBAT COSTA BRAVA
LES ADHESIONS

La proposta va tenir un ressò immediat. La premsa va dedicar nombrosos comentaris al tema i les adhesions començaren a arribar. No solament de molts particulars, sinó d'entitats, d'associacions, de grups i d'organismes. Aquests :

Ajuntament de Castell d'Aro—Platja d'Aro.
Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Girona.
Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós.
Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Sant Feliu de Guíxols.
Casal del Montgrí, de Torroella de Montgrí.
Centre Excursionista Empordanès, de Figueres.
Centre d'Estudis Tècnics Turístics de Barcelona.
Centre d'Iniciatives Turístiques de Figueres.
Col,legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona.
Col,legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i Balears, Delegació de Girona.
Colla Excursionista Cassanenca, de Cassà de la Selva.
Comunitat Turística de la Costa Brava.
Departament d'Estructura i Política Econòmica de la Facultat de Ciències Empresarials de la Universitat Autònoma de Bellaterra.
Equip de Treball Problemàtica territorial a la Costa Brava.
Escola de Turisme Ferran Agulló, de Girona.
Facultat de Filosofia i Lletres del Col,legi Universitari de Girona.
Ponència de Turisme del Congrés de Cultura Catalana.
Secretariat diocesà de Justícia i Pau de Girona.
Skal Club de la província de Girona.
Societat de Pesca Esportiva La Canya, de Girona.

També van expressar la seva adhesió les revistes *Ampurdán*, de Figueres, *Ancora*, de Sant Feliu de Guíxols, *Editur*, de Barcelona, *Proa*, de Palamós, *Recull*, de Blanes, i *Revista de Palafrugell*.

Justament el Comitè Executiu de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Girona, en la seva sessió del 28 d'agost, havia considerat la conveniència de convocar un congrés o simpòsium sobre la incidència del turisme a les comarques gironines. El Ple de la Corporació, en la seva sessió plenària del dia 26 de setembre, va recollir les crides formulades per *Presència* i *El Correo Catalán* i va acordar fer totes les gestions necessàries per tal de recollir idees i aglutinar interessos fins fer possible la convocatòria d'un debat obert sobre la problemàtica de la Costa Brava, del que la Cambra podria ser l'organisme promotor, impulsor i coordinador."
(*Debat Costa Brava*, 1978).

"DECLARACIÓ FINAL DEL DEBAT
MANIFEST FINAL

Totes les alternatives que proposa el Debat només seran possibles en un doble marc institucional d'autonomia i de democràcia. Un marc en el qual l'autonomia permeti el desenvolupament equilibrat, la inversió racional dels fons públics en les actuacions prioritàries, i la resolució dels problemes pels propis interessats amb llurs propis recursos.

Un marc en el qual la democràcia doni favorablement al poble el seu legítim protagonisme, i a la comunitat la capacitat d'organitzar-se a si mateixa, el dret d'atorgar-se els seus propis òrgans de govern lliures i representatius, la possibilitat de revocar-los i substituir-los quan es desviïn dels objectius o normes fixats col,lectivament, i en definitiva, la força necessària per assumir totes les conseqüències d'una societat pluralista basada en el diàleg i en la convivència creadora.

Autonomia i democràcia que volen dir, per damunt de tot, la recuperació plena de les últimes Institucions que han configurat la història de Catalunya, le reivindicació de les quals ha esdevingut avui un clam popular indiscutible.

Aquest esforç que cal fer per a la recuperació de la Costa Brava ha de ser entès a la vegada com un servei a tots els catalans i a tots els homes de les més diverses procedències que han convertit la Marina de Girona en un port d'arribada, en un descans pel cos o per l'esperit, en un lloc de treball o de lleure i, sovint, en una segona pàtria.

La Costa Brava que propugnem ha de ser una costa arrelada en la seva pròpia història i recobradora dels valors més autentics del passat ; ordenadora dels errors i superadora de les limitacions del present, i orientada cap a la construcció d'un futur que asseguri la salvació, conservació i potenciació del seu espai físic, econòmic, cultural i social, al servei dels homes que l'habiten.

Girona, 18 de desembre del 1976.
Departament d'Estructura i Política Econòmica de la UAB. Setmanari *Presència*. Equip de treball *Costa Brava*. Comunitat Turística de la Costa Brava. Ponència de Turisme del Congrés de Cultura Catalana. Casal del Montgrí. Cambres de Comerç i Indústria de Girona i de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós i Sant Feliu de Guíxols."
(*Debat Costa Brava*, 1978)

Debat urbanístic sobre la Costa Brava

"CONCLUSIONS

Pere Solà i Busquets, arquitecte
Cap de servei — Oficina d'Informació Urbanística

El Debat Urbanístic de la Costa Brava ha estat organitzat pel Col,legi d'Arquitectes amb la col,laboració de la Direcció General d'Urbanisme, la Federació de Municipis, l'Associació de Municipis i la Societat Catalana d'Ordenació del Territori.

L'ocasió era oportuna, ja que recentment s'han complert els primers deu anys de gestió democràtica dels Municipis, i per tant calia fer una reflexió crítica del planejament urbanístic en un lloc tan sensible del país i sotmès a tantes tensions. La intenció era avaluar els resultats obtinguts, l'arquitectura produïda i la qualitat de la ciutat que es construeix.

Els debats s'organitzaven a dos nivells. El primer a un nivell més global (la revisió del model de creixement. L'execució dels plans : planificació i desenvolupament, àrees naturals, infrastructura i territori, etc...) i un segon nivell que sota el títol *la Normativa Urbanística i els seu resultats edificatoris* analitzava els Plans de Sant Feliu i Platja d'Aro, Calonge i Palamós, Pals i Palafrugell, Cadaqués, Roses, Torroella de Montgrí i l'Escala, amb la participació des redactors i dels qui tenen la responsabilitat en el desenvolupament (arquitectes i polítics).

El Debat va originar un seguit de punts de coincidència entre els diferents ponents i entre aquests i el públic assistent a les Jornades, el resultat del qual va ser la redacció d'una proposta de conclusions que l'Amado Ferrer va exposar en l'acte de cloenda.

(...)

Plans Sectorials

El Debat Urbanístic sobre la Costa Brava va produir una sèrie de reflexions que estan en l'horitzó del futur immediat.

Tothom està d'acord que els Plans Generals d'Ordenació han suposat una millora de qualitat considerable respecte del planejament anterior : més dotacions d'espais lliures i equipaments, menors densitats, alçades d'edificació i previsió d'infrastructures, reducció del sòl qualificat per a l'edificació.

Ara bé, els Plans Generals Municipals no han resolt aquelles qüestions que més poden copsar des d'una òptica global : les comunicacions, els ports esportius i el sistema d'àrees naturals protegides.

(...)

... les conclusions del Debat sol,licitaren un Pla Sectorial de Comunicacions per a la Costa Brava, en què s'hauria de tenir present la reivindicació d'en Ramon Roger de la geografia com a l'element que fa un paper fonamental en l'articulació del territori, i per tant la necessitat de mantenir l'esquema d'accessos fins ara vigent.

(...)

La política respecte dels ports esportius és mancada de la necessària visió global que el litoral demana. Cal determinar d'una vegada quines són les necessitats que s'han de satisfer, i cal elaborar un Pla que fixi d'una vegada i per totes quins són els ports que es poden ampliar i a quins llocs es poden construir nou ports esportius.

(...)

Les conclusions del Debat reclamaven la urgent aprovació del P.E.I.N. (Pla d'Espais d'Interès Natural) tal com ha estat presentat als Consells Comarcals, com a eina bàsica, però s'anava més enllà i així, en la línia d'algunes ponències es proposava l'adquisició per part de l'administració pública del que podríem anomenar un "Sistema de Verd". Aquest sistema es conté en els Plans de la Costa Brava i constituiria un antídot físic contra l'expansió desenfrenada, i permetria resguardar el paisatge natural més característic, els turons arbrats, la cala i els litorals : la Volta de l'Ametller, les Bateries, Sant Pol, a Sant Feliu ; la Conca i la Punta Prima, Pla de Ridaura, Punta Treumal, a Castell-Platja d'Aro ; Cap Gros, a Palamós ; Cap Roig, Sant Sebastià, Cala Pedrosa, Cala del Cau i Aigua Gelida, a Palafrugell per citar alguns exemples.

(...)

Pla d'Actuació

L'economista Joan Cals va formular una proposta d'especial interès, consistent en un Pla d'Actuació per la Costa Brava, que sobre la base de les màximes coincidències possibles en les qüestions clau de la dinàmica econòmica, territorial i urbanística, coordini horitzontalment i verticalment l'actuació dels diversos organismes i administracions públiques, i d'ells amb els agents privats. Aquesta coordinació estratègica hauria d'impulsar-la la Generalitat, que és la que pot aconseguir una millor i més responsable utilització dels recursos i reduir els elevats costos socials que s'estan pagant pel creixement de la Costa Brava."

(*Debat Urbanístic sobre la Costa Brava*, 16, 17 i 18 novembre 1989.
Parador d'Aigua Blava - Begur (Girona)

El cas de Llafranc: inquietuds i avantatges

Llafranc, tot i participar del desenvolupament turístic de la Costa Brava, sembla formar part d'aquests llocs relativament protegits, per bé que pateixi la inquietud general sobre la degradació de l'entorn del litoral català.

Ja des de 1941, Josep Pla parlava sobre l'extrema necessitat d'harmonitzar l'hàbitat amb el paisatge, tot respectant la bellesa natural: "Llafranc plantea, en términos de urgencia, el problema de la organización de un hábitat humano sobre un paisaje determinado". Igualment, creia imprescindible l'existència d'un organisme encarregat de vetllar per aquest respecte i que deliberés prèviament l'aprovació de qualsevol edificació. Per acabar, Pla descrivia una planificació *avant la lettre*, delerós de la conservació del patrimoni arquitectònic quan explicava que "Ello debería implicar (...) la sumisión de toda construcción posible —de todo desplazamiento de tierras (...)— a un plano previo de urbanización, plano que afectase no sólo a todo lo referente a higiene, salubridad y urbanización, sino al estilo mismo de la construcción en proyecto".

El 1966, Yvette Barbaza assenyalava que Llafranc, resguardat fins aleshores, també era víctima de "aquesta allau de construcció de blocs".

De la mateixa manera, l'equip encarregat de redactar el *Pla General d'Ordenació Palafrugell - Mont-ras - Diagnòstic*, denunciava el procés excessiu d'explotació dels recursos turístics de la costa que ha conduït al *laissez-faire* en què es fonamenta el creixement urbanístic, excepció feta de les dues exigües operacions d'eixample realitzades a Llafranc anteriorment als anys 60. La burocràcia de l'època era acusada d'incompetència tècnica i creativa, però es caracteritzava per una agilitat tan gran en la interpretació jurídica que, pel que fa a l'organització de l'espai, tot era permès.

El privilegiat paratge de Sant Sebastià: esdevé possible explotar aquesta joia tot respectant-ne les seves nombroses riqueses?

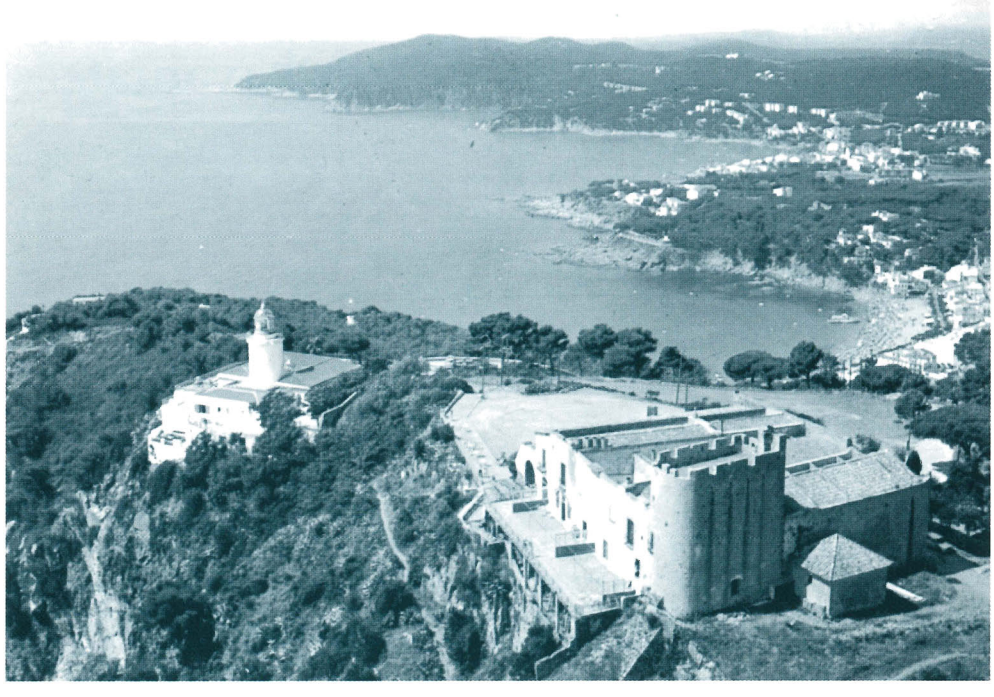

Postales Internacional Color

"Llafranc, port de mar ?

(...)
Hem parlat molt de les belleses naturals de la Costa Brava i del seu manteniment i protecció. De la joia que Déu va posar a les nostres mans, i del sollament que la iniciativa particular o oficial en algunes ocasions ha fet, construint o deixant construir edificis hòrrids en el marc de la costa. I hem de fer la següent composició de lloc : l'encimentar un tros de roques de la costa per fer un port en una caleta com Llafranc o Tamariu, de pocs centenars de metres de sorra, és o no sollar la costa? Hi ha respostes diferents, però les partidàries del port sempre menen a sortides utilitàries, comercials. És que la badia tan bellament descrita per Josep Pla, respondrà a aquella gràcia natural que avui l'adorna, amb un port interior ?

Els veïns que llinden amb les roques del mar, tots voldrien el seu port particular. Un per un, creuen que el "seu" port no enlletgiria la costa, però la suma de tots, convertiria en muralla de vergonya tot el litoral.
(...)

M."

(Revista de Palafrugell, *Agost 1966*).

La premsa es mostrava constantment a l'aguait dels problemes d'entorn i d'habilitació del territori: per conseqüent, quan el *Plan General de Ordenación Urbana de Palafrugell* era aprovat, la *Revista de Palafrugell* hi dedicava un article molt complet, il·lustrat amb un pla que mostrava el projecte d'ocupació del sòl a Llafranc i Calella. L'especulació, la preocupació per una arquitectura legítima, la necessitat de crear reserves naturals, el respecte pel patrimoni històric, també figuraven entre els arguments abordats amb freqüència.

Tot plegat, ens permet adonar-nos dels punts de discordança que han marcat el desenvolupament turístic de Llafranc: es tracta, essencialment, del port esportiu, el futur de l'ermitatge de Sant Sebastià i de l'extensió del poble sobre el llom del Cap de Sant Sebastià, que domina el poble a l'est.

Des del seu origen, el 1966, la idea de construir un port esportiu a Llafranc, va suscitar controvèrsies. Segons un article aparegut a la *Revista de Palafrugell*, el projecte perseguia la idea, cada vegada més estesa, que s'havia de protegir la bellesa del paratge de la Costa Brava. Aquesta idea però, no sembla ben estudiada del tot, atès que la badia, exposada als vents de l'est i de l'oest, no ofereix pas amb el port les garanties d'un refugi, tret dels mesos d'estiu; al capdavall, sembla clarament que tan sols servirà els interessos d'alguns particulars. Les negociacions esdevingueren, doncs, molt dificultoses i no reeixiren fins al cap de tres anys quan el Club Náutico de Llafranc obtingué l'autorització per iniciar les obres.

Però a penes el port era posat en servei, un aldarull general va alçar-se en contra seu: un temporal d'una força prou ordinària

Lluís Maimí

Abans de construir-se el port de Llafranc, la platja no corria cap perill durant un temporal.

Lluís Maimí

La "mitja circumferència màgica" perd la perfecció del seu perímetre, per efecte dels temporals, reconduits vers l'oest per l'escullera del port.

Lluís Maimí

"Al port(...) les onades (...) castiguen la muralla que han bastit els homes ; cada vegada que l'onada recula l'aspecte del port és més trist".
(M. Lunati, RP març 1971)

Xavier Aubourg

Any rera any, al mes de maig, assistim al vaivé dels camions que tornen a posar la platja en condicions: desembussar de sorra l'entrada del port i reposar-ne l'altre extrem: atès que la naturalesa no pot fer el seu curs, els mitjans mecànics tracten de substituir-la.

"La paret de can "Manel de les aïgues" resisteix com pot l'envestida, sembla sòlida i ningú pensa que pugui esfondrar-se".
(M. Lunati,RP març 1971)

Lluís Maimí

L'encís de les voltes i de les pedres antigues i l'escalfor rústega de la decoració al menjador de l'hostal de Sant Sebastià.

Postales Internacional Color

■ ■ ■ "nadie, que sepamos, ha dado todavía una explicación razonable y clara a las peticiones de información solicitada sobre las consecuencias que para la bahía de Llafranc tendrá el puerto que se ha construido en su recinto ; nos referimos sin ninguna duda, a las consecuencias para la población, para la belleza del lugar, a la mutación de su playa, a la transformación del paisaje, a las incomodidades que supondrá para los vecinos y los visitantes de este bello rincón gerundense y también nos preguntamos si al menos el citado puerto supondrá mejoras para una mayoría de usuarios que justifiquen los perjuicios causados a los más". (*La Vanguardia*, 20/12/1970, a *Revista de Palafrugell*, Abril 1971).

ocasionava estralls considerables, la qual cosa va fer comprendre que la seva presència posava en perill l'equilibri natural de la platja de Llafranc. A més, apareixien un seguit d'incerteses pel que fa al respecte de les normes imposades en el projecte, tal com havia estat acceptat i, pel que feia al bon funcionament de la informació pública: *La Vanguardia* del 20 de desembre del 1970, publicava un article absolutament crític sobre el tema. Finalment, l'arquitecte Joaquim Gili i Moros atiava la polèmica en un article ple d'ironia, on concluïa amb una proposta per dinamitar l'objecte del delicte: "I mentre, la idea de la dinamita, quan més hi pensem més se'ns imposa com a única solució plausible, però ... fa tant temps que no la fem servir!".

El 1975, durant una reunió de la Comunitat Turística de la Costa Brava, el conferenciant de la Comissió de Defensa del Paisatge esmenta Llafranc com a exemple contrari d'allò que ha de ser un port ben adaptat i, el 1984, la *Crònica d'un Any*, informa que una vegada més la platja de Llafranc ha sofert conseqüències derivades de la presència del port.

Per d'altres raons, l'ermitatge de Sant Sebastià constitueix, des de fa temps, motiu de preocupació ja que el seu devenir és constantment posat en qüestió. Així, quan el 1966, expirava el contracte que lligava des de feia vint anys la municipalitat de Palafrugell al concessionari de l'explotació hotelera de l'hostatgeria, es proposaven tres solucions: transformar-lo en residència per a estudiants estrangers, o bé edificar, amb l'ajut de

Crònica d'un any 1993

"La intervenció arqueològica d'urgència a la muntanya de Sant Sebastià de la Guarda efectuada l'any 1993 ha vingut motivada arran de l'imminent inici de la primera fase de les obres de transformació de l'antic restaurant-hostatgeria en Escola d'Hostaleria". (Joan Llinàs i Pol, Memoria d'excavació, Sant Sebastià de la Guarda, *Campanya 1993).*

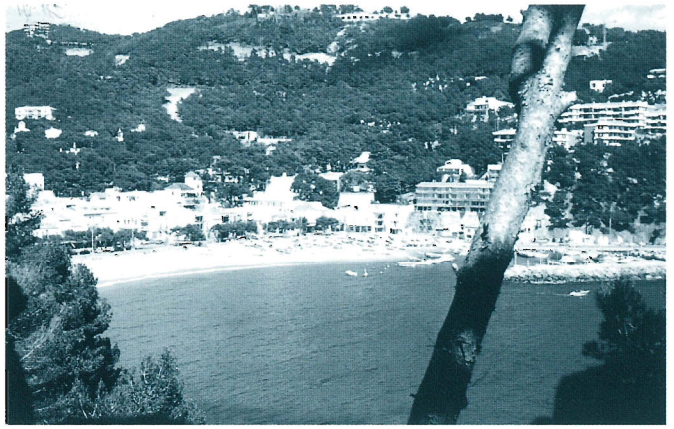

Jean-Luc Dajon

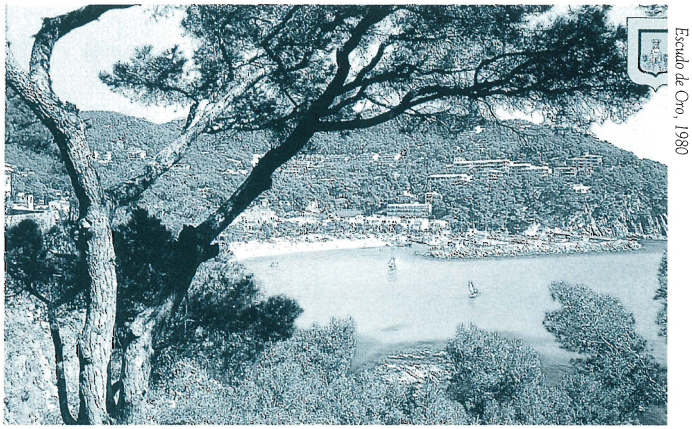

Escudo de Oro, 1980

Invasió progressiva de la muntanya de Sant Sebastià per les edificacions, entre el 1977 i el 1980.

l'ajuntament, un hotel modern en un terreny adjacent i preservar l'ermita en bon estat de conservació o, fins i tot, endegar unes obres d'habilitació de l'interior sense canviar l'aspecte exterior. El debat es va revifar novament a partir dels anys 90, quan es va decidir —i aquest és, encara, un assumpte d'actualitat en el moment de redactar aquestes línies— transformar el paratge en una escola d'hostaleria. La polèmica s'accentua amb els resultats de les enquestes desfavorables als projectes tramesos pel Servei de Costes de la Generalitat d'una banda, i la Conselleria d'Obres Públiques, Transports i Medi Ambient, d'una altra. A més a més, unes descobertes arqueològiques donaran peu a un nou crit d'alarma.

Per acabar, les edificacions cada vegada més nombroses a la muntanya del Cap de Sant Sebastià no paren d'ésser criticades: d'aquesta manera, el 1976, un mes després de l'aparició d'un article titulat *Información urbanística sobre la montaña de Sant Sebastià*, Tomàs Ferrer denunciava "el desastre urbanístic-ecològic més gran de Palafrugell" i convidava el conjunt de la població a aplegar-se per lluitar a favor de la defensa del paisatge. Però de fet, el 1991, l'opinió pública va perdre tota esperança de salvar el Cap en ser acordades noves autoritzacions d'edificació. Els anys 1992 i 1993 van conèixer encara diversos episodis conflictius a propòsit de la persistència del fenòmen urbanístic a Sant Sebastià.

Malgrat totes les dificultats, Llafranc ha sabut escapar als blocs de formigó de les platges de la Mediterrània catalana, com ara Lloret de Mar o Platja d'Aro i, continua essent una platja veritablement catalana, ben al contrari de llocs com L'Escala o Roses, totalment "colonitzades" pel turisme estranger.

Com és possible explicar aquesta diferència? La història i, sobretot, una vocació turística molt precoç, podrien justificar aquest fenòmen? ¿Els mitjans posats en funcionament a Llafranc —equipaments, infrastructures, política cultural i esportiva— han servit per a un desenvolupament harmoniós que ha permès la modernització, tot i romandre a una escala humana?

La realitat actual de Llafranc és veritablement el fruit d'una política de condicionament o senzillament d'un sortós atzar? i, en aquest cas, com explicar-ho?

El privilegi del que sembla fruir Llafranc, potser només és aparent, i la pregunta que caldria fer-se ens remet al seu futur.

L'hostatgeria de Sant Sebastià: la imposant façana sud contempla i domina el Salt de Romaboira.

Annie Urland

■ ■ ■ "L'Associació d'Hostaleria proposava fer un escola a Sant Sebastià

L'Associació d'Hostaleria de la Costa Brava va presentar a l'Ajuntament de Palafrugell un avantprojecte de creació d'una escola d'hostaleria a Sant Sebastià, aprofitant la infrastructura de l'actual hostal i rehabilitant l'ermita. L'Associació considera "imprescindible i necessària" la creació d'un centre de formació professional per ensenyar les especialitats de cuina, recepció, serveis i pisos, davant "la situació de crisi manifestada durant les últimes darreres temporades, les dificultats generades de l'activitat i l'aparició de noves destinacions turístiques", segons va explicar el gerent de l'associació Martí Sabrià.

(...)

El conjunt edificat que es vol rehabilitar consta de l'ermita, l'hostal-restaurant, la torre de guaita i el pati interior. L'avantprojecte estableix un doble ús del conjunt : escola d'hostaleria i hotel de quatre estrelles. A partir de la infrastructura existent (l'hostal està llogat, l'ermita oberta al públic i la torre es fa servir com a magatzem) es preveu construir noves dependències al camí d'accés per completar els serveis de l'edifici, amb el qual es comunicarien per un túnel soterrani. El mig soterrani existent sota la terrassa que s'utilitza de mirador sobre el mar serà destinat a bugaderia, magatzem i habitació d'instal.lacions. A la planta baixa, on hi ha la capella i la sagristia en bon estat de conservació, s'hi preveu cobrir un pati interior amb un conjunt de lluernes, de manera que es converteixi en un vestíbul d'accés a l'hotel, amb la recepció inclosa. L'avantprojecte preveu també que al mirador s'hi instal.li una construcció de vidrieres, que es destinaria a menjador de l'hotel, encara que respectant una part per a terrassa. Les naus interiors es destinarien a bar, saló i sala de conferències. En l'avantprojecte es proposa també l'ampliació del restaurant actual —150 places— connectant-lo amb la cuina a través d'un office amb muntacàrregues. A la planta pis s'hi preveu construir dotze dormitoris dobles amb banys i armaris de paret, a més de la suite doble de la torre".

(*Crònica d'un any 1991*)

■ ■ ■ Anant de Calella a Llafranc pareu davant el trèbol de l'acabament de l'Avinguda del Mar ; mireu la muntanya de Sant Sebastià i veureu el desastre urbanístic-ecològic més gran de Palafrugell. Fins i tot sobrepassa al Club Nàutic de Llafranc. Dóna la impressió que arreglen la muntanya d'acord amb els disbarats perpetrats a l'ermita. Sembla una política municipal molt coherent en tot allò que afecta a la conservació d'un paisatge i un "habitat" lleugerament humà. No cal oblidar que aquesta història i aquest paisatge que ens prenen cada dia, era de tots nosaltres.

El que no s'entén és com gent del poble nats a Palafrugell, estiuejants més o menys arrelats a casa nostra, tolerin aquesta aberració, perdó, urbanització, que literalment destrossa la muntanya, la nostra muntanya. I encara s'entén menys que algú es vulgui fer còmplice d'un disbarat semblant comprant-hi l'apartament, la caseta o el que facin.

L'única explicació possible a l'exagerada amplada de les carreteres és la intenció de produir un veritable desastre ecològic, l'esllavissament de les terres i una ràpida erosió de la muntanya ; tan sols hi manca un foc providencial per acabar de netejar els pins. Llavors tindríem la muntanya preparada per enterrar-la amb formigó, repetint la història, història que de tant repetir-se put, els privilegiats de sempre gaudiran d'un paisatge que abans era el nostre patrimoni.

Tomàs Ferrer

(*Revista de Palafrugell*, Novembre 1976).

Perfil històric de Llafranc: dels orígens als nostres dies

Llafranc, camp d'estudi per a arqueòlegs i historiadors

Llafranc, que als nostres dies és concebut com a estació de lleure i lloc d'estiueig, també constitueix un indret de recerca diversificat i ric per als arqueòlegs i els historiadors, que ofereix prou elements per a la reflexió i el debat.

Llafranc, una població molt antiga

A pocs centenars de metres al nord de la platja un monument megalític, el Dolmen de Can Mina dels Torrents, ens dóna testimoni de la presència d'éssers humans des de l'Edat de Pedra, fa uns quatre o cinc mil anys. Aquesta sepultura, descoberta el març del 1964 per l'equip d'arqueòlegs dirigits pel professor Lluís Esteva durant unes excavacions realitzades al Puig de Rais, va ser objecte d'una restauració el 1968.

L'observació, per ordre cronològic, dels diversos llocs de poblament ens remet, després, a dalt de la muntanya de Sant Sebastià, a l'est de la badia de Llafranc, on s'hi establiren els indigetes —poble ibèric que aleshores ocupava l'Empordà.

El paratge de Sant Sebastià posseix tot un seguit de condicions naturals apreciables, especialment per a aquell poble que cercava abans que res la seguretat i qui es lliurava a l'exercici de la pesca i al treball de la terra. Així doncs, d'una banda, l'emplaçament és fàcil de defensar atès que l'única via relativament accessible es troba al nord, en direcció al rerepaís que per la seva part ofereix una terra fèrtil on l'aigua hi brolla abundantment. Finalment, la proximitat del mar i, més concretament, els recursos que ofereix la badia de Llafranc, permetia als indigetes no tan sols pescar, sinó també obrir-se cap a l'exterior: els objectes d'importació que van ser trobats durant les campanyes d'excavacions realitzades des del 1980, posen clarament de manifest l'activitat d'intercanvi que devia existir a Sant Sebastià.

Les ceràmiques ofereixen, efectivament, una gran diversitat: antigues ceràmiques ibèriques pintades, ceràmiques indígenes decorades amb pintura blanca, ceràmiques àtiques caracteritzades per les seves figures

RP octubre, 1968

"Hallazgo arqueológico - Bajo la experta dirección del profesor don Luis Esteva, de Sant Feliu de Guíxols, el día 23 se procedió a practicar excavaciones y examinar unas piedras en el paraje del Puig de Raigs, cerca de Llafranc. La naturaleza megalítica de las mismas quedó demostrada con el hallazgo de diversos fragmentos de cerámica dolménica. La estación arqueológica descubierta figurará en la carta dolménica comarcal que debe publicar en breve el profesor Esteva, con la denominación de "Dolmen de Can Mina dels Torrents".
(Revista de Palafrugell, *març 1964*).

roges i vernissos negres, àmfores púniques de boca plana, ceràmiques grises de la costa catalana i/o emporitana.

Aquestes ceràmiques, així com nombrosos objectes com ara contrapesos (*pondus*), terrisses d'ús domèstic, broques (fíbules) i, més especialment encara, dues esteles de pedra sorrenca amb unes fileres de llances esculpides, han estat

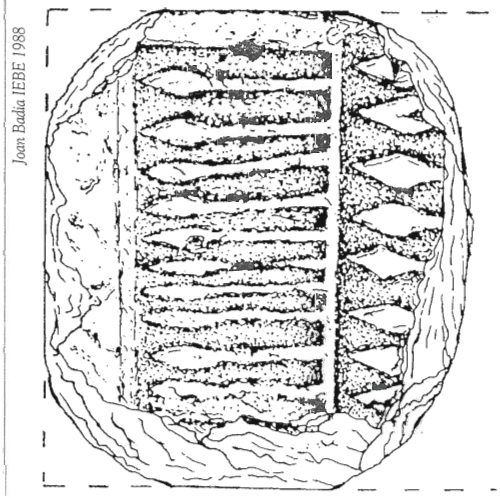

Joan Badia IEBE 1988

Les dues esteles ibèriques de Sant Sebastià de la Guarda.

objecte dels estudis duts a terme per Joan Badia, d'on se n'extreuen conclusions tant cronològiques com etnològiques. El poble ibèric hauria sorgit el segle VIè a.C. i deuria desaparèixer cap els segles II i I a.C. Altrament, els relleus que decoren les dues esteles esmentades s'inscriuen perfectament dins del simbolisme guerrer de la iconografia de les làpides ibèriques i certifiquen la importància que tenien les activitats bel.licoses entre els pobles ibèrics i iberitzats.

Però aquestes pedres, sorprenen l'historiador de Llafranc i el porten a interrogar-se: primer, el seu descobriment a l'Empordà posava en qüestió la definició fins llavors acceptada d'espai geogràfic "reduït i ben

Lluís Maimí, Museu del Suro

Fus de Sant Sebastià: giny emprat per teixir.

delimitat" a causa de les troballes de peces ibèriques d'aquell tipus; llavors, la seva presència en indrets on hi habitava gent sembla oposar-se a la idea habitualment admesa de que formen part de monuments funeraris.

Cap a l'any 100 a.C., el seti de Sant Sebastià poc a poc va ser abandonat en benefici de la badia de Llafranc: serà doncs tot descendint cap arran de mar que prosseguirà el camí que ens mena a la coneixença de les diverses civilitzacions passades i que van escollir domicili en aquest petit sector de la costa catalana.

L'historiador Josep Pella i Forgas en la seva *Historia del Ampurdán* revelava l'existència a Llafranc de vestigis romans sobre

els quals es recolzaven les cases construides a les acaballes del segle XIX. Per tant, els materials més moderns de les edificacions del poblat de Sant Sebastià de la Guarda coincideixen en el temps amb els més antics de Llafranc, la qual cosa ens demostra que indígenes i romans cohabitaren durant un temps, probablement afavorits per la pau instaurada pels romans després de la seva arribada a Empúries el 218 a.C., esdevenint la costa, per aquest fet, menys temible. Durant una primera època, segons les investigadores Barti i Plana, les activitats agrícoles i

Lluís Maimí, Museu del Suro

Clau i ham romans.

comercials continuaven produint-se a Llafranc, mentre que el Cap de Sant Sebastià seguia acomplint el seu paper estratègic de guaita, gràcies a les seves excel.lents condicions de visibilitat, tan vers el mar com vers la part continental.

¿Correspon realment a la *Cypsele* aquesta població del litoral, descrita pel poeta llatí Rufo Festo Avieno en la seva *Ora Maritima* ? Aquesta pregunta ha fet vessar molta tinta. Si Miquel Torroella i Plaja dóna una llista prou extensa, encara que no exhaustiva, dels historiadors favorables a aquesta tesi, pel que fa a Lluís Esteva i Cruañas, Joan Badia i

Catàleg exposició "Llafranc" 1982

Teules de la fàbrica romana de Llafranc.

Homs i Albert Recasens i Pujol tan sols n'assenyalaven dos. Per tant, encara avui, només ens movem en el pla de la hipòtesi.

Ben al contrari, l'existència d'un important establiment romà a Llafranc no ofereix cap mena de dubte: gràcies a les campanyes d'excavacions arqueològiques i als materials estudiats, és possible de localitzar-lo i de proposar-ne una cronologia que s'inicia a les darreries del segle II a.C. o a principis del I i que no s'acaba fins el segle VIII d.C.

Amèrica Barti i Català i Rosa Plana i Mallart van elaborar un plànol que ens permet de visualitzar el Llafranc romà segons tres sectors diferenciats: A (el barri on hi trobem l'actual església), B (la zona delimitada avui pels carrers Pere Pascuet, Xaloc, Marquès de Llafranc i Roger de Llúria) i C (el rerepaís).

Lluís Maimí, Museu del Suro

Collar i penjoll romans (Llafranc, primera excavació, 1980).

Complexitat de l'economia del Llafranc romà

■ ■ ■ *"el nucli romà de Llafranc, funcionaria com a punt important de redistribució cap a fora, cap els grans mercats exteriors, i segurament cap a Emporiae de la producció agrícola del rerepaís immediat alhora que hom aprofitava les naus de càrrega per acabar-les d'omplir de ceràmica i material de construcció, necessari en altres llocs i no pas car al venir per mar i de molt a la vora".*

(Nolla, Canes, Rocas, Un forn romà de terrisa a Llafranc (Palafrugell, Baix Empordà). Excavacions de 1980-1981).

Lluís Maimí, Museu del Suro

Amfora per a vi, Pascual I, segle I dC

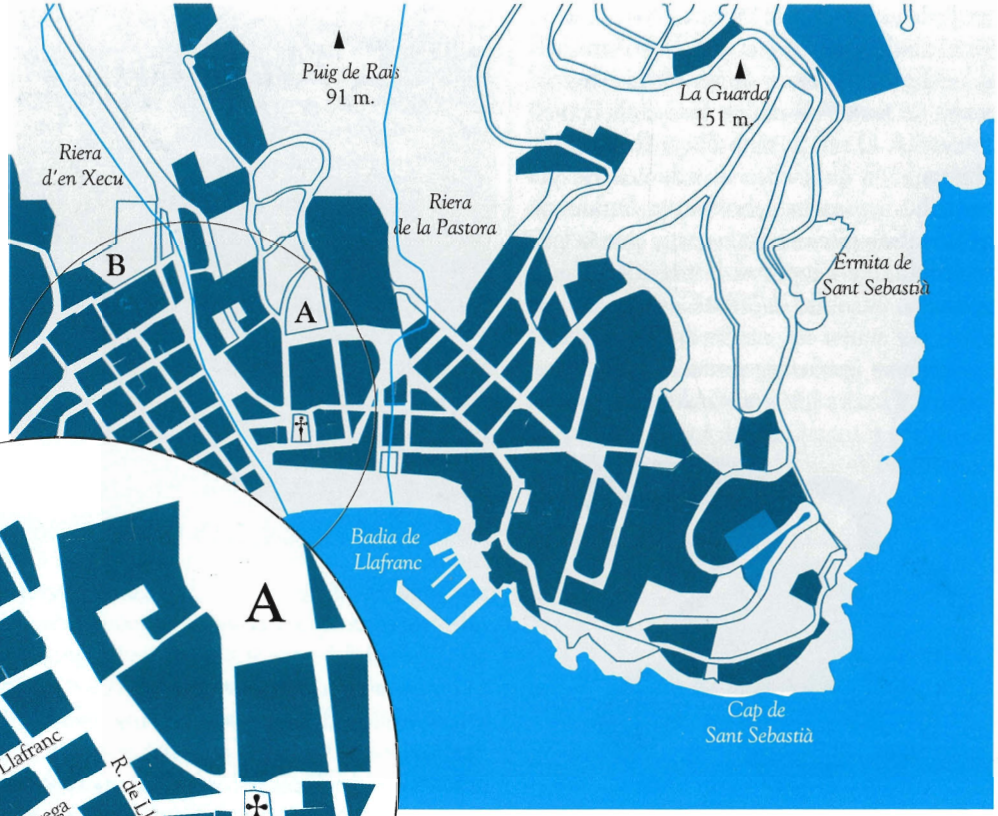

Salvador Oliva

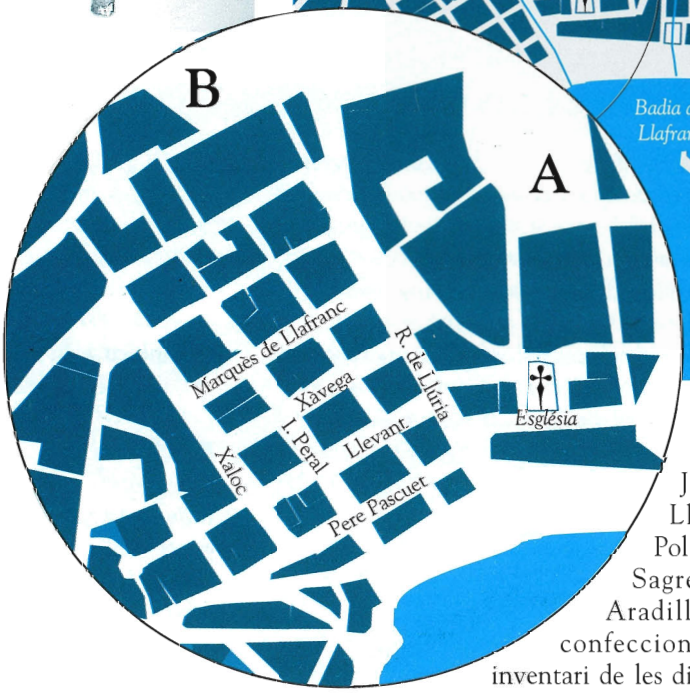

Esquema de l'establiment romà a Llafranc (plànol elaborat a partir de Barti i Català, Amèrica i Plana i Mallart, Rosa: Noves aportacions a l'estudi del jaciment romà de Llafranc.

D'altra banda, Joan Llinàs i Pol i Jordi Sagrera i Aradilla van confeccionar un inventari de les diferents troballes, des de la tasca de Josep Pella i Forgas que feia referència a les recerques efectuades des del segle XVIII, fins les excavacions més recents del 1993: necròpolis, pedra sepulcral paleocristiana, estructures, paviments i edificis de diferents èpoques, restes d'*opus signium*, mosaics, una terrisseria, teules, forns, àmfores, ceràmiques de l'Alt Imperi, Mercuri de bronze, monedes del Baix Imperi romà...

Amb les dades que coneixem en l'actualitat podem esbossar un mapa del Llafranc d'aleshores, centre artesanal i comercial de relativa importància. Des dels inicis de l'era cristiana, una terrisseria hi desenvolupava el seu funcionament, la qual es va anar consolidant fins a una etapa especialment intensa cap el segle II a.C. L'edifici incloïa tres forns, una cisterna d'aigua alimentada per una canalització de teules concavades de producció local, un abocador on hi eren deposades les deixalles, objectes trencats, etc i, almenys pel que fa a

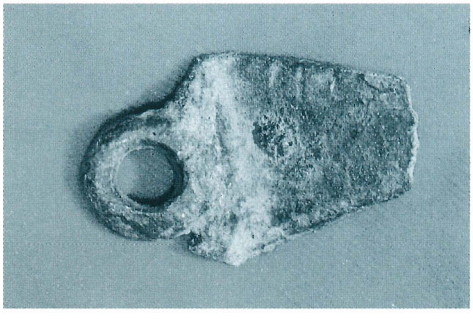

Lluís Maimí, Museu del Suro

Aixada (Llafranc, 1987).

la darrera etapa de funcionament, un assecador, és a dir, una esplanada on s'hi deixaven assecar les teules i, probablement, altra mena d'objectes abans d'ésser cuits al forn. A més a més, s'hi establien uns dipòsits o magatzems, com també un seguit d'habitacions, al sud de la fàbrica, de ben segur destinades a l'allotjament dels artesans i, potser, àdhuc, dels mercaders.

El conjunt d'aquestes construccions s'estén damunt d'una superfície de 7.500 m^2 i se situa, en una primera època, entre els carrers Isaac Peral i Llevant - Xàvega, per desplaçar-se posteriorment cap als carrers Xàvega - Marquès de Llafranc, la qual cosa vol dir que es tractava d'una fàbrica extraordinàriament gran en relació a d'altres troballes similars a les comarques.

La producció es caracteritzava per la seva gran diversitat, repartida en tres categories diferents: terrissa culinària, destacant-ne els anomenats bols de Llafranc, ceràmiques que servien per a emmagatzemar, conservar i transportar les mercaderies —gerros, àmfores, *dolia*— i materials per a la construcció. A més, els segells amb què estan marcades les teules i el distintiu de les àmfores, per llur varietat i multiplicitat, palesen la importància d'aquest centre de manufactura.

Sembla doncs raonable d'interpretar el funcionament de les economies complementàries basades en una forta relació "rerepaís - fàbrica - mar", com per exemple en la connexió "viticultura - fabricació d'àmfores - exportació". L'indret es presentava, doncs, com una mena d'enllaç entre el rerepaís agrícola i el port de Llafranc.

Un gran nombre d'investigadors coïncideixen en afirmar que Llafranc i el seu rerepaís es van beneficiar d'unes condicions naturals excepcionals que afavorien l'expansió de les activitats industrial i comercial generades. Un rerepaís fèrtil, quedava enllaçat al poble per les vies de comunicació que constituïen les dues rieres de Llafranc —riera d'en Xecu i riera de la Pastora— i que, a més, subministraven l'aigua dolça necessària, principalment, en les tasques relacionades amb l'argila. D'aquesta matèria primera en podem trobar en quantitat i en qualitat en sectors propers a allò que actualment són els pobles d'Esclanyà i Regencós, tots dos situats a una desena de quilòmetres al nord-oest de Llafranc. A més, la proximitat dels nombrosos boscos que envolten el paratge constitueixen una garantia per disposar del combustible indispensable pel que fa a la cocció de la ceràmica. I per acabar, la badia de Llafranc oferia, no cal dir-ho, la clau de volta de tot aquest engranatge: un port ideal per a un comerç dinàmic.

Lluís Maimí, Museu del Suro

Un segell (ceràmica sigilata).

■ ■ ■ *"Restos y recuerdos de los primeros cristianos en el Ampurdán*

En la costa del Ampurdán estuvo largos años sola y desconocida esta hermosa página de la primera fe cristiana : A Carudo, esposo inmejorable - que en la paz descansa, Cesarea - levanta este túmulo y de Carudo - su cónyugue los restos mortales - coloca, desecha en llanto en la ignota - ribera (del mar), esposa (desconsolada). - De la penosa vía (de este mundo), en senectud y piedad - partió (El). - Mas ya le contemplan como a gran Rey - los etéreos campos - y él mismo se halla a punto en el paraiso - de tener su asiento - falleció... Carudo era cristiano, su esposa no corrió desesperada, como la Dido de los gentiles por la playa solitaria, mezclando extremados lamentos con el estrépito de las olas ; antes tomó el cuerpo de su consorte y en la rada de Llafranch, pues allí se encontró la lápida, dejolo que descansara (quiescenti) en el túmulo levantado, y aguardara la hora del supremo juicio. No protegieron, pues, la tumba los dioses manes, sinó la paz de Cristo, ni el deseo de que la tierra le fuese ligera, achaque común de los paganos en sus sepulcros, sinó la esperanza de estar en la presencia del gran rey en el otro mundo, pues de este salió sin acordarse de si fué pretor, cónsul ú otra dignidad mundana, dado que lleno de fe y piedad pasó el umbral de la vida presente".

(*Pella y Forgas*, Historia del Ampurdàn, *1883*).

■ ■ ■ Palafrugell, abril de 1897

Abril, 18. - Al hacer les excavaciones para echar los cimientos de la iglesia que se construye en la playa de Llafranc, se han encontrado en un espacio de unos quince metros cuadrados, catorce o quince sepulcros, la mayor parte de mampostería, que al decir de los entendidos en arqueología demuestra la existencia de un cementerio romano. La comisión ejecutiva de la construcción de la capilla piensa hacer las excavaciones mayores y con el debido cuidado, lo que aplaudimos de veras.
(El Distrito in Revista de Palafrugell, *abril 1963).*

Lluís Mairal, Museu del Suro

Escultura sobre os.

Lluís Mairal, Museu del Suro

Làmpara d'oli romana.

Amb tot, per raons ignorades encara avui en dia, la fàbrica fou abandonada sobtadament, como ho testifica la presència, en l'assecador, de tot un seguit de teules preparades per ser cuites en una possible fornada que, de fet, mai s'esdevindria; tanmateix, sembla prou complicat de fixar la data d'aquest succés.

Ara bé, és clar que el poble encara existia sota el Baix Imperi Romà i a l'època visigòtica: els objectes que daten d'aquest període, les tombes tot voltant de l'església actual i, principalment, la làpida sepulcral llatina dedicada a Carudus per la seva muller Cesària, donen fe, fins i tot, de la importància que tenia el lloc aleshores. De ben segur que les Grans Invasions, descrites amb precisió per l'historiador Miquel Tarradell en la seva *Història dels Catalans*, expliquen en certa mesura la fugida de la població. La costa, esdevinguda perillosa per als seus habitants, hauria estat abandonada en benefici de l'interior. Però, fins i tot la influència negativa de la pirateria és sovint posada en qüestió: així Pella i Forgas afirmava que el poble ja no podia alliberar-se de "la salvatge empenta dels pirates", tesi que Yvette Barbaza rebutja amb contundència. Sigui com sigui, l'efecte combinat d'ambdós fenòmens va condemnar Llafranc a una letargia profunda: durant segles i segles els pescadors hi vindran per exercir el seu art, malgrat que de manera estacionària i esporàdica.

Santuari de Sant Sebastià, construït a partir de 1707.

Ed. S. Bonet

Paper del Cap de Sant Sebastià

Ben al contrari, la història havia de marcar novament amb la seva empremta l'emplaçament de Sant Sebastià. El 1444, Maria de Castella, esposa del rei Alfons V

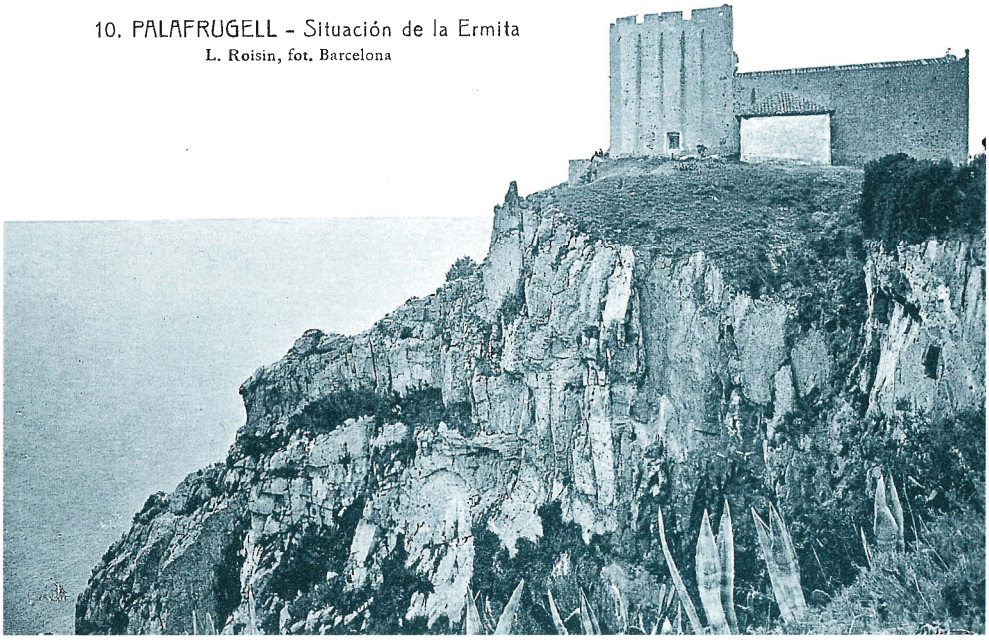

L. Roisin

Torre de guaita.

d'Aragó, exposava en una *Carta Reial*, un obscur quadre d'aquella època tèrbola: "los infieles agarenos muchas veces con galeras, galeotas y otros artefactos marítimos hacían cautivos a los cristianos y que por los piratas eran causados grandes daños a los mismos cristianos". A petició, doncs, dels habitants de la vila de Palafrugell, implantada a pocs quilòmetres cap a l'interior, el Prior de Santa Anna de Barcelona, que n'era el "senyor Jurisdiccional", va autoritzar la construcció d'una torre-capella dedicada a Sant Sebastià, sobre el punt més elevat del promontori, dominant la badia de Llafranc. Aleshores, el turó de Sant Sebastià va reprendre la seva tradició tutelar, amb la missió de prevenir de la imminència dels perills que procedissin del mar, de dia al so de la campana o per mitjà de fum; de nit, a través del foc.

Més tard, probablement després de l'epidèmia de peste que assolà el país el 1650-1651, el seti de Sant Sebastià va ser de bell nou enaltit i, fou escollit quan es va decidir d'edificar-hi un ermitatge i una hostatgeria: els treballs van començar el 1707 i no es van acabar fins a mitjans del segle XVIII. És aleshores quan l'impacte popular del Cap ateny el seu paroxisme i "els goigs que s'hi canten" recorden "als bons fills de Palafrugell" que "allà al cim de la muntanya i arran de la mar, de nit i de dia els vetllaria el gloriós Sant Sebastià per deslliurar-los de foc, pedra, contagi i pestilència" (Torroella i Plaja).

Per acabar, el Cap de Sant Sebastià entrava de ple a la modernitat el 1857, sota el regne d'Isabel II, és a dir, cent anys després que la calma hagués tornat a les costes catalanes, quan s'erigia el far que Joan Solanes, autor de la guia *Fars de la Costa Brava i Costa Vermella*, qualifica de "major de tots els tractats en aquesta guia".

"Les esglesies incendiades

Ahir varen continuar en aquesta contrada els incendis d'esglésies que foren iniciats el dijous. En el terme de Palafrugell fou incendiada la capella de Llafranc i cremats els mobles i efectes religiosos de la de Calella. També les masses han destruït els objectes destinats al culte catòlic que contenia la capella de l'ermita de Sant Sebastià. El foc que començà abans d'ahir a l'església parroquial d'aquesta encara no és extinguit, però sembla que l'edifici no haurà sofert greus desperfectes. Ahir a la tarda, que fou quan el foc aconseguí més intensitat, va quedar destruït el magnific retaule barroc que, al començar el foc, hom confiavá podria ésser salvat.
(*Ara 24/7/36 in* Molinas Lluís, Palafrugell 1936/1939, *1989*).

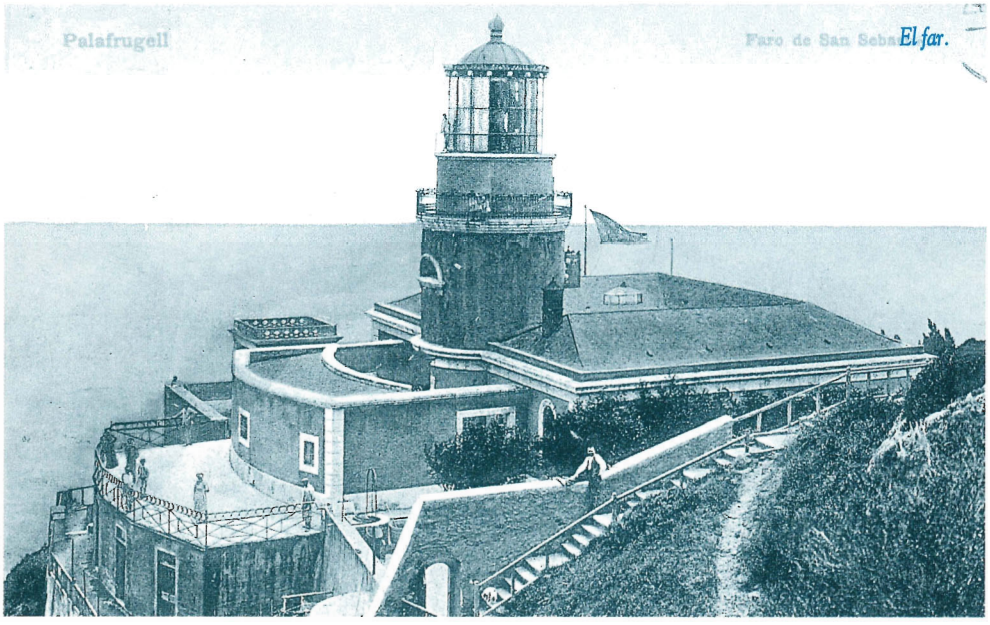

AMP. Ed Bonet

La renaixença de Llafranc

Va ser uns quants desenis més endavant que Llafranc tornaria novament a la vida per esdevenir un indret de lleure cada vegada més freqüentat. Sembla evident que, en un primer moment, a les acaballes del segle passat, la puixant indústria del suro a Palafrugell va impulsar el naixement d'una classe privilegiada d'obrers i propietaris de fàbriques que descobrien les meravelles de la vora del mar. A la platja de Llafranc, no pas més d'una o dues barques sortien a mar a les campanyes estiuenques de pesca de coral i un sol indret quedava reservat per a salar sardines i anxoves. En canvi, ja el 1890, es calculen disset vaixells de plaer per vint-i-nou de pesca, xifra força eloqüent pel que fa a la naixent vocació turística del poble, la qual no cessarà d'anar-se confirmant fins als nostres dies, amb el parèntesi eventual de l'esclat de la Guerra. Llafranc va patir aleshores les destrosses del conflicte i, el 1936, l'església va ser parcialment cremada; un any després, la premsa assenyalava que les hostatgeries del poble servien com a centres d'acolliment i alberg per als refugiats.

Llafranc, l'any 1890, abans de la construcció de l'església.

RP, gener 1966

Llafranc modern: demografia i urbanisme

Llafranc, ressucitada el segle passat gràcies a l'afluència cada vegada més assídua dels habitants de Palafrugell, ha conservat els estrets lligams que ja aleshores l'unia a la vila de la qual ara n'és un agregat, caracteritzat per la diferència evident entre la seva extensió, la seva estructura urbana i la seva baixa densitat de població.

L'avinguda del Mar va sofrir nous condicionaments el 1995.

Lluís Màrmi

Dades generals

Llafranc, que actualment també comprèn la muntanya de Sant Sebastià, depèn administrativament de l'Ajuntament de Palafrugell, de la mateixa manera que les platges de Calella, Tamariu i Aigua Xelida, i les aldees rurals de Llofriu, Santa Margarida, Ermedàs i Vila-seca.

El terme municipal de Palafrugell té una extensió de 26,62 km2 dels quals el 41% són de costa, encara que els barris marítims només compten amb 1.020 habitants, és a dir, un 5,74% de la població global. Aquestes xifres, extretes dels cens del 20 de gener del 1994, reflecteixen la baixa densitat que caracteritza els tres llogarrets d'arran de mar. Pel que fa a Llafranc, l'habiten 248 persones, és a dir, ocupa la sisena posició respecte als nou sectors que componen Palafrugell (veure quadre adjunt).

Salvador Oliva

Mapa municipal de Palafrugell

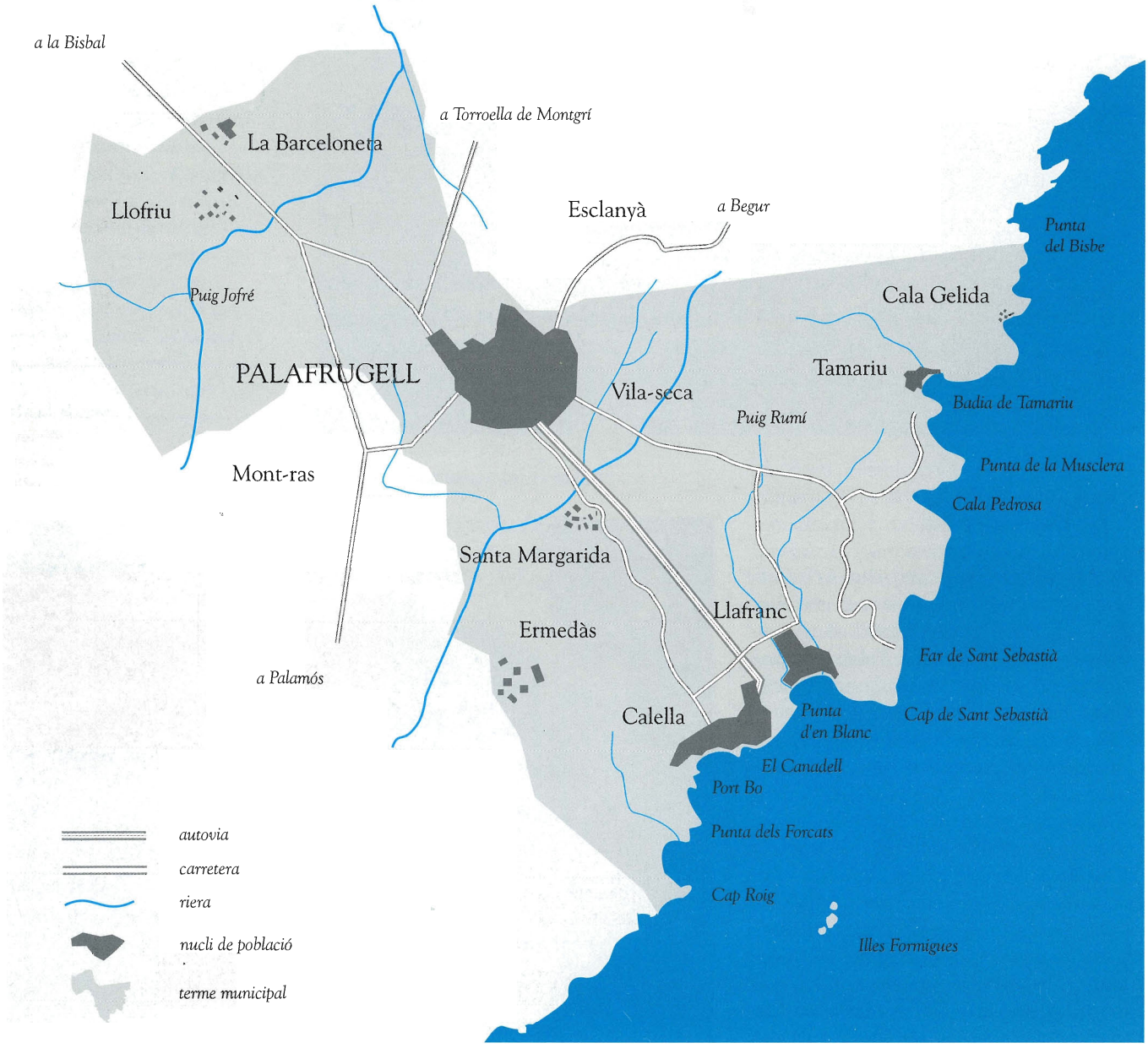

Pel seu reduït nombre d'habitants, Llafranc dóna una imatge de poblet petit. A més, a conseqüència de la seva vocació turística, la seva activitat és bàsicament temporera. Tan sols les agències immobiliàries, la bugaderia i la farmàcia —inaugurada el 1994— romanen obertes quasi tot l'any, així com dos dels hotels. Per contra, els comerços alimentaris tanquen durant tot l'hivern. D'altra banda no hi ha cap metge en exercici ni cap escola. Les necessitats més bàsiques, doncs, no poden ser satisfetes *in situ*.

Tanmateix, aquestes carències no suposen un obstacle infranquejable per a qui hagi triat de viure a Llafranc diàriament: l'avinguda del Mar, autovia de quatre carrils, ofereix un accés fàcil i ràpid a la vila i, a més, un servei quotidià d'autobusos assegura quatre viatges d'anada i tornada entre octubre i març, i entre sis i onze d'abril a juny i el setembre. Pel que fa als mesos d'estiu, hi ha una sortida cada mitja hora entre les 7,40 i les 20,30 hores.

Per tant, el poblet adquireix els trets d'un satèl·lit de Palafrugell, la proximitat del qual ofereix una absoluta garantia per a la gent que hi resideix permanentment: 255, segons la llista facilitada per l'Ajuntament de Palafrugell, el 18 de març de 1994. Aquest document indica també el lloc de naixement dels habitants de Llafranc (poble i província per als espanyols, país per als estrangers), la seva data de naixement, el sexe, la nacionalitat, l'adreça, el nivell d'estudis i l'any de la seva arribada a la comunitat.

Estudi demogràfic

La personalitat del poble, molt original respecte a d'altres indrets de lleure del país els quals, després de la partença dels estiuejants, es transformen, inevitablement, en pobles morts, queda traslluïda a través del seu petit reducte de població (veure quadre *Piràmide de les edats dels habitants de Llafranc*).

Malgrat un lleuger predomini masculí, la distribució entre homes i dones es mostra força equilibrada. La mitjana d'edat se situa

Repartiment de la població de Palafrugell : vila i aldees

Classificació quantitativa	*Lloc*	*Nombre d'habitants*	*Percentatge*
1	PALAFRUGELL	14.872	83,68%
2	BRUGUEROL	1.068	6,01%
3	CALELLA	606	3,41%
4	VILA SECA	441	2,48%
5	LLOFRIU	298	1,68%
6	LLAFRANC	248	1,40%
7	TAMARIU	166	0,93%
8	SANTA MARGARITA	48	0,27%
9	ERMEDAS	26	0,15%
	Total	17.773	100,00%

Font: Dades del padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

Piràmide de les edats dels habitants de Llafranc

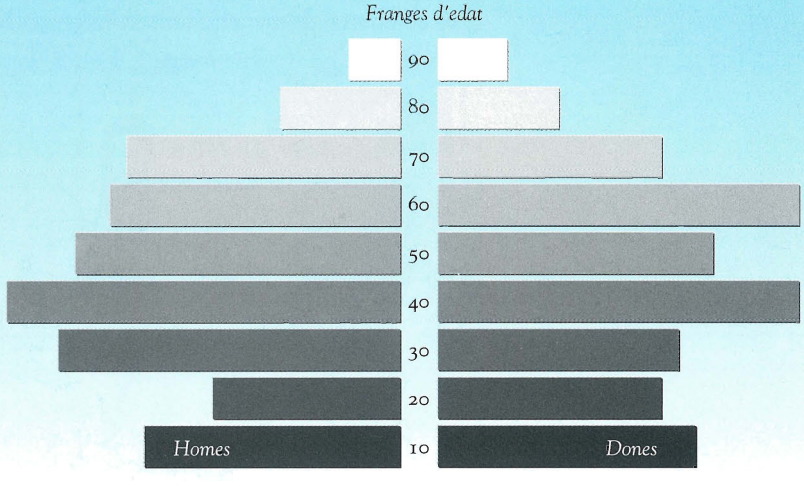

Font: Dades del padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

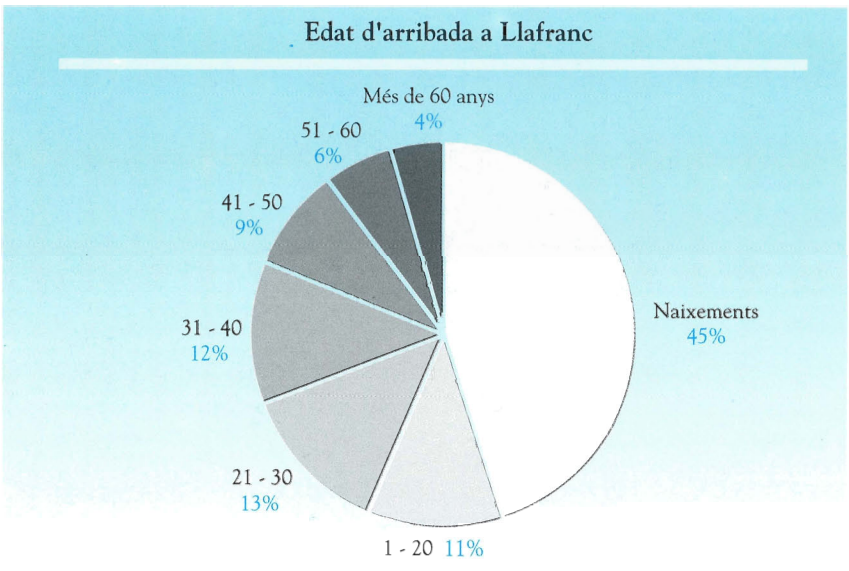

Font: Dades del padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

als 40 anys i hi ha una majoria de la població que és activa (el 64,31%). La gent més gran de 65 anys representa un 14, 51% del conjunt dels habitants mentre que els joves de menys de 20 anys, en representen un 21,18.

Aquesta piràmide reflecteix un microcosmos amb un perfil força clàssic, on es combinen de manera harmoniosa totes les franges d'edat: segons la llista del mes de març del 1994, quatre generacions, des dels més grans, nascuts el 1909, fins als més joves, nascuts el desembre del 1993, viuen junts a Llafranc.

La població de l'indret no tan sols es configura i es renova amb la successió dels naixements, sinó també acollint regularment nouvinguts desitjosos d'instal·lar-s'hi en un moment determinat de la seva vida (veure quadre *Edat d'arribada a Llafranc*).

Aquest repartiment per franges d'edat respecte a la seva arribada al poble ens mostra que 115 persones viuen a Llafranc des del seu naixement. Aquest sector agrupa alhora, els habitants de més edat i els més petits del poble, distingint-se, tanmateix, per la seva joventut, amb una mitjana d'edat de 33 anys, inferior a la de la població global.

A aquest conjunt sedentari d'una gran estabilitat al llarg dels anys, s'hi anirà afegint un altre grup amb el distintiu de la mobilitat dels seus elements: comprendre les motivacions que els van empènyer a venir a viure a Llafranc, ens menarà, sens dubte, a una millor coneixença del poble.

El cas de les persones que s'instal·len a Llafranc passats els 60 anys, esdevé molt puntual. A part d'un matrimoni els quals tenien més de 70 anys quan van venir a viure al poble, tots hi van arribar entre els 60 i 66 anys, en la majoria dels casos, amb el seu cònjuge. És molt probable que els elements d'aquest grup hagin escollit de viure la seva jubilació a Llafranc, sigui per "tornar a la terra" o romandre a prop de llur família, o bé, senzillament, perquè el lloc els agradava. Però cal assenyalar que aquest col·lectiu, compost només per 11 persones, constitueix quasi un epifenomen i que, en cap cas fóra possible identificar Llafranc amb una terra escollida pels jubilats.

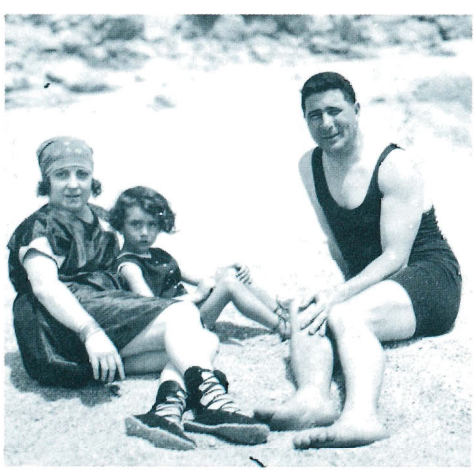

Autor desconegut. Col·lecció Joan Massoni

Família a la platja (1900).

Contràriament, les raons que han atret 100 persones a Llafranc que comptaven en aquell moment entre 21 i 60 anys, semblen *a priori* d'ordre professional, d'una banda pel fet que més de la meitat de les quals tenia entre 20 i 40 anys en el moment de la seva arribada i, de l'altra, perquè el 75% d'aquests immigrats, ara per ara, estan en període d'activitat professional.

Però, la revisió de les èpoques en que s'ha produit aquesta immigració ens permet de matisar aquesta observació. En efecte, el primer moviment significatiu migratori data dels anys 1958-1961, que coïncideix amb l'expansió del turisme, font d'ocupació laboral.

En canvi, en el transcurs dels darrers deu anys, el sector hoteler, per exemple, ha sofert una certa recessió, reduint els ingressos de la població la qual cosa no ha impedit però, l'arribada de població activa al poble: 75 persones des del 1984. D'entre elles, algunes potser treballen fora de Llafranc. Podria ser, doncs, l'atracció per una certa qualitat de vida que els hauria fet decidir de venir a viure a l'agregat per beneficiar-se del seu entorn agradable —a la vora del mar, la tranquilitat..., tot i romandre prop de la vila on exerceixen el seu ofici. Llafranc esdevindria, doncs, un barri residencial de Palafrugell que, per la seva banda, ofereix solucions a les necessitats quotidianes dels residents —escoles, comerços, estructures sanitàries i administratives, etc.-.

Per acabar, la composició de les famílies que resideixen a Llafranc posa de manifest que no és només per raons professionals o per l'elecció de residència que un adult vingui a viure-hi. Efectivament, al voltant d'unes 15 persones, normalment de sexe femení però no pas sempre, s'han instal·lat a la població en el moment del seu casament amb un nadiu de Llafranc (veure gràfic *Vinguda de persones foràmies, en casar-se*).

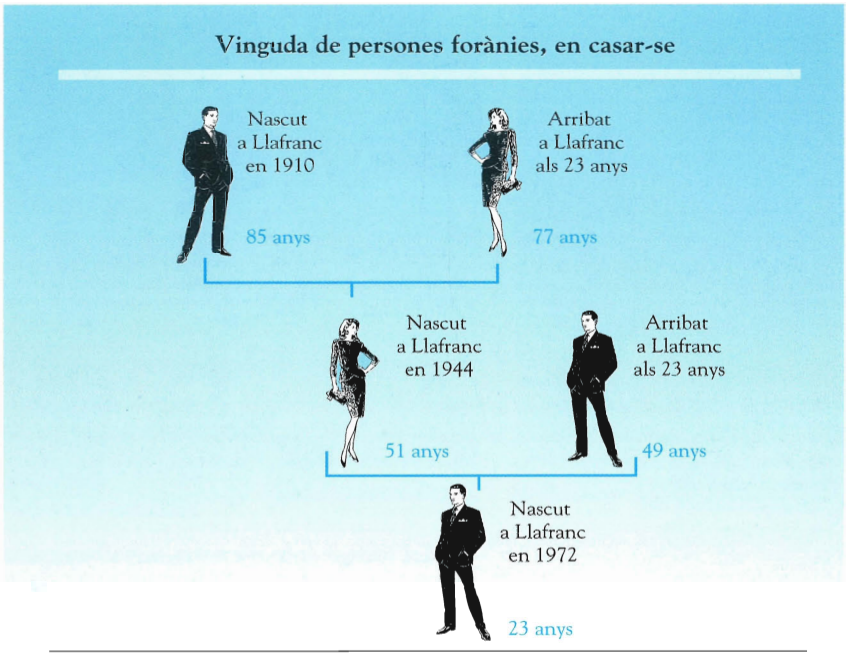

Font: Dades del padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

No hi ha dubte que, les raons que han empès a més de la meitat dels habitants que a l'actualitat resideixen a Llafranc a venir a viure-hi, posteriorment al seu naixement, són múltiples i diverses.

Però, arribats a aquest punt de l'anàlisi, cal remarcar una qüestió: que l'estabilitat del grup format pels individus nascuts a Llafranc d'una banda, i l'aportació d'una població exterior d'una altra, han anat bastint mica a mica el paisatge humà del poble. La combinació d'aquests dos factors permet de renovar la comunitat sense transformarla del tot, garantint un cert dinamisme i, tot plegat, contribueix a donar al poble un caràcter residencial i no perjudica, en cap cas, la seva autenticitat, ni en la seva estructura, tradicional, ni en el seu funcionament, que es recolza en base a una considerable població activa.

Orígens geogràfics dels habitants de Llafranc

Lloc de naixement	*Sector*
Palafrugell	100
Provincia de Girona excepte Palafrugell	41
Provincia de Barcelona	41
Altres llocs de Catalunya	3
Espanya excepte Catalunya	35
Estranger	34

Font: Dades del Padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

Família Piferrer al carrer Pere Pascuet, anys 20.

Autor desconegut. Col·lecció Josep Piferrer

La imatge esdevé encara més clara quan ens fixem en el lloc de naixement com a criteri de l'anàlisi (veure gràfic *Orígens geogràfics dels habitants de Llafranc*).

Del gràfic se'n desprèn un predomini absolut dels oriünds de Palafrugell. D'entre aquestes 100 persones, 93 viuen a Llafranc des que van néixer, i una va arribar-hi a 1 any; dos van tornar a Llafranc a l'edat de la jubilació i quatre en període d'activitat professional, reflectitnt-se, d'aquesta forma, els lligams amb la terra que els va veure néixer.

A més a més, 18 nadius de la província de Girona viuen en realitat a Llafranc des del seu naixement, els quals vénen a augmentar, per tant, la població autòctona arrelada profundament al poble. D'entre la gent originària de Barcelona, dues persones responen també al mateix fenomen.

D'altra banda, l'arribada a Llafranc de persones nascudes a la província de Girona, excloent-hi Palafrugell, es remunta almenys a l'any 1931 i, des d'aleshores no ha parat mai. Certament, el nombre de casos es limita quasi sempre a un nouvingut per any i no ha passat mai de tres, però l'antiguitat del fenomen i la seva regularitat en el temps l'inscriuen, per dir-ho així, a la tradició del poble, i encara més si considerem que d'entre els individus que hi van arribar en edat adulta, molts ho van fer per establir-hi una llar, garantint d'aquesta manera la renovació de la col·lectivitat autòctona que, d'altra part, ja constitueix el sediment de la població.

Contràriament, la vinguda de població activa nascuda a Barcelona constitueix un fenomen molt recent, atès que va començar el 1979. La corba és globalment ascendent, malgrat certes irregularitats, i tendeix a mostrar una intensificació del fenomen (veure gràfic *Població activa originària de Barcelona*).

Aquesta fracció del col·lectiu proporciona a Llafranc elements destacables pel que fa al jovent: dels 26 barcelonesos vinguts a Llafranc en període d'activitat professional, 17 tenien entre 22 i 40 anys.

De vegades, famílies senceres s'han traslladat des de la capital. Però, en canvi, el nombre proporcionalment elevat de persones,

Font: Dades del Padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

Població activa originària de Barcelona

Any d'arribada a Llafranc	*Nombre d'individus*
1979	1
1980	1
1983	1
1984	3
1985	1
1988	5
1990	6
1991	3
1992	2
1993	4

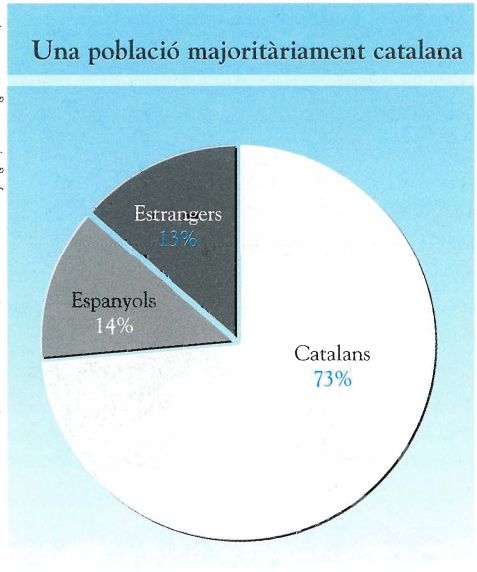

Font: Dades del Padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

joves o menys joves, que van venir soles, ens fa pensar en factors relatius a una certa movilitat professional i tendeix a confirmar que aquests nous residents van arribar arran de canvis professionals i escollint d'instal·lar-se a la localitat.

Així, Llafranc s'enriqueix d'elements exteriors, joves, font de dinamisme i de renovació social, formant una societat més heterogènia i més complexa, sense trasbalsar però, la seva estructura tradicional que es fonamenta en una presència autòctona majoritària.

En conclusió, de la combinació dels naturals de Llafranc, de Girona, de Barcelona i de la resta de Catalunya, en resulta una població essencialment catalana característica, que no fa sinó donar encara més autenticitat al poble (Veure el gràfic *Una població majoritàriament catalana*).

Es calculen uns 35 habitants originaris de la resta d'Espanya. El fenomen d'immigració que se'n dedueix no és, ni de bon tros, recent, atès que va començar els anys 50-60, la qual cosa proporciona una població del tot integrada a la resta de la localitat, avui en dia, atesa la seva antiguitat. Però aquest factor es caracteritza, també, pel fet que perdura encara avui en dia de manera prou significativa: 20 persones, en edat professionalment activa, s'han instal·lat a Llafranc des

Autor desconegut. Col·lecció Joan Massoni

1900: família Massoni.

Autor desconegut. Col·lecció Rosa Piferrer

Joves a la platja, anys trenta.

Autor desconegut. Col·lecció Joan Massoni

1941 : Germans Bisbe Fina amb el seu cosí Joan Massoni en una barca de pesca.

Juliol del 1943: família de Palafrugell que estiuejava a Llafranc.

Lluís Colomé, col·lecció Carles Colomé

Aquesta petita que ja es banyava a les aigües de Llafranc els anys 50, avui dia ho continua fent.

Autor desconegut. Col·lecció Carme Bonal

De generació en generació, la família Bonal Bastons es retroba cada estiu a la seva casa de Llafranc (1950).

Autor desconegut, col·lecció Carme Bonal

del 1980. Respecte a les províncies d'on són originaris citem-ne sense fer-ne una llista exhaustiva: Madrid, Extremadura, País Valencià, Castella, Astúries, Andalusia, Galícia, País Basc.

La mateixa constant pel que fa a la varietat pot aplicar-se als 34 estrangers que resideixen a Llafranc, els quals, per llur diversitat, donen una imatge de mosaic de nacionalitats, potser amb una lleuger predomini anglès (veure el gràgic *País d'origen dels estrangers residents a Llafranc*).

Llur instal·lació a Llafranc s'ha produït en petites batzegades successives entre el 1957 i el 1980, més endavant regularment cada any entre el 1984 i el 1991, per a reprendre's el 1994. Aquest fenomen sembla, doncs, anar-se accentuant, però roman a una escala tan petita quantitativament parlant que no pot tenir repercussions fonamentals pel que a fa al conjunt dels habitants. Majoritàriament, els

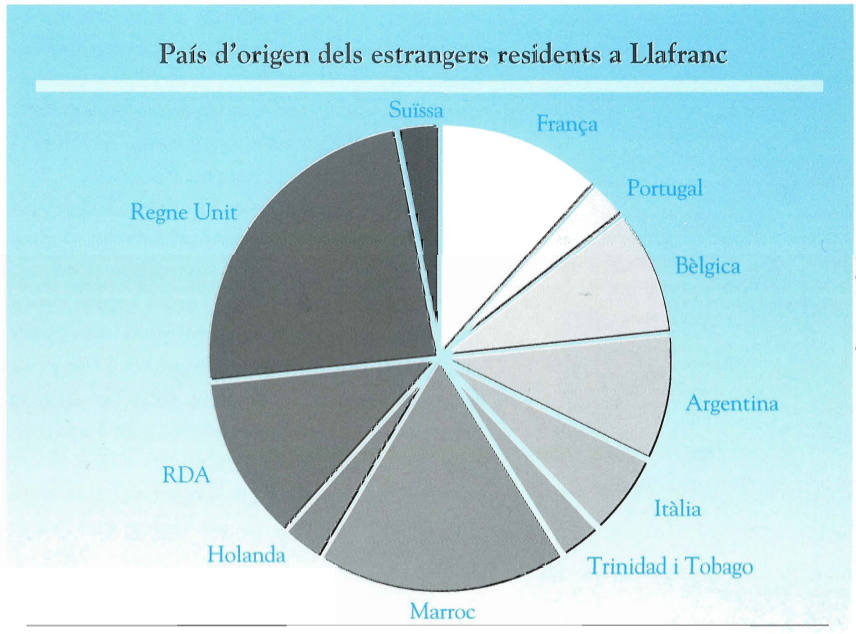

Font: Dades del Padró d'habitants de Palafrugell, a 20 de gener de 1994

Autor desconegut. Col·lecció Rovira Masponç

A primer terme, dones arreglant les xarxes.

estrangers es van instal·lar a Llafranc en el període actiu de la seva vida; només dos jubilats hi van escollir el seu domicili el 1989 i, curiosament vuit posseeixen avui en dia la nacionalitat espanyola, mostrant d'aquesta forma la voluntat d'identificar-se amb el seu país d'adopció.

La diversitat que es desprèn després de l'anàlisi de la gent resident a Llafranc, segons els diferents criteris -piràmide d'edats, sedentarietat i mobilitat d'uns i altres, raons que van motivar llur establiment en no ser nadius del poble, orígens geogràfics i nacionalitats... —no es traslllueix gens pel que fa referència al seu repartiment a la localitat: més de dos terços dels habitants viuen al cor mateix de Llafranc, sigui davant del mar, sigui als "eixamples", és a dir, als indrets més antics i més tradicionals, més autèntics. Aquesta consonància en l'elecció de domicili testifica, sens dubte, la simbiosi que hi ha entre els diferents elements que composen el microcosmos de Llafranc.

Aquesta societat revela la realitat d'una comunitat constantment dinamitzada i remodelada amb aportacions de residents molt variats que desfilen en comptagotes al llarg dels anys, integrant-se progressivament a la col·lectivitat, sense posar-ne mai en perill el seu caràcter tradicional, la seva identitat i la seva autenticitat, garantides per la presència d'una majoria autòctona, catalana, profundament arrelada en aquest sector de la Costa Brava.

Per tant, el paisatge humà i el paisatge urbà sovint van lligats íntimament: Llafranc, lluny de defugir aquesta norma, podria fins i tot il·lustrar-la. És cert que per la seva extensió, ultrapassa abastament el quadre de l'aldea amb l'espai ajustat per a allotjar l'escàs nombre dels residents permanents; tanmateix, atesa la seva estructura, això no vol dir que traeixi ni la seva identitat, ni el caràcter dels seus habitants.

Perfil descriptiu del poble

El poble de Llafranc s'ha desenvolupat segons tres principis diferents, reveladors o bé d'una època, o bé d'una necessitat concreta, i molt sovint d'una mentalitat.

Algunes edificacions responen a un principi d'alineació de vial amb el carrer: estan situades, d'una banda, al passeig, de l'altra, en els dos barris d'eixample, just per darrera de la línia de mar.

Les petites cases del passeig Cipsela i Francesc de Blanes s'han mantingut molt fidels al primer Llafranc: als anys 1871-1896, les sol·licituds de llicències d'obres es limitaven a la presentació del pla de la façana de l'edificació prevista, el qual havia de ser sotmès a aprovació pel Consell Municipal. En aquells temps les adreces solien ser ben curtes: o bé *Llafranch*, o bé, més sovint, *Platja de Llafranch*. Així doncs, la comparació d'aquells dissenys amb l'aspecte actual de les cases de cara a mar, reflecteix unes similituds tals, que ens adonem tot seguit que es tracta de les mateixes cases, a voltes parcialment remodelades pel que fa a l'amplada de les obertures —portes i finestres— i sovint augmentades amb una o dues plantes, per bé que no en tots els casos.

Per conseqüent, la façana marítima de la localitat, des de la Punta d'en Blanc fins al port esportiu al peu del Cap de Sant Sebastià, no ha pas fet taula rasa en referència al seu passat, sinó tot el contrari, ja que ha sabut conservar-ne la idiosincràsia. Manté una homogeneitat en l'estil que forma un conjunt arquitectònic digne d'ésser ressaltat; així, figura a la llista de les *Estructures urbanes interessants* elaborada dins l'estudi dut a terme per l'Ajuntament de Palafrugell el 1982 que s'anomena: *Pla General d'Ordenació Palafrugell - Mont-ras. Diagnòstic*.

Annie Unland

Passeig Cipsela, 1994. "Aprobado en sesión de 18 de febrero de 1877".

AMP

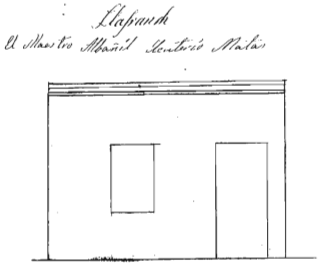

Plànol d'observació de les diferents tipus de construcció a Llafranc (març 1994)

Cases unifamiliars en zones d'ordenació segons ocupació de parcel.la.
Allotjaments plurifamiliars en zones d'ordenació segons ocupació de parcel.la.
Construccions en zones d'ordenació segons alineació de vial

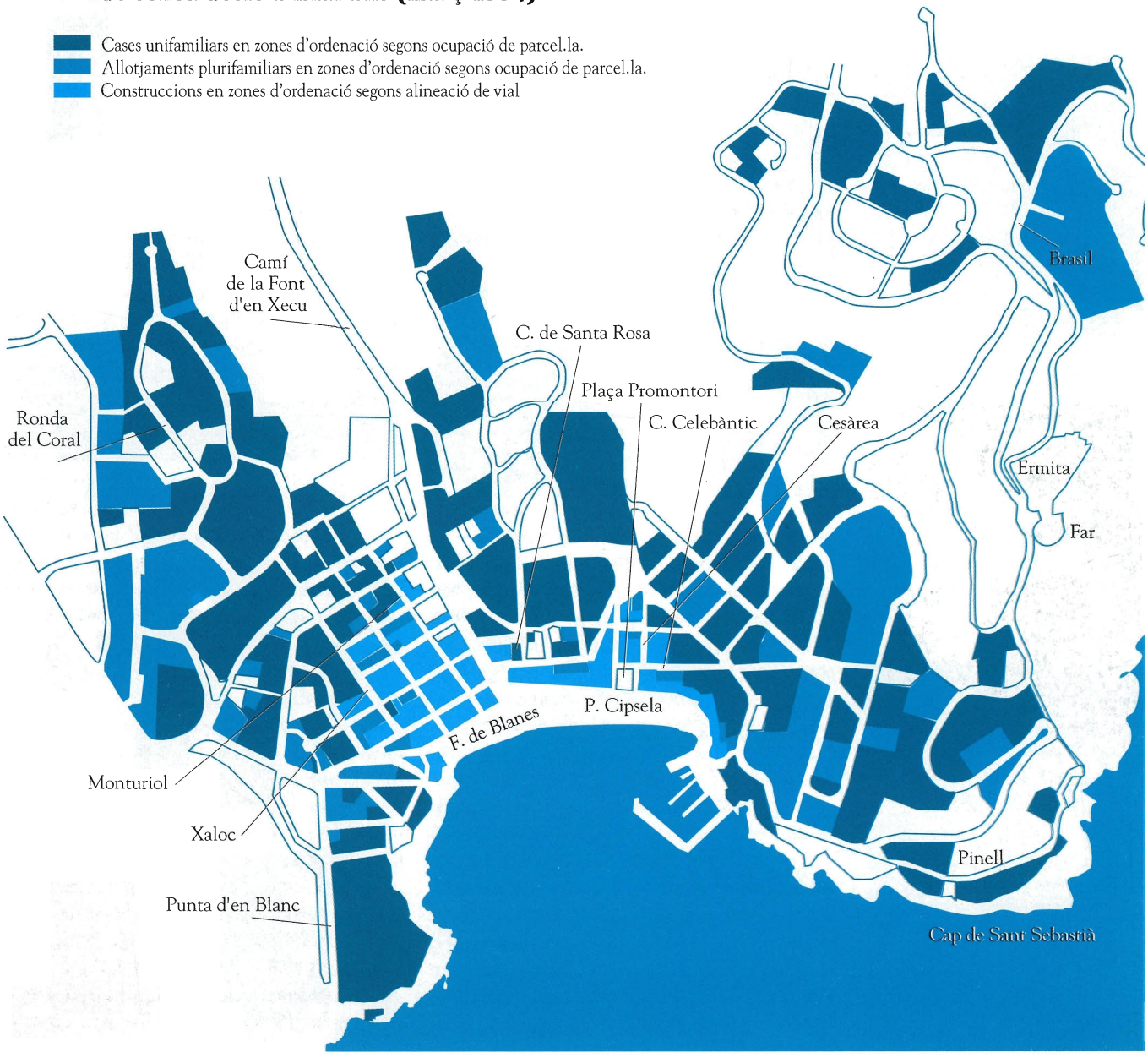

Salvador Oliva. —Paladrugell 1982, Revisió del Pla General Municipal d'Ordenació - Zonificació—

AMP

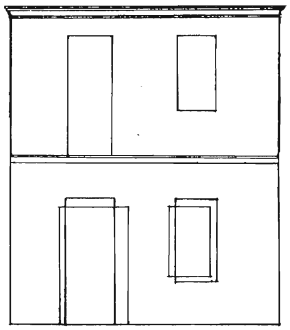

Passeig de Cipsela, 1994. "Aprobado en sesión de 26 de juny de 1886".

Annie Unland

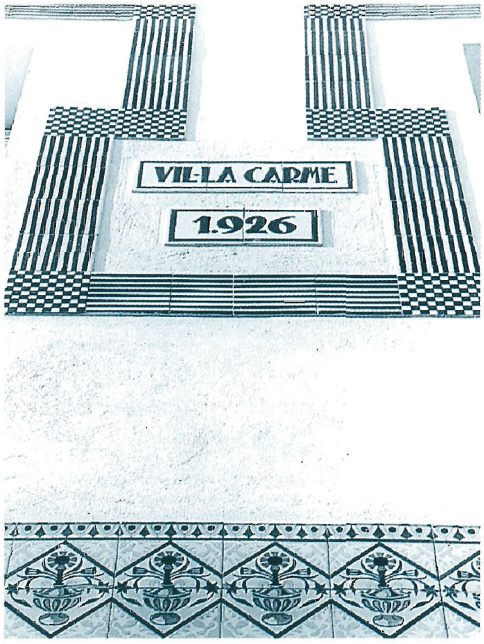

Lluís Marní

Elegant geometria de l'ornamentació en ceràmica.

Passeig de Cipsela, cantonada Plaça Promontori, 1994. "Aprobado en sesión de 9 de juny de 1888".

AMP

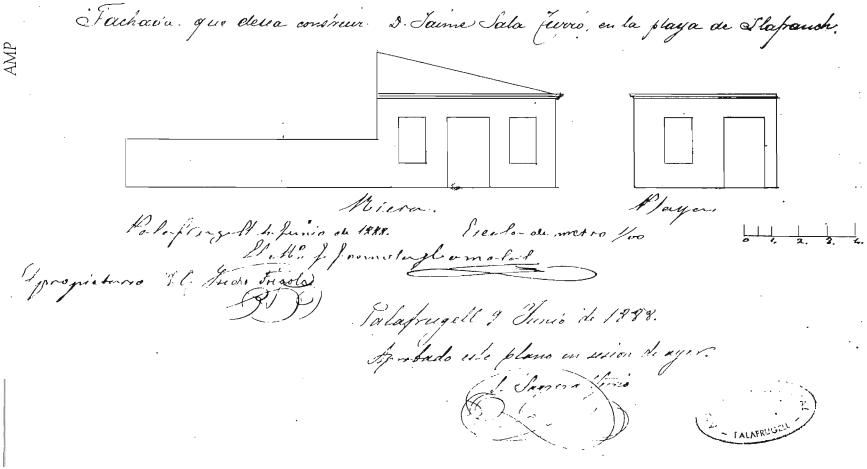

Annie Unland

El fet que existeixi aquesta unitat no vol dir que la disposició esdevingui monòtona: primerament, la petita dimensió de la platja, 330 metres, no afavoreix gens una impressió tediosa, i després, que els propietaris de les cases, de vegades potser austeres pel que fa a la simplicitat de la seva estructura original, han sabut enriquir-les amb elements més desenfadats: utilització de rajoles per tal de decorar les façanes amb un baix relleu, o per remarcar-ne els contorns, persianes pintades amb els tons —blau o verd— característics de l'Empordà, retaules amb cairons de ceràmica representant alguna escena tradicional, estampats al pany de paret d'una balconada, ferro forjat, flors dins de terrisses de ceràmica de la Bisbal, quadrants solars...

No hi ha dubte que aquesta decoració mediterrània, catalana, dóna molt de caràcter al passeig que, a més, és decorat d'una manera alhora sòbria i elegant, per les essències naturals locals: el pi, l'acàcia i la morera.

Els dos barris de l'eixample també declarats com a *Estructures urbanes interessants*, sembla que es van desenvolupar, sigui al mateix temps que la banda de mar, sigui immediatament després: des del 1876, un pla geomètric dividit en cossos de cases va ser lliurat a l'Ajuntament de Palafrugell, i encara, un document que data del 1900 dóna testimoni del projecte d'obertura d'un carrer "en el caserío de la playa de Llafranc" (avui, carrer de Santa Rosa); finalment, el 1919, es demana una sol·licitud per a la creació d'un altre carrer a la banda de llevant: es tracta del carrer de Celebàntic. Cal assenyalar, altrament, que l'eixample queda palès en nombroses postals de l'època.

A la successió quasi uniforme de cases de dues o tres plantes que formen l'eixample, estretes i força fondes, encaixant-se les unes amb les altres fins formar una illa, s'hi afegeixen d'altres cases, independenditzades, sovint adornades per un jardí, d'estils i colors molt variats, que marquen Llafranc d'un segell especial.

Lluís Marmí

Repòs sota les moreres.

Malgrat que es produeixi un procés de substitució que tendeix a consolidar-se cada vegada més, principalment als angles dels carrers, reemplaçant les cases originàries per blocs d'apartaments —l'alçada dels quals, tanmateix, no excedeix mai els quatre pisos— els dos eixamples caracteritzen encara el Llafranc d'avui dia, donant testimoni d'una provada voluntat urbanística, la concepció geomètrica de la qual dissenya amb regularitat i rigor el cor mateix del poble.

Quan el poble no es construeix a partir del model de l'alineació dels carrers, el seu desenvolupament s'imposa per l'ocupació de parcel·les. Aquest procediment, encara vigent avui en dia, ja existia el 1925, com ho prova el pla del *Proyecto de Urbanización de la Plaza de Llafranc* que mostra el traçat del barri est, al peu de la muntanya de Sant Sebastià, d'una banda, i l'oest, sobre la

La forma arrodonida de la porta i de les finestres dóna una gràcia especial a aquesta casa del carrer de Francesc de Blanes.

Annie Uniand

Lluís Maimí

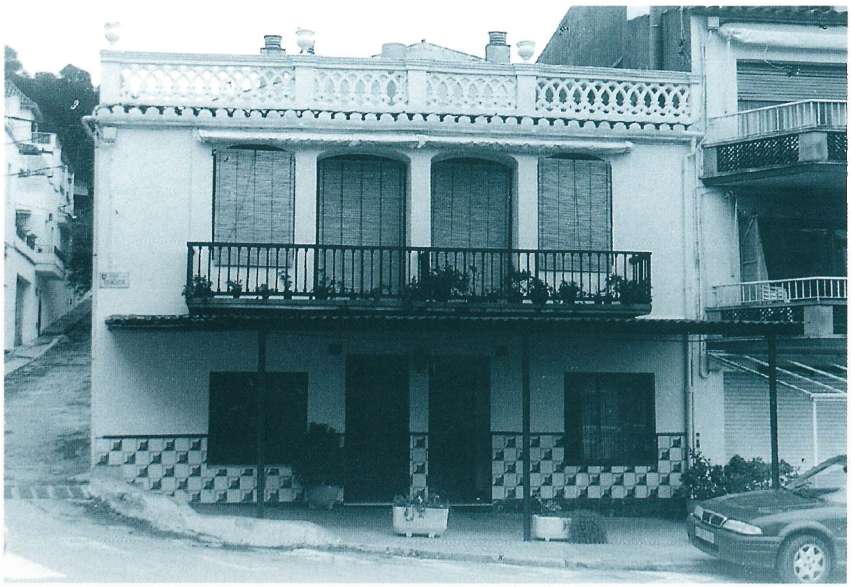

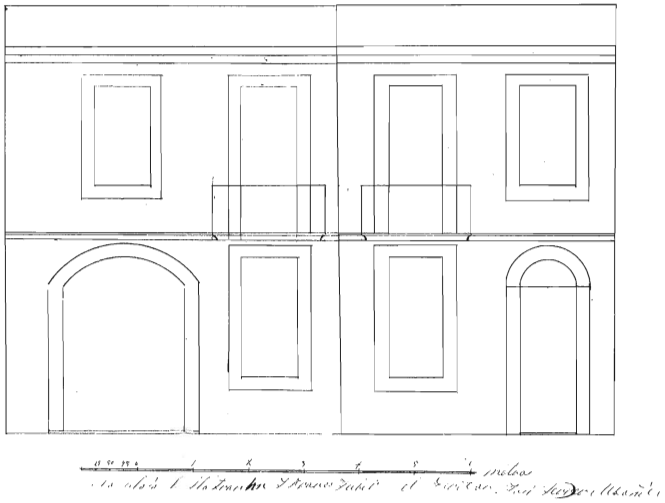

Plaça del Promontori, 1994. "Aprobado el 17 de abril de 1871".

AMP

cornisa, de l'altra. Tots dos barris queden identificats totalment amb els actuals, la qual cosa demostra, una vegada més, l'actitud deliberada dels urbanistes per tal de conservar en tot moment les estructures originals, malgrat que es produeixin noves edificacions o noves reformes.

Efectivament, les urbanitzacions destinades a acollir cases individualitzades s'aniran succeint fins estendre's en l'actualitat per tot Llafranc, des de dalt de Sant Sebastià, —on hi trobem una urbanització potencial d'una envergadura considerable, on hi eren previstes parceles de 800 m2, i que encara no ha sigut realitzada en la seva totalitat, deixant força terrenys lliures i els carrers traçats, però mal resolts— fins al sector nord-oest del poble on s'hi ha desenvolupat tot un barri, la Ronda del Coral, establert en solars de 400 m2.

Els xalets construïts en les parcel·les més petites, de 250 m2, els trobem als afores immediats de l'eixample, —en el cas del carrer de Xaloc, fins i tot, vorejant-lo— prenent, d'aquesta manera, la imatge d'una extensió del poble. Aquests xalets són el testimoni de la recerca d'un hàbitat, amb caràcter de balneari, perfectament adaptat al clima mediterrani, amb jardins ombrejats i florits de llorers o de buguenvíl·lees.

Sobre el marge esquerra de la riera d'en Xecu i sobre la banda inferior de la muntanya de Sant Sebastià, els xalets responen a les mateixes exigències, però romanen situats al damunt de solars més extensos, de 800 o 1.500 m2. Sobretot a peu de muntanya, prenen un caràcter més opulent però, sense perdre el caire català, especialment pel que fa a la concepció arquitectònica i a la selecció dels materials de construcció. Els terrenys on s'estableixen, són espaiosos i amb un paisatge admirable, i formen veritables parcs dins l'entorn del poble, amb pistes de tennis i piscines privades incloses.

D'altres propietats presenten aquest mateix caràcter molt residencial, però sense integrar-se a un barri determinat. Ben al contrari, romanen disseminades per Llafranc i revelen la recerca d'un indret especialment privilegiat responent als gustos i a les aspira-

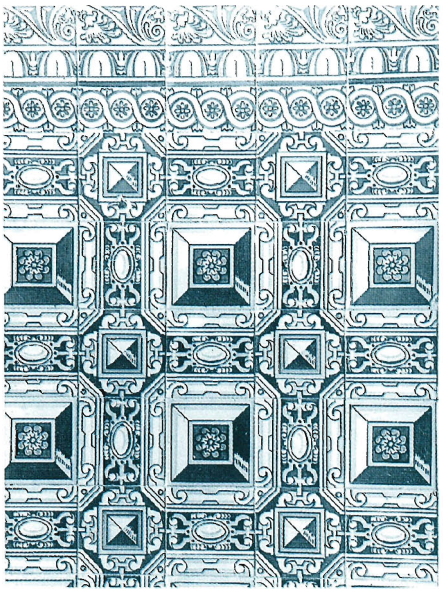

Lluís Maimí

Detall d'un baix relleu de ceràmica, passeig de Cipsele.

Lluís Maimí

Alegre fresc del passeig de Cipsele.

Ferro forjat i terrisseria.

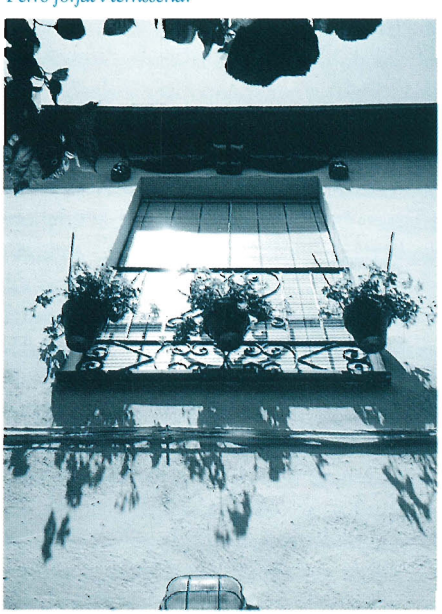

Annie Uriland

Rellotge solar, passeig de Cipsele.

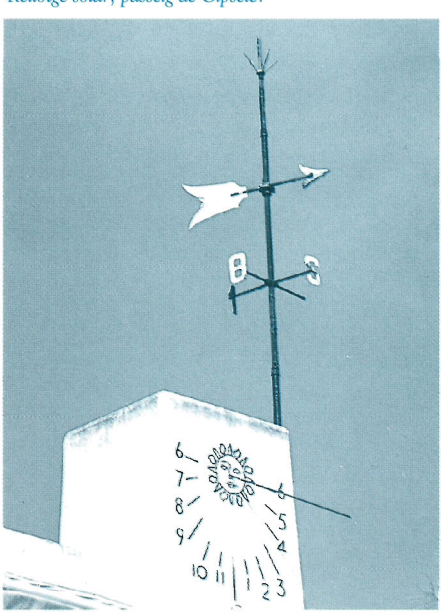

Lluís Maimí

Una de les poques cornises que queden a Llafranc.

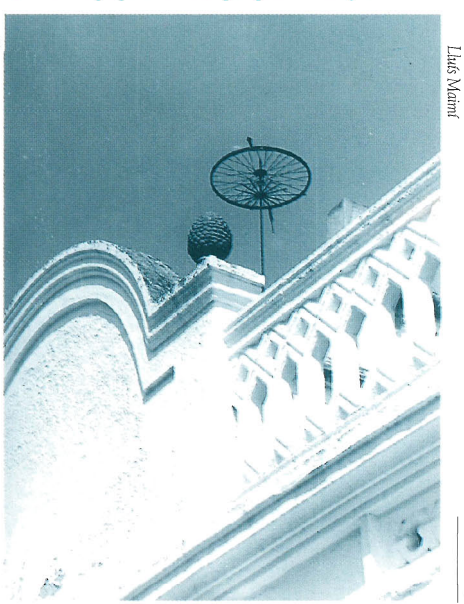

Lluís Maimí

Eixample i primera línia de mar.

Lluís Mairal

cions de llurs propietaris: un panorama excepcional que abasta a la vegada, la Mediterrània, la costa feréstega, la plana del Corredor de Palafrugell i el Pirineu, pel que fa a un xalet d'arquitectura molt moderna edificat al bell mig d'immenses pinedes (Ses Brises); una altra formant un món tancat amb molt de verd i frescor que roman impregnada de serenitat, apartada de la platja (Farena); la motivació de la darrera, la masia instal·lada als marges d'una de les rieres del poble, és radicalment diferent ja que ha tingut una vocació agrícola que ha persistit fins fa poc (La Pastora).

Les cornises del camí de ronda que duu a Calella i del Pinell, més enllà del port esportiu, ambdues repectades pel formigó i l'asfalt, reflecteixen la prosperitat de la localitat als anys 30, l'època on s'edificaren les obres mestres de l'arquitectura local, que, encara avui, alcen altivament llur silueta majestuosa sobre els dos caps que emmarquen la badia de Llafranc.

No hi ha dubte que totes aquestes construccions, antigues o contemporànies, posen de manifest la predilecció d'una classe social privilegiada, burgesa i fins aristocràtica, pel poble de Llafranc, "la más señorial de las playas palafrugellenses", segons un periodista de la *Revista de Palafrugell*.

AMP

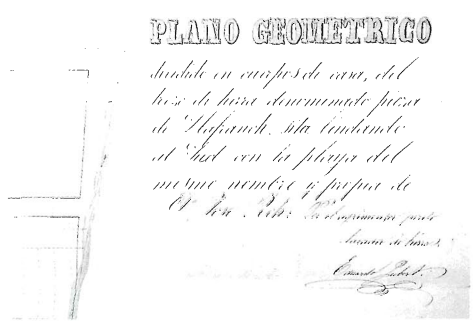

Plànol geométric de Llafranc aprobat el dia 1 d'octubre de 1876. Es l'exemple més antic de divisió del terreny que hem trobat fins ara.

L'observació d'un pla realitzat el març del 1994 ens permet de veure que les cases individualitzades representen la part essencial de les edificacions; tanmateix, un tercer tipus d'hàbitat, basat en el principi dels allotjaments col·lectius, s'ha desenvolupat a partir dels anys 1976-1977, a fi i efecte de satisfer la demanda creixent dels turistes.

Va ser aleshores quan força blocs d'apartaments van veure la llum, trencant d'aquesta manera, brutalment, amb la tradició urbanística i arquitectònica de la localitat, sense caure però, en l'excés de la moda de l'època on no es vacil·lava a l'hora d'aixecar immensos gratacels arran de mar: a Llafranc, els apartaments més alts tenen quatre pisos. Aquests els localitzem principalment als barris perifèrics, sector nord-oest, al capdamunt de Sant Sebastià, a la ronda que mena al far, a la part nord posterior del poble, però també en trobem just al damunt del port esportiu, traint l'harmonia del front de mar, encara que sense imposar-se de manera massiva, donat que existex un cert respecte envers la vegetació dels voltants.

Malgrat tot, aquí encara s'ha fet un esforç pel que fa al condicionament dels jardins, on hi ha molts xifrers, palmeres, mimoses, tanques a manera de petits murs de pedra ocre del país. Una voluntat per tal de defugir el prototipus anònim, de compensar l'arquitectura massa banal i massa internacional; ho podem observar en els detalls, per exemple, els retaules de ceràmica que permeten al visitant d'orientar-se dins la propietat.

Aquest model de construcció ha sigut ràpidament abandonat, per a cedir el pas, immediatament després, a una altra concepció de l'habitatge col·lectiu: les cases mitjaneres que s'han anat multiplicant en el sector nord-oest de Llafranc, i a l'entrada del poble, creant-se d'aquesta forma una zona nova força

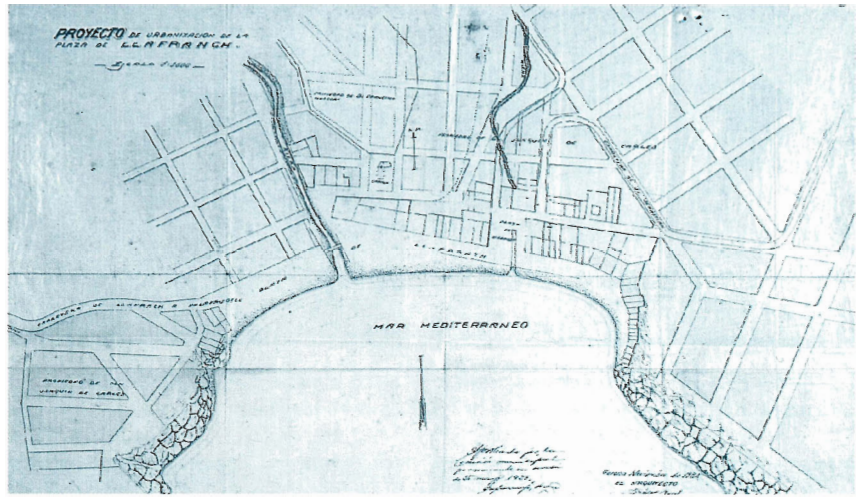

AMP

"1925 : Proyecto de urbanización de la Plaza de Llafranc".

L'estructura del Llafranc del 1994 és el fruit d'un treball urbanístic que es va fer per etapes i que s'ha conservat fins avui; per tant hi ha moltes semblances entre el plànol del 1925 i l'actual.

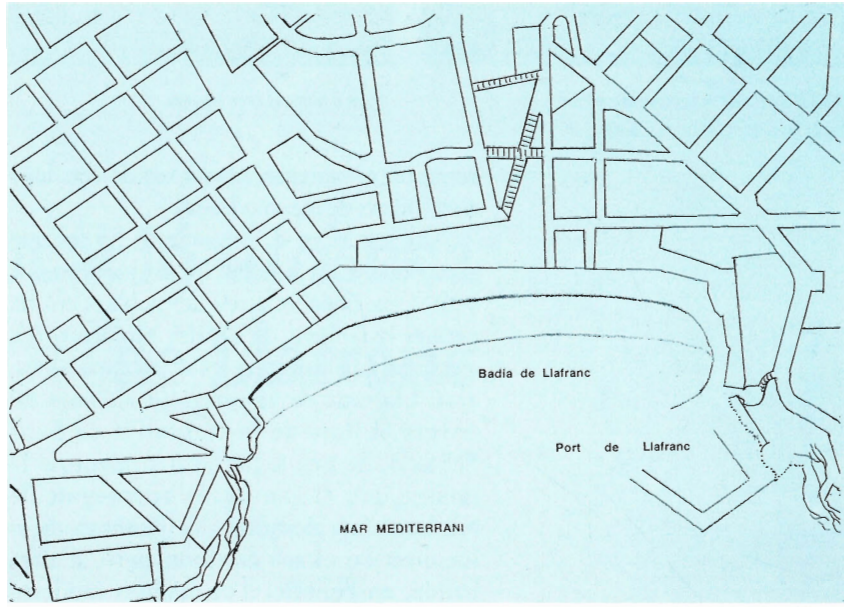

AMP

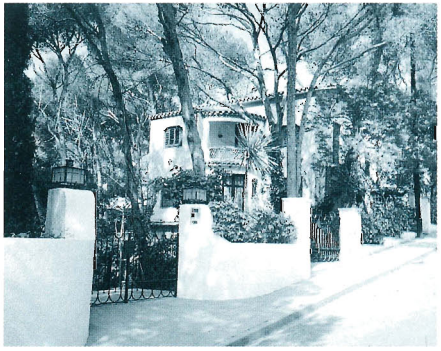

Annie Urland

Una casa integrada en el paisatge, voltada de vegetació mediterrànea, al carrer de Mestral.

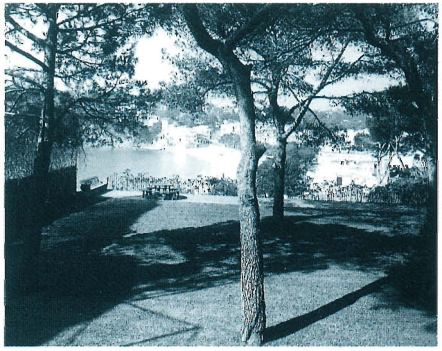

Lluís Maimí

Moltes propietats gaudeixen d'amples espais de zona verda privades.

Frederic Marrí

Masia La Pastora.

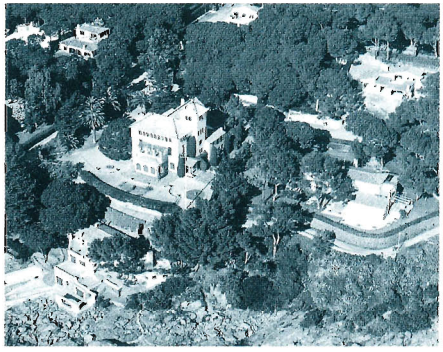

Lluís Maimí

El camí de ronda ressegueix la cornisa que hi ha entre Llafranc i Calella.

Annie Urland

Pisos a prop del port esportiu.

Annie Urland

Urbanitzacions a la muntanya de Sant Sebastià.

densa on es barregen complexos de cert luxe amb d'altres de més modestos.

Aquest tipus d'allotjaments ha fet que prosperessin les residències de proporcions petites, escampades arreu del poble, però ha permès igualment de satisfer projectes més ambiciosos pel que fa a les seves dimensions: així, Llafranc es va estendre als anys 80 envers el llom de la muntanya de Sant Sebastià, de ben segur en detriment de la imatge que el cap havia aconseguit de mantenir fins aleshores i de l'estètica de la localitat en el seu conjunt; però, d'altra banda, en benefici d'un hàbitat modern, luxós, espaiós i definitivament obert sobre un paisatge excepcional. Amb la intenció de respondre a aquests mateixos criteris, actualment s'està duent a terme un projecte al capdamunt de la muntanya, al carrer Brasil.

L'urbanisme, doncs, a Llafranc, continua evolucionant al ritme de la vida moderna, provant de satisfer les seves exigències, però amb l'angoixa permanent de no caure en el parany de la desmesura. De la mateixa manera que els seus habitants, el poble ha sabut respectar la seva autenticitat i la seva identitat, tot i romandre sempre amatent i obert al món exterior.

La vocació turística de Llafranc

Les tres fases del desenvolupament turístic a Llafranc

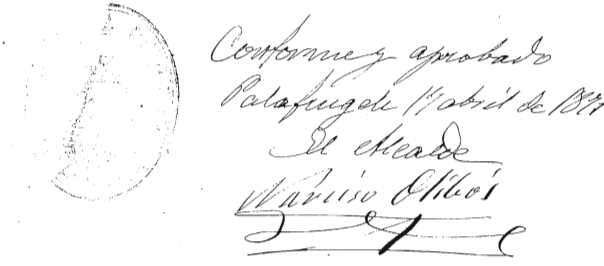

El 17 d'abril del 1871, el batlle Narcís Olibós concedia la primera llicència d'obres de Llafranc a Francesc Jubert, empresari taper, inscrit en el registre comercial del ram el 1876-77.

Població ja configurada amb el temps, Llafranc duu les empremtes de la seva història, per bé que molt jove, i lligada a una vocació turística que s'ha anat afirmant, en etapes successives, al llarg d'aquests darrers 123 anys.

No hi ha cap dubte, que Llafranc ha pres un abast prou considerable pel que fa a la seva dimensió: el gràfic, que representa el nombre, agrupat per desenes, de demandes de llicència d'obres instades a l'Ajuntament de Palafrugell any rera any des del 1871, ens mostra la intensificació del fenomen de l'edificació (veure gràfic adjunt).

Des de les acaballes del segle passat fins el 1919, Llafranc es va anar bastint de mica en mica. Després, a partir del 1920, es va observar una puixant creixença, la qual es va aturar sobtadament en esclatar la Guerra Civil. El 1937 es van reprendre les edificacions, molt lentament , fins el 1939, i els anys 1940-49 van aparèixer com un període de transició on, de moment, encara no es va reprendre el ritme dels anys d'abans de la guerra. Seguidament, es va esdevenir una

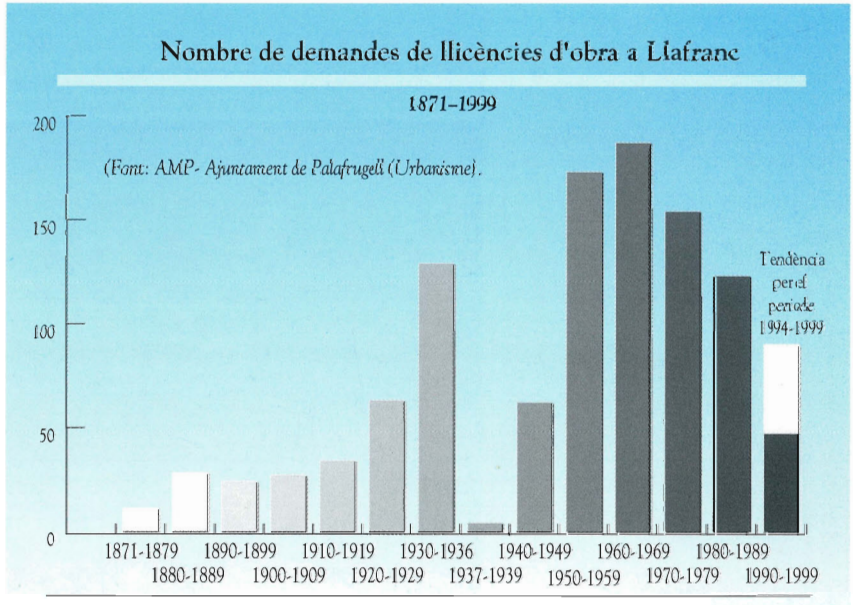

Primer període.

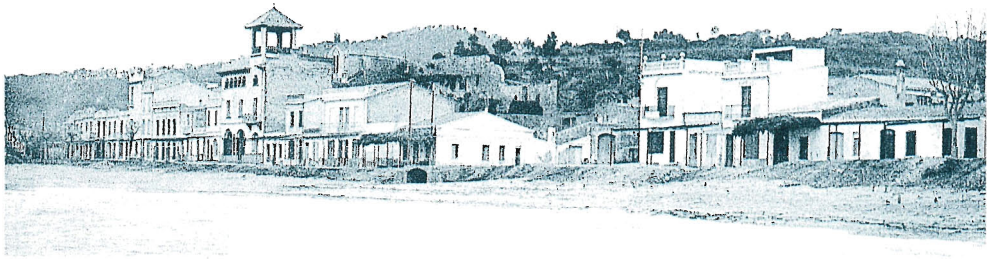

L. Roisin, col·lecció Annie Urland

Segon període.

Autor desconegut, col·lecció Lluís Mainé

Tercer període.

Color Cyp, 1966

irrupció brutal d'un fenomen d'abast desmesurat: entre el 1950 i el 1969, la corba va assolir el seu grau màxim, per tornar a descendir progressivament.

Xavier Febrés, per la seva banda, explica que les dimensions actuals del poble són fruit de la implantació del turisme que es configura primer, amb els membres de la societat industrial del suro de Palafrugell, per ampliar-se seguidament amb elements de la burgesia barcelonina per prendre finalment un caràcter quasi universal. La seva anàlisi sociològica, doncs, divideix el creixement de la localitat en tres períodes, els quals podem relacionar fàcilment amb les tres puixances que apareixen al gràfic esmentat.

D'altra banda, la relació entre l'expansió de Llafranc i la seva vocació turística queda de manifest en l'evolució de l'equipament hoteler. El registre dels Impostos d'Indústria i Comerç, mantingut des de 1856, reflecteix l'existència de dos cafès, anomenats Cafés 30 Cts. Taza, el 1924 i el 1927. El 1941, Josep Pla, a la seva *Guia de la Costa Brava*, menciona l'existència de tres hotels, per bé que en el registre municipal els establiments estaven inscrits sota la categoria de restaurants. Quan Yvette Barbaza va dur a terme el seu estudi sobre els equipaments turístics de la Costa Brava el 1964, Llafranc posseïa vuit hotels i vuit pensions. Finalment, el 1994, el Patronat de Turisme de Palafrugell, en el seu opuscle referent als allotjaments de Llafranc, hi assenyala set hotels i cinc pensions.

Certament, aquesta progressió del turisme pot encaixar en un esquema més general, aplicable a tota la Costa Brava. Així, l'arquitecte Joan Pericot, el 1960, escrivia un article sobre l'arquitectura de la Costa Brava: la seva anàlisi dels "sesenta años que nos separan de los coches de caballos que llevaban a los recatados bañistas a las desiertas playas" el portava a dividir l'esmentat fenomen en tres períodes. El primer començaria amb el segle i conclouria cap el 1929; el segon duraria fins el 1950, l'any que marcaria l'inici del tercer i darrer període. Però, en assenyalar els matisos dels diversos indrets —inclòs Llafranc—, ratificava la impressió que es desprèn del nostre gràfic, és a dir, la precocitat de la vocació turística del poble: "Se inicia el primer período de este siglo y la Costa Brava (...) es impulsada por el veraneante (...). Anteriormente se habían iniciado ciertos núcleos en lugares que aun hoy nos parecen privilegiados. (...) Así, (...) Palafrugell amplió Calella y creó Llafranc."

Per la seva banda, Yvette Barbaza assenyalava que abans de 1930, l'impacte del turisme a la costa de Girona va ser molt discret, per bé que a partir dels anys 1928-1930, el moviment es va accelerar, sortint la Costa Brava definitivament de l'anonimat. Per fi, a partir dels anys 50 el flux turístic cap a Espanya s'incrementava a una velocitat vertiginosa, tot diversificant-se. Per tant, Barbaza comparteix l'opinió expressada per Joan Pericot a propòsit de la Costa Brava agafada en el seu conjunt.

Finalment, Josep Pla, en la seva primera guia *Costa Brava. Guía General y Verídica*, explica que després de "una larga fase de tanteo, Llafranc estalló, literalmente: se convirtió en lo que ya fue antes de la Revolución: en una creación exclusivamente turística". En un altre llibre, *El meu país*, exposa la seva anàlisi del moviment turístic i situa la naixença del turisme europeu a partir de l'any 1958. A través dels seus escrits trobem novament aquesta articulació en tres èpoques que caracteritzen l'evolució del poble de Llafranc.

L'edat d'or de l'estiueig (Primer període: 1871-1919)

Els cinquanta primers anys del Llafranc dels "jorns a la vora del mar" apareixen certament com la gènesi de l'estació balneària que coneixem avui en dia: les cases comencen a edificar-se, els pioners del poble van prenent mica a mica els seus hàbits i la vida s'organitza al voltant d'aquest concepte nou que és l'estiueig.

Llafranc i la indústria del suro a Palafrugell

Quan es va construir, el 1871, la primera casa del passeig, Llafranc tan sols era freqüentat per alguns pescadors-agricultors. Després, el 1876, van veure la llum dues noves edificacions, i vuit més l'any següent. És a dir, que aquesta nova atracció vers el mar coincidia de manera quasi precisa amb el principi dels trenta cinc anys (1875-1910) que s'acostumen a qualificar com a l'època daurada de l'artesanat, on el taper alternava la feina amb els àpats entre amics, la pesca i la caça. Aquesta realitat sobtava tant els estrangers que aleshores viatjaven a Catalunya, que l'any 1891, un francès, de retorn a París, va publicar un article titolat *Viatge al país dels taps*.

Sense cap mena de dubte, la prosperitat de la indústria del suro a Palafrugell ha tingut conseqüències d'una importància determinant per a la societat local i ha constituït la gènesi del lloc d'estiueig que avui coneixem, atès que tant els obrers de les fàbriques com els amos anaven a gaudir de les platges de Palafrugell per tal de reposar i de distreure's.

Així, Narcís-Jordi Aragó, en el seu article titolat *Els últims testimonis d'una època* ret homenatge als jubilats de "l'edat d'or de la indústria surera", els quals, gaudint d'una gran llibertat de moviments gràcies a la seva manera de treballar "a preu fet", els agradava de celebrar, com si fos un ritual, "els sants dilluns, amb dinades i berenades a la platja". Aquestes trobades arran de mar, que també podien esdevenir-se el diumenge, constituïen en realitat l'essència d'un veritable art de viure, com ho remarca el poeta Bepes que hi

Excursió a Sant Sebastià

Feliç dia per mi ahir dilluns 23 de desembre, en el que ab nostre mestre, Sr. Barceló, anarem a fer un dinar a Sant Sebastiá, quin se desarrollà del modo que segueix : Ens reunírem en l'escola a las 9 i mitja del matí : després d'haver passat llista, ens vàrem posar ab ordre i emprenguérem la marxa que fou a les deu. Per el camí vàrem cantar algunas cançons, i el senyor Barceló, ens explicà alguns punts sobre els edificis antics i altras cosas. Al arribar a San Sebastiá, vàrem entrar ab ordre en el menjador i en ell deixàrem cada un de nosaltres els morrals, pontorras etc. i sortírem a la placeta a cantar algunas cançons i jugarem un xic mentre esperàvem l'hora de dinar que fou a un quart d'una poc mes o menos. Al acabar de dinar cantàrem algunes cançons i recitàrem també algunas poesias en Massanas i jo, i baixarem tot alegres a la platja de Llafranch. En ella ens divertírem moltíssim jugant a una infinitat de jocs. ¡ Quin tip de saltar i de córrer! Passàrem el dia molt divertit i després d'haver tirat l'art els pescadors, com ja era un quart de quatre emprenguérem la tornada. Mentres estàvem per la platja vingué la esposa del Sr. Barceló i vinguérem cap aquí junts. Al arribar prop les casas de Palafrugell ens posàrem en fila i aixís arribaren a l'escola tots molt contents. Ens despedírem del Sr. Barceló i ab gran alegria ens en anàrem a nostres cases.

Aixís se desarrollà, com he dit, aquesta petita excursió qu'a mi m'ha agradat molt perquè m'he divertit d'allò més ; en fi, puc dir ab completa veritat que: he passat aquest dia ab tota felicitat. i en prova d'això espero ab molt ansia el día de poguer'hi tornar.

Albert Pelegri *(11 anys)*
Palafrugell, 23 de Desembre de 1901
(AMP, La Crónica, 25/7/1908)

"Les sortides per terra van indefectiblement acompanyades de la presència d'una vella soltera —o dues— aquilotada, recalcitrant i ferma, de vegades d'una o altre mare de família. Aquestes persones tenen la missió, atorgada tàcitament per la societat de la platja, de vigilar la moralitat de l'excursió, de comunicar, si cal, a les famílies afectades les extralimitacions constatades o purament pressentides. Res..."
(*Josep Pla*, El quadern gris, *19/8/1918*).

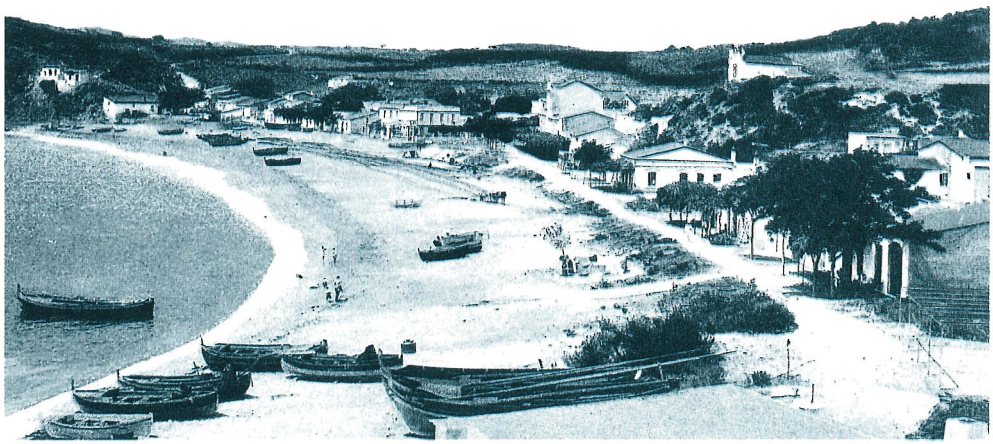

Llafranc a l'època dels "Sants dilluns".

Ed. S. Bonet, col·lecció Rovira Masponç

veu la manifestació d'una solidaritat que portarà als operaris de les fàbriques de suro a crear "cooperatives, germandats, i tot això posà els fonaments d'una manera de viure".

També, els treballadors de les fàbriques formaven "colles" i tenien per costum reunir-se, els dilluns i els dies festius a les "barraques" del litoral. En efecte, Josep Pla explica que en aquesta època una certa concepció de la llibertat i una passió per a la vida associativa van empènyer aquests vilatans cap a les tres cales municipals per tal de construir-hi o llogar-hi "barraques que anomenaren botigues".

En aquesta mateixa època, la burgesia taponera de Palafrugell, desitjosa de posseir un petit aixopluc a la costa per tal passar-hi els diumenges, va fer edificar els primers xalets d'estiueig a Calella, Llafranc i Tamariu, i Josep Pla, en la seva guia de la Costa Brava, recorda que Llafranc primerament va ser un "núcleo (...) construido por la pequeña burguesía de Palafrugell".

En efecte, nombrosos informes donen fe de què serien les famílies benestants de Palafrugell i també d'altres contrades, les que van fer construir o van freqüentar les primeres residències del litoral. En el capítol que dedica als "primers estiuejants", Josep Pla en redacta una llista del tot eloqüent: les famílies Plaja i Palau que són propietàries a Llafranc des del 1898, segons els registres de permisos d'obres; el director del diari *La Publicidad*, Eusebi Coromines; el metge Cama,

Col·lecció Joan Massoni

Un señor taper i la seva família a la època d'or del suro quan va començar el gust pel mar (1896).

Joan Bonany. Col·lecció Maria Bonany

"La vida transcorria llavors entre les emocions petites de la pesca i la sociabilitat sota les ombreres" (Josep Pla, Guía de Catalunya)

oriünd de Barcelona; el dentista Adouard, de Girona, i Eusebi Fina, procurador dels Tribunals que exercia a Barcelona, però nadiu de Palafrugell, "l'autèntic creador de Llafranc", segons l'escriptor. És el 1896 quan trobem l'autorització del permís d'obres a nom seu, en el Registre a l'Arxiu de Palafrugell. A més, el 1909, es concedia una autorització per a edificar a Josep Gich Fontanet, farmacèutic de Palafrugell, fundador del diari *El Palafrugellense* el juliol del 1882. Finalment, el Pla Especial de Protecció del Patrimoni cita en el seu inventari, la Marineda, magnífica residència d'estiueig que Joan Vergés i Barris, important industrial suro-taper i a més a més batlle de Palafrugell, havia fet edificar entre els anys 1900-1910.

Gràcies a la premsa de l'època que, cada estiu, oferia una llista precisa de famílies benestants que passaven les vacances a la costa, seria pràcticament possible, segons Xavier Febrés, d'establir-ne "un cens comparatiu anual", la qual cosa seria prou interessant per tal de determinar millor els orígens socials d'aquests estiuejants,

La Marineda, esplèndida casa d'estiueig que Joan Vergés i Barris va fer construir a principis de segle.

Autor desconegut. AMP

AMP

Petits i grans a les escales del pati de l'ermita.

El camí de la Font d'en Xecu, molt concorregut pels passejadors a principis de segle.

Col·lecció Guisset

fundadors del primer moviment balneari. En efecte, a mena d'exemple, a la *Crònica* del 17/07/1908, s'hi reflectia que acabava d'arribar "de Barcelona, el conegut procurador d'aquella ciutat nostre volgut amic n'Eusebi Fina i Girbau, qui junt amb sa distingida famíia s'ha instalat en sa torre de Llafranc pera passar-hi una temporada d'estiu"; una setmana més tard, el mateix setmanari anuncia que "per a passar l'estiu a la veïna platja de Llafranc han arribat de Hornachuelos (Còrdova), sa residencia habitual, el nostre volgut amic en Martí Sagrera i sa distingida família".

En la majoria dels casos fora possible dur a terme una comparació entre aquestes dades fornides per la premsa i les llicències d'obra lliurades pel Consistori de Palafrugell, la qual cosa ens permet situar aquest naixent apassionament per les residències d'estiu entre el 1884 i el 1920 i, de la mateixa manera, comprendre amb més claredat qui eren aquells "estiuejants del començament".

Hàbits, formes de lleure i modes de vida

En evocar la seva jovenesa i la dels seus contemporanis, Josep Pla descrivia el Llafranc dels voltants de 1911 com un poblet "natural i familiar". En aquella època l'indret desprenia un encís especialment captivador, lligat a la senzillesa de la seva arquitectura dominada i caracteritzada pels "toldos de ramas de pino delante de las casas". La recurrència d'aquesta expressió en la prosa de l'escriptor confirma que hi veia "el encanto inefable, el más completo de la playa de Llafranc".

El Llafranc d'aleshores adquiria els trets d'un poble sobri, sense artifici, amb les seves petites cases "menudes", de ben segur a imatge de la senzillesa dels plaers que venien a tastar-hi les gents que el freqüentaven. Efectivament, els *toldos* invitaven a mantenir amb els veïns unes relacions fonamentades en la convivència i la benentesa. Aleshores Llafranc era apreciat com a lloc de trobada i els habitants de Palafrugell venien a gaudir-hi, entre amics o en família, de les qualitats i els beneficis que una natura particularment esplèndida posava a llur disposició.

Resulta possible descriure el que van ésser els principis del *veraneo* a Llafranc gràcies als escrits de Josep Pla, el qual reuneix totes les virtuts d'un excelent cronista, tal com ho assenyalava el periodista Jordi Elias de la *Revista de Palafrugell*, que veia l'obra de l'escriptor com "un colosal esfuerzo para dejar escrita la gran crónica de nuestros años".

LA CRONICA

PERIÓDIC CATALANISTA D'AVISOS Y NOTICIES

Joan Bonany, col·lecció Maria Bonany

Sortida d'excursió des de l'embarcador

Col·lecció Bisbe

Goigs a Llafranc.

La durada del sojorn solia ser breu, i la distància limitada donat l'estat precari de les vies de comunicació. En el *Quadern Gris*, crònica de l'any 1918, Josep Pla explica que els ciutadans de Palafrugell que posseïen cases -sorgides de l'improvisació- ja des de feia anys, a les platges del litoral, només hi solien passar una o dues diades de tant en tant, atès que la feina no els permetia d'absentar-se durant més temps. Als ulls de l'escriptor, no constituïen, doncs, estiuejants *stricto sensu*. Amb tot, Josep Pla considerava que els primers veritables estiuejants van ser els *americanos* els quals qualifica de "persones desvagades, que tenien una fortuneta i una salut una mica primparada". En cap cas, la temporada no excedia mai del període comprès entre el 19 de juliol, Santa Margarida, Festa Major de Palafrugell, i el 30 d'agost, Santa Rosa, Festa Major de Llafranc.

En aquesta època, Llafranc excercia una atracció sobre la gent de Palafrugell, pel fet que constituïa, per damunt de tot, un motiu molt agradable per a la passejada: Josep Pla, ell mateix, descriu, en diferents passatges, els moments on s'hi lliurava, de vegades amb amics, d'altres sol.

Una embarcació de passeig en remolca una altra: un mariner maniobra el timó.

Joan Bonany, col·lecció Maria Bonany

Joan Bonany, col·lecció Maria Bonany

"Palafrugell, Agosto de 1899
Agosto 6 - Señor Alcalde :
En las ordenanzas municipales leemos lo siguiente : "Artículo 59. - Todos los que se bañen a la vista del público, deberán llevar calzoncillos los hombres y vestido o traje de baño las mujeres. Los contraventores incurrirán en la multa de cinco pesetas, procediendo en caso de reincindencia contra el infractor con arreglo a lo dispuesto por el Código penal".
(Revista de Palafrugell, *agost 1965, Ocurrió ayer ...)*

■ ■ ■ *"SE VEN una casa situada en un dels carrers més céntrics de la platja de Llafranc, de cos y mitj de cabuda, tres grans dormitoris, espayós menjador y un gran hort tancat de paret ab son correspondent pou y safreig"* (AMP, La Crònica *19/3/1908)*

Aquestes petites excursions no es limitaven al mateix poble de Llafranc. Sant Sebastià també era molt apreciat: així la carta redactada per un alumne de l'eminent pedagog Josep Barceló i Matas, mestre d'escola de Palafrugell, i publicada a *La Crònica* del 25 de juliol del 1908, constitueix una veritable apologia de la sortida i l'àpat organitzats el 23 de desembre del 1901: de ben segur que l'educador cercava d'aquesta manera el millor mitjà per fer interessar els joves deixebles pel seu país i de desvetllar llur futura consciència col·lectiva, i no es tractava pas, evidentment, d'una excursió turística.

D'altra banda, Josep Pla ressenya que la Font d'en Xecu o el camí del Pinell a Llafranc atreien la joventut daurada i burgesa que sojornava al Canadell, platja aristòcrata de Calella, el poble veí. Un cop arribats a la meta, s'asseien en semi-cercle davant per davant de la panoràmica per tal de menjar-se el berenar.

Llafranc, en efecte, esdevé un indret de lleure per a una certa classe social, les jornades dels quals, descrites per Josep Pla, es desenvolupaven segons un ritme preestablert, marcada pels repassos -sempre opulents-, les partides de cartes, el *tresillo*, una passejada fins a les *vistes* de Llafranc i els vespres. Cal remarcar, sobre aquest aspecte, que la petició d'edificar un oratori, signada de la mà de Joan Plaja, data de l'1 de maig de 1896, és a dir, de la primera joventut del poble. Tres anys més tard, els propietaris dels terrenys adjacents van emprendre les gestions necessàries a fi de facilitar l'accés a l'església gràcies a "un camino para carruajes".

La descripció d'aquests estiuejants, donada per Josep Pla, pot sorprendre al lector actual: no els agradava ni el mar -no hi tenien massa traça-, ni la calor -les nits fresques, que obligaven a dormir amb una flassada lleugera, eren, segons el parer de tothom, les més agradables-. En conclusió, "era un estiueig de gent vestida, de fredolics."

Tammateix, pot ésser que aquesta descripció palesi una mentalitat determinada

Una imatge del passat: els pastors portaven els seus ramats a pasturar prop de l'ermita.

L. Rossin, AMP

Joan Bonany, col·lecció Maria Bonany

L'arbre de la cucanya: el joc consistia en caminar per damunt del tronc untat de sabó fins aconseguir agafar el mocador penjat en l'altre extrem.

Col·lecció Lluís Molinas

Platja de Llafranc
DE PALAFRUGELL

FESTES QUE TINDRÁN LLOC ELS DIES 29 I 30 D'AGOST DE 1917, EN LLAOR DE
Santa Rosa de Lima
PATRONA DE LLAFRANC

Col·lecció Lluís Molinas

DIA 30

A LES 10 I MITJA DEL MATI. Missa solemne en honor de SANTA ROSA, besament de la reliquia i cant dels Goigs.

A LES 11. Sardanes.

A LES 12.

Gran Concurs de Natació

regalant als guanyadors, una preciosa COPA i un altre obgecte d'art.

A LES 2 I MITJA TARDE. Espectacle de la

CUCANYA

A LES 3.

GRANS REGATES

d'embarcacions tripulades per senyoretes i joves, quines condicions van al final.

A LES 5. Sardanes per les dugues cobles.

A LES 7 I MITJA. El tradicional Cerca-Vila.

A LES 8 I MITJA. Llevant de taula, visitant-se als estiuejants de la platja en llurs estades.

més que una concepció de les vacances pròpiament dites, per bé que, d'altra banda, ens permet prendre consciència de l'evolució, per no dir la revolució, que va marcar els costums del segle que s'acabava d'exhaurir.

Altrament, es creaven *colles* que sovintejaven les platges, per tal d'organitzar diades de caça i pesca que finalitzaven amb uns àpats abundants preparats amb cura per bons cuiners. La satisfacció de passar la jornada de lleure junts s'expressava seguidament amb les cançons que de manera espontània eren represes a cor.

De ben segur que aquesta convivència establia el punt d'inflexió del fenomen

Col·lecció Rovira Masponç

Tirar la xàvega: una tradició que la memòria col.lectiva guarda molt present encara avui en dia.

■■■

"La Sociedad Ribot y Rovira domiciliada en esta Villa pone en conocimiento de V. que á causa de haberse disuelto dicha Sociedad se ha hecho cargo de la industria de "Una tartana con dos caballerias, 22 kms de recorrido", D. José Rovira, por cuya industria presentaron el alta correspondiente en fecha 21 de Febrero del corriente año.
Y para que conste y produzca la alteración correspondiente en la Matrícula industrial y de comercio de este Distrito presenta por duplicata esta declaración"
(AMP Impostos Indústria i Comerç Ajuntament de Palafrugell. *Carta Ribot y Rovira, 23 de junio de 1928)*

naixent de la concurrència a les platges. Les activitats d'aleshores se centraven, d'una banda, en la vida en grup -tertúlies, jocs de societat, jocs de cartes, discussions polítiques- i de l'altra, en l'explotació dels recursos naturals locals. Els banys de mar, "banys decents", segons l'expressió de Josep Pla, eren reglamentats per un edicte municipal que obligava, el 1899, a dur un vestuari correcte: "calzoncillos" per als homes, "vestido o traje de baño" per a les dones. A més, la barreja de sexes a les platges era prohibida. La pesca de la xàvega, segons la tradició, donava peu tot seguit a l'agrupament, a la platja, tot voltant de les brases. La cuina, i fins i tot la gastronomia, apareixen sistemàticament com a essencials. Finalment, el repòs, venia a completar aquesta imatge de la vida quotidiana que Josep Pla sintetitza amb aquests mots elogiosos i suggerents: "El baño insuperabe, la placidez sólida, la cocina excelente. Un verdadero descanso."

Llafranc, a més de de ser l'objectiu de passejades, de reunions dominicals o de sojorn, durant estades un xic més llargues, era també, des de les darreries del segle passat, un indret de festivitats. La Festa Major, que se celebrava el dia de Santa Rosa, adquiria les característiques d'una festa a la vegada popular i camperola: "A la tarda, (...), la riera i una bona part de la platja és plena de carros de pagès, amb tenda. Els pagesos vénen a rentar-se els peus, a banyar els animals i a sopar a la fresca." (Josep Pla: *El Quadern Gris*). Més tard, la cobla tocava sardanes abans que els pagesos es reunissin en un gran cercle sobre la platja, al voltant d'una gran cassola. Després venia la cercavila, es reposava una mica, se sopava i finalment, la festa s'acabava, molt tard, amb un ball. Altrament, també molt tradicional, l'aplec de pagesos s'esqueia el mes de setembre per la Mare de Déu, al voltant de l'ermita de Sant Sebastià.

Primeres infrastructures

Aquesta concurrència, cada vegada més regularitzada, del litoral, va anar acompanyada d'un inici d'infrastructures diverses. Així, per exemple, hi havia una taverna, can Mata, que permetia prendre refrescs i menjars: Josep Pla insisteix pel que fa la quantitat i l'excel·lent qualitat dels tiberis que s'hi servien.

D'altra banda, des de 1897 existia un servei de transport, atès que el diari *El Distrito* publicava, el 8 d'agost, un article lloant els mèrits d'un "cómodo coche de los Señores Rovira y Ferrer", el qual permetia, a bon preu, d'anar a Calella o a Llafranc, cada dia, matí i vespre. Es va arribar a crear un hàbit, atès que l'any següent es va prendre la mateixa iniciativa "para mayor comodidad de los bañistas", aquesta vegada per part dels Señores Ferrer i Artigas.

D'aquesta manera, no tan sols hom es feia càrrec dels viatgers, sinó que també

L. Roisin, AMP

De la tartana de cavalls a l'autobús de l'hereu Rovira (1917-1918).

Llafranc, cada vegada més apreciat i freqüentat, vivia aleshores la fase inicial del seu posterior desenvolupament: les seves qualitats naturals i la seva proximitat de la vila en feien un punt d'atracció. Com Josep Pla, els habitants de Palafrugell estimaven Sant Sebastià pel fet que "l'ermita és l'essència del (seu) esperit, el (seu) perenne baluard comarcal."

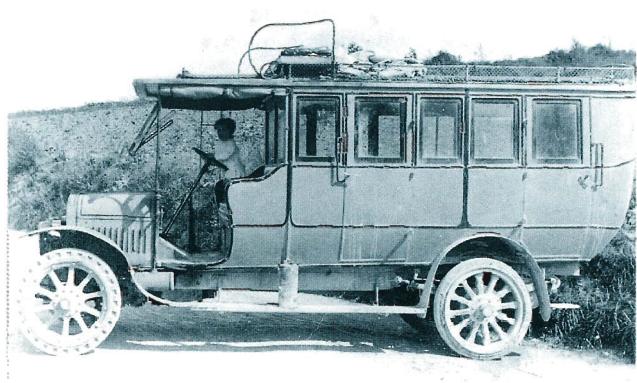

Autor desconegut. AMP

eren resoltes les qüestions de provisionament donat que les carretes portaven, quotidianament, queviures fins a les cales. En realitat, Palafrugell esdevé una localitat pionera en matèria de transports des del punt de vista turístic, ja que l'empresa Ribot, Font i Artigas, convertida avui en l'indefugible SARFA que controla la xarxa de transports de tota la Costa Brava, començava les seves activitats amb un auto-òmnibus a partir de 1910.

Per acabar, tenen lloc les primeres transaccions immobiliàries: d'una banda, Josep Pla relata que el seu amic, el pintor Lluís Mercadé, va conèixer Llafranc a partir de que el seu pare llogués una casa "en la primera línia de la cala" (Josep Pla, *Retrats de pasaport*), i d'una altra, en els anuncis de la *Crònica* de 19/03/1908, "una casa situada en un dels carrers més cèntrics de la platja de Llafranc" era posada a la venda.

(Josep Pla, *El quadern gris*). En aquest principi de segle experimentaven un profund afecte per llur poblet costaner d'encís inoblidable, com en Roldós, pianista i amic de l'escriptor, que repetia incansablement "Qui se'n va de Llafranc?" (Josep Pla, *El quadern gris*), o el jutge Don Manuel Fina, que sobtadament sentia, tot i estar en plena feina, una necessitat urgent i vital d'anar a Llafranc i deia "He d'anar a Llafranc i no em puc esperar més" (Josep Pla, *El meu país*).

L'estiueig era encara un fet molt local, però seria d'on el turisme en prendria les seves fonts.

Magnífico Señor :
D. Juan Plaja Montserrat y D. Narciso Palau Coderch, ambos vecinos de esta villa, segun cédulas nº dos mil tres, clase quinta y numero 4644 clase novena y D. Francisco Cama y Escurra y D. Eusebio Corominas Cornell, vecinos de Barcelona segun cédulas numero setenta y seis, de clase sexta y mil ciento quince, clase sexta, en su calidad de propietarios de las casas número cuarenta y nueve, cincuenta, cincuenta uno y cincuenta y dos sitas en el vecindario de Llafranch, termino municipal de esta villa, a este Ayuntamiento exponen :
Que hallándose construida en la meseta comprendida entre las dos rieras de la playa de Llafranch un templo dedicado al culto católico, en terreno que vendió para este objeto D. Joaquin de Carles y de Ferrer, se obligó este señor, en el acto de la venta, otorgado en la ciudad de Gerona a los veinte y siete de marzo de mil ochocientos noventa y siete, ante el notario D. Sebastián Sánchez y Ramírez,a permitir la construcción de un camino para carruajes, que partiendo de la riera de Llafranch, condujese al citado templo ; comprometiéndose además, a tener como plaza o via pública, todas las partes de terreno enajenado, que no ocupase el templo (...)
(AMP, Plans Parcials d'Ordenació Ajuntament de Palafrugell: *1899-1941. Carta del 25/8/1899*

Estiuejants i visitants. (Segon període: 1920 - 1949)

Aquesta segona fase reflecteix un canvi real en les mentalitats: Llafranc serà el domini dels primers estiuejants, però serà beneficiari igualment d'una nova moda, l'excursionisme, que atreurà un gran nombre de visitants àvids per descobrir els encants del litoral, copsats per una hàbil publicitat: d'aquesta manera, seran col·locades les primeres pedres d'allò que esdevindrà el turisme.

El turisme: un concepte que es va confirmant

A partir del anys 1920-25, comença a neixer una veritable presa de consciència de les possibilitats d"explotació del litoral, així com també una estructuració en matèria de política turística. El primer testimoni de l'existència del concepte propi del turisme, es traslllueix en l'organització del Primer Congrés de Turisme de Catalunya, el 1919.

És resultat de la iniciativa de la Societat de Forasters de Barcelona. El febrer del 1919, Miguel Grassot Montserrat, batlle de Palafrugell, que ja posseïa una anomenada turística, rep una carta del comitè organitzador que li proposa de respondre a un qüestionari i de participar al Congrés que es duria a terme els dies 29, 30 i 31 de maig i l'1 de juny de 1919. L'objectiu era d'estrènyer els lligams entre les diferents entitats relacionades amb el sector d'aquest tipus d'activitats: "Sindicats d'Iniciativa o Atraccions de Forasters, companyies de serveis ferroviaris i marítims, empreses d'hoteleria, Ajuntaments de llocs especialment notats per llurs belleses naturals o monumentals...", a fi i efecte de donar una millor solució al "corrent immigratori del turisme mundial".

La lectura del qüestionari adjuntat a la carta permetia assabentar-se de la línia de les directrius previstes en política turística, dividida en quatre seccions: organització i funcionament dels Sindicats d'Iniciativa, propaganda i publicitat, serveis públics en relació amb el turisme —comunicacions, excursions, monuments i belleses naturals, hostatgeries, hotels, balnearis, allotjaments d'estiu i d'hivern.

Ed. Thomas, AMP

"La pasarel.la de fusta" sobre la riera de Llafranc va ser ben aviat criticada per la primera Societat d'Amics de Llafranc : "Mes Llafranc és també la incúria i l'abandó. Amb una sola estrada, sempre insuficient i mal arranjada ; sense aigua ; sens un desembarcader ; sens acabar el mur ; sens netejar els carrers transversals on hi creix lliurament l'herba; en lloc d'un pont, una minúscula pasarel.la de fusta; amb la plaça plena de esborancs, cal que Llafranc sia superbament bell com és perquè l'home hi senti refinaments".
(Baix Empordà, 3/9/1922).

Aquest programa, prou exhaustiu, palesa que els mecanismes ja havien sigut objecte d'una reflexió i d'un estudi intensos, i que el temps de l'estiueig ja era passat.

A un nivell més local, el desig d'agruparse i organitzar-se per tal de gestionar millor els recursos naturals i l'evolució del poble, procurant de millorar-ne l'entorn, quedava concretat a través de la formació, el 1922, de la Societat d'Amics de Llafranc. La iniciativa es devia a diversos propietaris, Francisco de A. Gich, Josep Roure, Pvre, Carles Serra, Carles Llach, Joan Bonany i Josep Ganiguer, els quals invitaven, per correu, tots els habitants de Llafranc a prendre part a la reunió informativa del dilluns dia 4 de setembre de 1922, a la terrassa de la Villa Irene, a les 10 del vespre. L'ordre del dia quedava fixat de la següent manera:

"1: Constitució de la Societat d'Amics de Llafranc,
2: Lectura i aprovació del Reglament,
3: Elecció de la Junta Directiva,
4: Exposició de projectes de reformes i millores,
5: Afers Generals."

Per la seva banda, la vila de Palafrugell creava el Comitè de Turisme el qual publicaria, el 1929, una guia de la Costa Brava.

No va pas ser fruit de l'atzar que l'any 1929 es desvetllés la consciència de la potencialitat turística de les petites estacions costaneres: aquest any, Sevilla organitzava l'Exposició Iberoamericana i Barcelona l'Exposició Internacional. Els delegats de turisme del litoral català van entendre que calia aprofitar les repercusions que podien comportar aquells esdeveniments. La revista de Palafrugell *Baix Empordà* exposava perfectament el procés en un article del 02/02/1929, en un escrit relacionat amb les exposicions, sobretot la de Barcelona, a causa de la seva proximitat geogràfica: "portarà a les terres peninsulars un moviment considerable d'estrangers, venint en pla turístic".

Quedava prou clar que, a partir d'aquell moment, el turisme quedava adscrit a un funcionament purament comercial: "La gent que viatja així, per gust, acostuma a ser gent que no regateja pas i no va pas a estalviar la

Els visitants no s'ho pensen dos cops a l'hora de pujar a les terrases del far per tal de gaudir del panorama excepcional que ofereix l'indret.

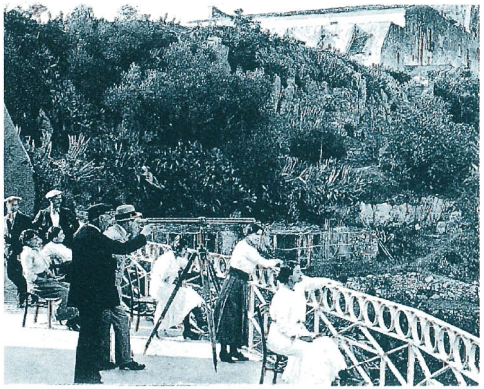

L. Roisin. AMP

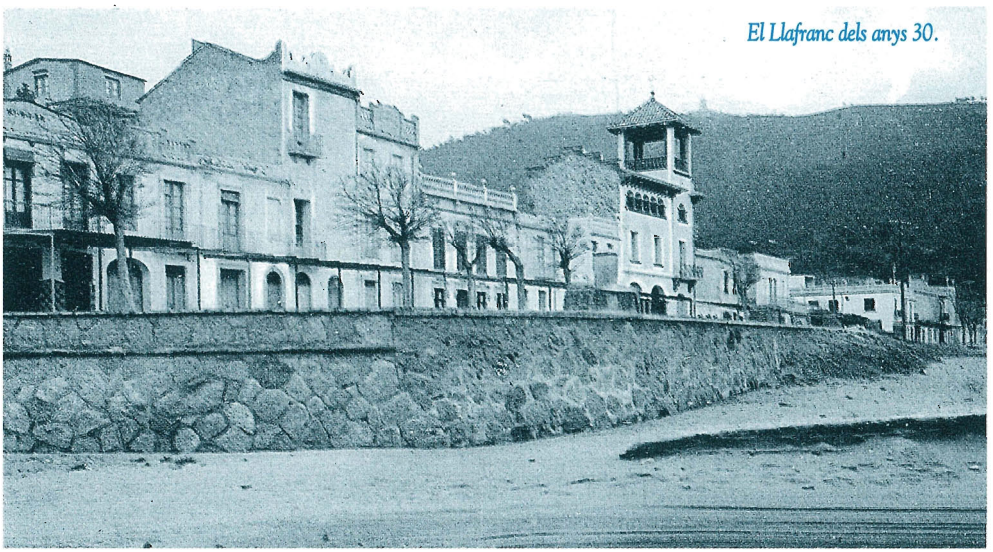

L. Roism, Col·lecció Lluís Maimí

El Llafranc dels anys 30.

pesseta". Per tant, la bellesa de les platges de les cales de Palafrugell i del Cap de Sant Sebastià ja havien adquirit les seves cartes de noblesa i el periodista fa una crida a l'esforç comú per fer-ne publicitat, "una gran campanya", a fi de "fomentar que el moviment turístic que portarà l'exposició de Barcelona, tingui en la nostra comarca la més grossa i merescuda repercussió".

A més a més, s'establiria una important correspondència entre els diversos organismes que havien rebut l'avís de constitució del Comitè. Així, el batlle de Barcelona enviava una notificació al batlle de Palafrugell, que aleshores era el president del Comitè, per tal de "felicitarle muy efusivamente por la labor emprendida". Aleshores s'establirà un treball en equip, pel fet que la *Sociedad de Atracción de Forasteros*, després d'haver donat l'enhorabona al President per la seva iniciativa, li proposava el concurs de la *Sociedad* "en todo aquello que entre de lleno en la órbita de su actuación". La voluntat del Comitè per tal de dur a terme campanyes publicitàries es traslluei en l'organització de diverses manifestacions, de caràcter espectacular, com ara una exposició fotogràfica i, dins del marc de la Festa Major, el Festival d'Aviació.

L'anomenada de les platges va traspassar fins i tot el Pirineu: una circular de 30 de març de 1929 proposava al secretari del Comitè de procedir a una divulgació de les mateixes a través de la revista alemanya *Ueberseepost* de Leipzig.

El 1931, la Generalitat de Catalunya considerava la planificació turística del litoral com una qüestió urgent i prioritària. El 04/01/1932, va crear-se a Palafrugell una associació, *Fomento del Turismo* l'article 1er del Títol I de la qual, "Finalidad de la Asociación", en precisava la funció i objectius publicitaris: "(...) fomentar *el movimiento turístico en la zona del litoral conocida con el nombre de Costa Brava que se halla enclavada en el término municipal de Palafrugell...*".

Els comerciants establerts a Palafrugell participaven activament a les reunions

"Per Palafrugell i el nostre San Sebastià, han passat aquestes dies, aristòcrates hostes : entre ells recordem D. Ferran de Rivière, cunyat de l'ex-ministre Sr Comte de Caralt ; el Sr Lew Gerbau, comte de Regnanet i el Baró de Vilagaya amb la seva distingida esposa i familia, tots els quals restaren meravellats de l'incomparable paisatge, així com del més que excel.lent servei de l'hotel restaurant d'aquest lloc".
(AMP Baix Empordà, *1/11/1928.*)

1929: El Comitè de Turisme de Palafrugell va efectuar nombroses trameses

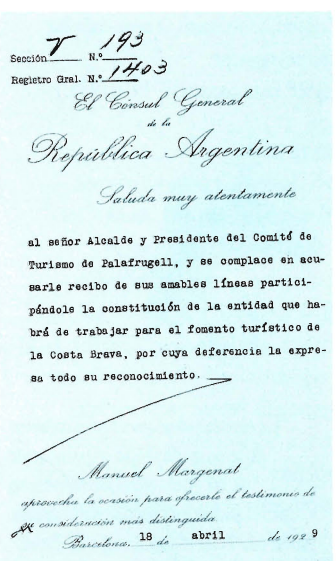

Sección T 193 N.º
Registro Gral. N.º 1403

El Consul General de la República Argentina

Saluda muy atentamente

al señor Alcalde y Presidente del Comité de Turismo de Palafrugell, y se complace en acusarle recibo de sus amables líneas participándole la constitución de la entidad que habrá de trabajar para el fomento turístico de la Costa Brava, por cuya deferencia la expresa todo su reconocimiento.

Manuel Margenat

aprovecha la ocasión para ofrecerle el testimonio de su consideración más distinguida.

Barcelona, 18 de abril de 1929

Organització de la exposició fotogràfica (1929).

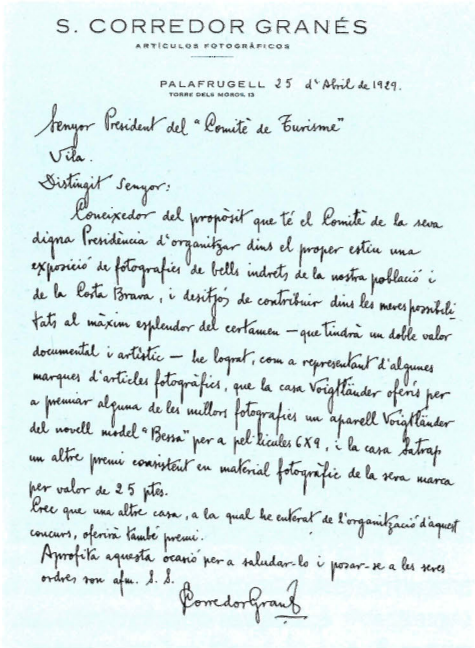

S. CORREDOR GRANÉS
ARTICULOS FOTOGRÁFICOS

PALAFRUGELL 25 d'Abril de 1929.
TORRE DELS MOROS 13

Senyor President del "Comitè de Turisme"
Vila.

Distingit Senyor:

Coneixedor del propòsit que té el Comitè de la seva digna Presidència d'organitzar dins el proper estiu una exposició de fotografies de bells indrets de la nostra població i de la Costa Brava, i desitjós de contribuir dins les meves possibilitats al màxim esplendor del certamen – que tindrà un doble valor documental i artístic – he lograt, com a representant d'algunes marques d'articles fotogràfics, que la casa Voigtländer oferis per a premiar alguna de les millors fotografies un aparell Voigtländer del novell model "Bessa" per a pel·lícules 6x9, i la casa Satrap un altre premi consistent en material fotogràfic de la seva marca per valor de 25 ptes.

Crec que una altre casa, a la qual he cultivat de l'organització d'aquest concurs, oferirà també premi.

Aprofito aquesta ocasió per a saludar-lo i posar-me a les seves ordres son afm. S. S.

Corredor Granés

L'estiueig

L'animació turística en les nostres platges es lliga amb l'obertura del estiueig i mica en mica comencen a poblar-se, presentant avui, tant Calella, com Llafranc, com Tamariu, un aspecte ben animat, ja no sols els jorns festius, sinó adhuc els feiners. En quant al turisme, continua desenrotllant-se amb tota intensitat i és rar el dia que no passen per Palafrugell diversos autobusos ruplerts de viatgers, àvids de contemplar les beutats de la nostra Costa. Aquest moviment turístic pren el seu increment màxim en els jorns festius, en els quals el tragí és constant, tendint, a mesura que l'estació va avançant, a anar cada dia més en augment.
(AMP Baix Empordà, *13/7/1935.*)

organitzades per l'associació: d'aquesta manera, d'entre les 34 cartes de convocatòria enviades pel batlle Josep Sagrera i Coromines, el 13/02/1933, una anava dirigida a Modest Lladó, hoteler de Sant Sebastià, una altra a la vídua d'E. Serra, propietària del Celimar, i una tercera a Josep Plaja, propietari d'un cafè a Llafranc.

Més tard, a la Conferència de la Costa Brava de 19/08/1935, una de les ponències portaria les signatures dels alcaldes de les comunitats de la Costa Brava, entre elles Palafrugell. Una vegada més, el diari *Baix Empordà* expressava la necessitat d'explotar de la millor manera possible els recursos naturals i citava concretament els indrets més màgics de la costa, especialment El Pinell, situat a l'est de la badia de Llafranc.

Per acabar, la voluntat de dur a terme una política turística es reafirmava novament el 1948 amb la constitució, a Palafrugell, d'una *Asociación para el fomento del turismo en la Costa Brava*. La seva tasca consistia, per una banda, en protegir i posar en valor els encants naturals de la Costa Brava i, d'una altra, desenvolupar-hi el turisme, com quevava palès en els seus estatuts: "estudiar y promover la protección, defensa, conservación y valorización de las bellezas de la Costa Brava y contribuir a que ésta sea un centro importante de atracción turística".

Ed. Thomas, AMP

"(el turista) aleshores podrà capir-se de la magnificiència impresionant de les grans ones esvandnint-se per la punta més sortida de la nostra terra pàtria en el mediterrà : El Pinell"
(Baix Empordà, *10/8/1935.*)

L. Roisin, AMP

Els hotels Sant Sebastià i Celimar, van participar ben aviat del desenvolupament turístic de Llafranc.

Col·lecció Lluís Molins

Expansió de Llafranc i diversificació de la seva clientela

La prosperitat que va caracteritzar el segon període de la vocació turística de Llafranc va fer que el poble conegués una nova fase d'expansió i va anar acompanyada, en part, d'una certa transformació del tipus de societat que el visitava.

El nombre de noves edificacions conegué aleshores una expansió considerable i la localitat es va estructurar sota noves obertures de carrers, a fi de satisfer les demandes que ja començaven a topar amb la saturació de la primera línia de mar: "La calle de Celebantino de la hermosa playa de Llafranch es una calle abierta y formada por los veraneantes y que ansiosos de tener una casita cerca del mar en donde puedan pasar cómodamente los calurosos días del verano han formado allá sus casas por no existir ningún solar más cerca del mar disponible en aquella fecha." (*Memoria: planta y situación de una calle y proyecto de alineación, en Llafranc, septiembre 1926*).

El maig de 1931, es presentà un projecte d'urbanització "a la muntanya del Pinell" i l'informe que s'adjuntava insistia en el fet que es tractava d'un dels indrets "més bonics i preferits del públic", gràcies a la vista particularment excepcional que oferia.

Aquest mateix any, es crearien les escales de Garbí que menen al camí de ronda entre Llafranc i Calella: l'habilitació d'aquesta zona havia de resoldre els problemes de seguretat que posava als vianants atesa l'existència d'estimballs. Un fet revelador de l'orientació que aleshores estava prenent el poble de Llafranc, és que l'autor de la demanda insistia sobre la necessitat d'acabar les obres abans que no s'iniciés la temporada d'estiu i l'afluència de turistes.

Per un altra banda, la preocupació per oferir una platja més acurada va provocar la decisió de construir-hi el mur de contenció que avui dia encara existeix. Aquest projecte,

Els bons temps de festes i balls. A Sant Sebastià. Continuant la sèrie de festes estivals, hi haurà també diumenge, a St. Sebastià, ball tarda i nit, a càrrec dels "Dancings de la Costa Brava", qual orquestrina donarà també concerts a les hores de menjar. Hom creu que, com els diumenges anteriors, hi haurà també el vinent força gent a St. Sebastià, lloc, avui, de moda i al qual hom no pot prescindir de deixar-'hi caure.

(Baix Empordà 5/7/1928)

AMP

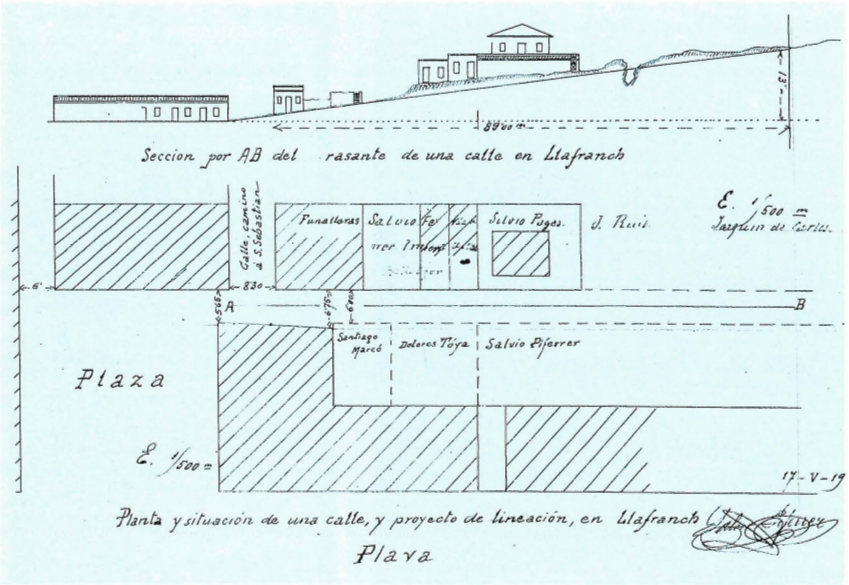

Quan el carrer de Celebàntic no era més que un projecte: el 1926, l'arquitecte L. Bosch va resolre el problema que suposava la forta inclinació del terreny amb la construcció d'una graonada a la part alta, just abans de la cruïlla amb la carretera que mena al far.

Els balls del Terramar

■ ■ ■ *Trobant-se en la seva plenitud la temporada estival,cada dissabte tenen lloc uns lluïts balls a Llafranc, a la pista de ball establerta en el Restaurant Terramar, els quals es veuen abastament concorreguts, constituint la més brillant nota de societat que avui es dóna en les nostres costes. Aquesta nit d'avui, dissabte, es celebrarà un nou ball en dit lloc, amenitzat per l'orquestra-orquestrina "La Principal", d'aquesta.*
(Baix Empordà 3/8/35)

d'una certa envergadura, va tardar cinc anys en dur-se a terme. L'objectiu esgrimit en l'informe del 18 de novembre del 1930, fou que "la estética de la terraza (...) ha de ser tal que permita con holgura la instalación de los toldos, el tránsito rodado, y además un amplio espacio destinado a paseo y solaz de los veraneantes y a fiestas al aire libre".

Aquest paràgraf ens permet d'adonar-nos que el reeximent i l'anomenada del poble "extramurs" no van trair allò que era l'encís del Llafranc dels primers dies -"toldos", "fiestas"-. L'indret cabdal d'aquells elements portadors d'autenticitat, era situat, és clar, a primera línia de mar, tal com ho descriu l'informe del 28 de juny del 1934 en aquests termes: "En l'actual platja de Llafranc s'ha format, entre les cases i la platja, un bonic i espaiós passeig que serveix d'esplai a la nombrosa colònia estiuenca que cada any acut a aquella platja atreta per l'envejable situació i el pintoresc paisatge que té aquell indret de la Costa Brava."

La creixença del llogarret quedà tràgicament interrompuda amb la Guerra Civil. Però, des de l'acabament del conflicte, de seguida es va reprendre aquest creixement. Efectivament, entre el 1938 i el 1940, van ser concedits vuit permisos d'obra més, i seixanta set entre el 1941 i el 1950. El projecte de "urbanización, ampliación de la urbanización de la parte oeste de Llafranc", expedit a l'Ajuntament el 30/12/1940, donava a aquest barri especialment privilegiat el seu aspecte i estructura actuals, tot dotant-lo de "normas

AMP

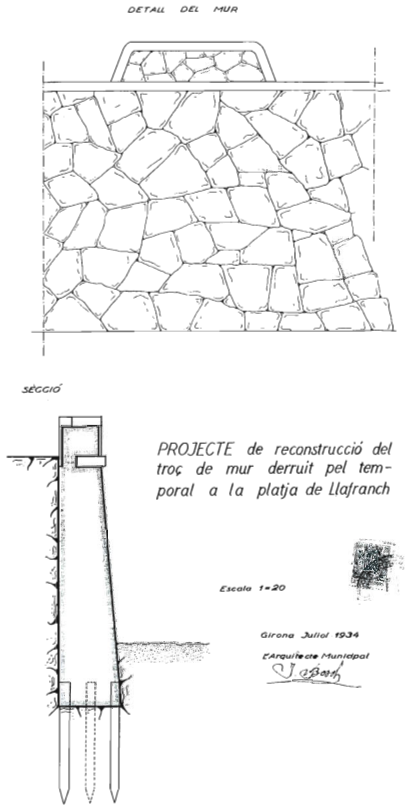

Una llarga història la del mur de la platja: aixecat el 1914, derruït, en part, el 1931 per tal de millorar-lo, i reconstruït finalment després d'uns desperfectes produïts per un temporal, tres anys més tard.

urbanísticas modernas contribuyendo así al embellecimiento de tan hermosas y concurridas playas."

En la seva *Guia de la Costa Brava*, del 1941, Josep Pla carregava contra les construccions més recents a les quals acusava d'ésser massa pretensioses, però malgrat la seva nostàlgia pels temps passats, reconeixia, no sense ironia, que l'estructura excepcionalment bella del paisatge no n'havia quedat afectada.

Aquest segon període de creixement, sovint ambiciós i de prestigi, de vegades caòtic i dolorós, contràriament al primer, el qual desprenia una olor de bonhomia camperola i de benestar social, es distingeix, a més, per una modificació del que ja podem anomenar la "clientela".

És cert que la vocació popular de Llafranc segueix essent un fet, per exemple: en l'informe del projecte d'urbanització de la muntanya del Pinell, el 1931, s'hi recordava la preocupació constant del Consistori palafrugellenc de satisfer els turistes i estiuencs "de totes classes socials" que vinguessin a Llafranc. A més, Josep Pla insistia en què tot i que l'indret havia pres una importància turística "de primer orden", havia sabut preservar també "el fondo que tiene de popularidad" (J. Pla, *Costa Brava. Guía General y Verídica*, 1941).

D'altra banda, els palafrugellencs continuaven fent-se construir residències d'estiu a Llafranc, constituint una població de base vinculada molt estretament a la comarca i part activa en tot allò que fes referència a la població: així, Joan Miquel Avellí, fundador, d'una part, de la gran empresa surera de Palafrugell Miquel, Vincke y Meyer i, d'una altra, del diari *Baix Empordà* el 1909, posseïa una casa a Llafranc, el permís d'obres de la qual havia sigut concedit el 10/06/1931.

Ed. Ribas. Col·lecció Lluís Maimí

Autor desconegut. Col·lecció Lluís Maimí

Però, el 1928 la premsa local també assenyalava la presència d'"*aristòcrates hostes*" -polítics, oficials superiors i nobles-, vinguts en excursió amb llurs propis automòbils, encara un privilegi de les classes socials benestants.

Condicionament del passeig i de la plaça.

Així van veure la llum el carrer de la Punta d'en Blanc, que separa Llafranc de Calella, d'una banda, i el camí de ronda que enllaça amb dues poblacions, de l'altra:

"En cumplimiento al acuerdo de la Comisión Gestora municipal del ayuntamiento de Palafrugell de 17 de septiembre último, he proyectado la ampliación de la urbanización que la Casa de Carles hizo de todos los terrenos que poseía en la parte de Poniente de la hermosa playa de Llafranch. Esta ampliación comprende todos los terrenos que actualmente posee la Sra Llumá y parte de los del Sr. Roig que están situados a continuación de los de laCasa de Carles en el paso de comunicación con Calella, por cuyo motivo, , precisa proyectar una calle que comunique, de la manera más directa posible, con Calella, y otra comunicación por la parte del mar siguiendo el camino de vigilancia de costas debidamente ampliado y hermoseado hasta 3 metros de ancho siguiendo los accidentes del terreno con pretiles y muros de contención en todos los sitios peligrosos para que desde dicho camino pueda contemplar descansadamente y sin peligro a despeñarse, los encantos que nos ofrece la naturaleza en tan privilegiado lugar".

Gerona 3 de Diciembre de 1940
El Arquitecto Municipal
I. Bosch.

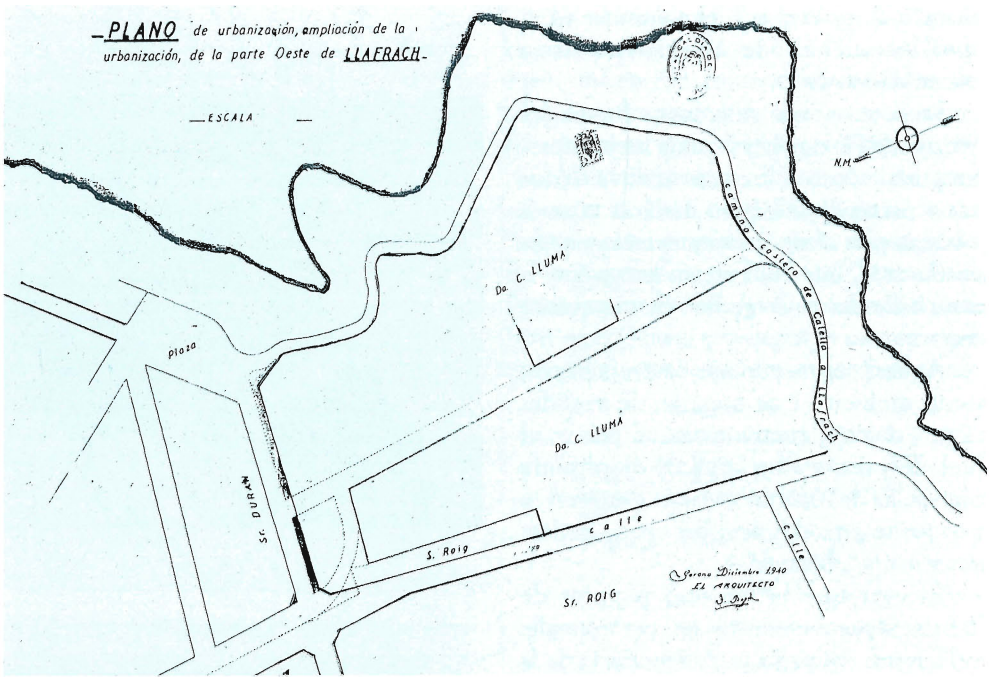

AMP

Modes de vida i de lleure: tradició i novetats

Testimoni de l'evolució dels costums en matèria de vacances i dels pressupostos que s'hi destinaven, ho és el fet que la temporada tenia tendència a allargar-se: començava ja des de les festes de Pentecosta, és a dir, un mes abans que no es feia anteriorment. El mes de juny, a les festes de Sant Joan i Sant Pere, es començava a detectar una certa afluència de turistes, que es perllongava fins el mes de novembre, malgrat el temps tardorenc. A més, no tan sols hi havia estiuejants els dies festius, sinó també els laborables.

El lleure i les diferents activitats que s'hi desenvolupaven aleshores palesen la bipolaritat característica de la clientela d'aquella època, marcada per una barreja de turisme popular i aristocràtic.

Tanmateix, existia un cert nombre d'activitats que ja es portaven a terme en el primer període i que seguien caracteritzant la temporada estival.

La pesca de la xàvega, encara que, segons Pla, coneixia una "franca decadencia" (J. Pla, *Costa Brava. Guía General y Verídica*, 1941), no havia estat totalment abandonada. Les passejades eren una atracció a la vegada agradable, variada i interessant per a l'estiuejant. Així, l'escriptor de Palafrugell invitava els seus lectors a descobrir, seguint els nombrosos camins tot partint de Llafranc, els indrets més bonics del litoral i de l'interior. La gastronomia popular, elaborada amb els fruits del mar i de la terra, ocupava una opció que apuntava la pluma de Josep Pla, oferint una tentadora apologia de la deliciosa senzillesa de la tradició cuinària: "Los serránidos i julivias, acabados de sacar, con una ensalada de

tomate, pimiento y cebolla y una botella de vino rosado, seco y frío, son uno de los manjares más finos y delicados que se pueden imaginar". Finalment, les festes populars, com sempre, tenien molt de lluïment, especialment la diada de Santa Rosa; per bé que el caràcter camperol de temps passats havia deixat lloc a un ambient més modern. El *Baix Empordà* del 06/09/1928 relatava que "tota mena de vehicles començaren a abocar gent i més gent" i que els tres balls del vespre havien constituït l'atracció més agraïda.

Però aquest segon període de desenvolupament del turisme viuria l'eclosió de noves activitats, com ara les excursions marítimes que recomanava especialment la guia publicada pel Centre Excursionista de Catalunya.

Les excursions, en general, reflectien una activitat particularment apreciat, assimilable a un veritable fenomen d'època. En efecte, sota la influència de la *Institución Libre de Enseñanza*, gaudien d'una extraordinària promoció amb un objectiu didàctic. No hi ha dubte que el Centre Excursionista de Catalunya s'inscrivia sota aquesta manera de pensar, des del moment que en la seva guia indicava, de manera detallada, com hom podia descobrir Llafranc i els seus voltants, tot fent ús dels petits camins rurals.

Novetat de moda, les excursions anaven dirigides tant a un públic popular que viatjava en autobús, com a una clientela benestant que descobria la costa en cotxe, d'aquesta manera, cada setmana Llafranc rebia un gran nombre de visitants, vinguts d'arreu de Catalunya.

Aquestes excursions, organitzades per diverses associacions, tenien un èxit considerable. Valgui com a exemple, que la Societat La Sardana, de Sant Pol de Mar, preveia, per un diumenge de juny del 1935, traslladar un grup fins a les platges de Palafrugell, i des del dimecres precedent ja havia reservat cinc autobusos i enregistrat 112 inscripcions.

A les antípodes d'aquest turisme popular, tenien lloc, igualment, una mena de ral·lis turístics durant el cap de setmana. Els automòbils n'eren l'atracció: el diari *Baix Empordà*, del dia 1 de novembre del 1928, anunciava l'arribada de 25 cotxes i, per un altre diumenge, de "40 autos de Mataró". Aquests barcelonins benestants aprofitaven llurs visites per a fer-hi bons tiberis i la gastronomia prenia, doncs, un lloc preeminent en aquestes sortides, atès que cada vegada el restaurant era reservat amb antelació. Per acabar, el caràcter luxós d'aquestes excursions quedava reflectit pel fet que la qualitat del servei dispensat pel restaurant de torn, era objecte sempre d'una atenció especial i, en aquest aspecte, el diari local no oblidava mai de recordar que els clients havien sigut "esplèndidament servits".

Llafranc, com temps endarrera, atreia, per tant, dos tipus de visitants i satisfeia tant la clientela més senzilla com la més *chic*. La novetat residia en la procedència geogràfica: cada vegada més, la gent es desplaçava des de tot Catalunya, i sobre tot, de Barcelona.

A conseqüència d'aquest moviment turístic creixent, les infrastructures van desenvolupar-se i millorar.

■■■ *L'estiueig. La festa de Santa Rosa, a Llafranc, ja és sapigut que cada any senyala la devallada de l'estiueig en les nostres platges i diumenge passat hom notà una minva i la nostra vila començà a notar com no tothom s'havia anat a passar la tarda a la vora de la mar. A la nit especialment, l'únic espectacle que hi havia, que fou el cine del Fraternal que no ha deixat de funcionar tot l'estiu, es vegé força concorregut, el que no havia passat els diumenges anteriors, senyal de què la gent comença a quedar-se a la vila. Diumenge vinent serà el dia de transacció i la gent es dividirà entre els que restaran a la vila propiament dita i els que es traslladaran a les barriades marítimes, essent aquest, tant el darrer diumenge del estiueig com el primer de la temporada tardoral.*

(...)

A Llafranc, a Calella i a Tamariu resten encara un bon nombre d'estiuejants i, en les nostres platges, la temporada estival es prellongara encara unes setmanes, a no ésser que en lloc de la gran suavitat de clima que habitual a ésser el nostre Setembre, el mal temps aixequi el cap prematurament.

(AMP Baix Empordà, 6/9/1928)

Umbracles, carro arriat per un cavall, el "fons de popularitat" que tant apreciava Josep Pla.

Autor desconegut. Col·lecció Lluís Maimí

Col·lecció Lluís Molinas

Construya un chalet
en la playa de Llafranc

y tendrá solucionado el veraneo; además poseerá una casa donde pueda pasar algunos días de otoño e invierno, para descansar de sus preocupaciones con un clima delicioso

VENTAS DE TERRENOS Y CHALETS al contado y a plazos
Dirigirse R. FORRELLAD - Caspe, 45 - Teléf. 17389 - Barcelona

Una idea que seguirà el seu curs: urbanitzar la muntanya de Sant Sebastià. (Publicitat 1932)

En aquesta època de prosperitat, l'urbanisme es desenvolupa considerablement.

Annie Urland

Lluís Maimí

Lluís Maimí

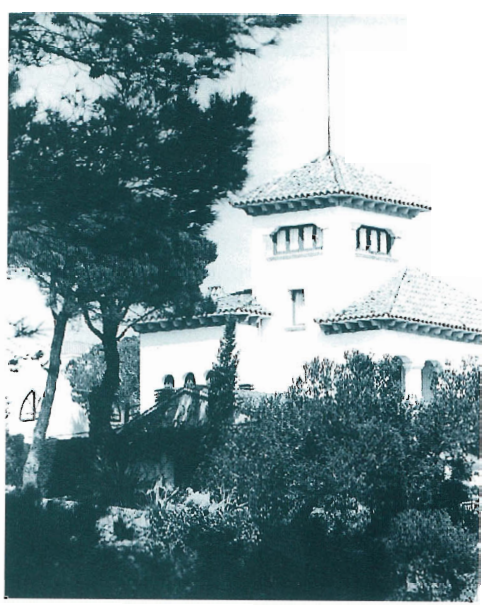

Desenvolupament de les infrastructures

Un esforç prou important provenia del sector dels transports. En primer lloc, la carretera que enllaçava Palafrugell amb Llafranc gaudia d'una bona anomenada pel que fa a la seva qualitat, com ho precisava la guia *La Costa Brava*. Per altra banda, durant els mesos d'estiu es posava en funcionament un servei d'auto-òmnibus entre Palafrugell, Calella i Llafranc, en comunicació amb l'estació de Palafrugell. La premsa local s'encarregava, des del mes d'abril, de divulgar la informació, juntament amb els horaris.

El paper que va jugar la SARFA -el mecànic de la qual, Salvi Sendra Bassó, posseïa una casa a Llafranc-, mereix d'ésser remarcat ja que aquesta companyia sobrepassa abastament el marc de ser una simple agència de transport de viatgers, i va participar activament en la promoció de la costa amb la publicació, el 1923, d'un opuscle de propaganda escrit per Miguel Balagué Clapera, apoderat de l'empresa i director del setmanari *Baix Empordà*. Balagué descrivia a la vegada els itineraris emprats pels autobusos i els paisatges que recorrien, i així acomplia la doble funció de fer publicitat i donar testimoni d'una actitud molt voluntarista a fi i efecte de fomentar les excursions. El 1936, en cooperació amb la Companyia Ferroviària MZA, la SARFA va estendre la seva xarxa fins a Cerbera i Port-Bou enllaçant d'aquesta manera tota la costa, des de Barcelona fins a la frontera, copsant així la possible clientela francesa. D'altra banda, l'establiment d'uns preus assequibles li van permetre de captar un ample sector de públic.

Al mateix temps que es desenvolupaven els mitjans de transport, es van posar en marxa les estructures necessàries per tal d'acollir turistes. La revisió del registre de les taxes pagades per a l'exercici d'alguna activitat professional a Llafranc fins el 1949 -abans que el poble no entrés en el seu tercer període de desenvolupament- ens informa sobre la seva evolució.

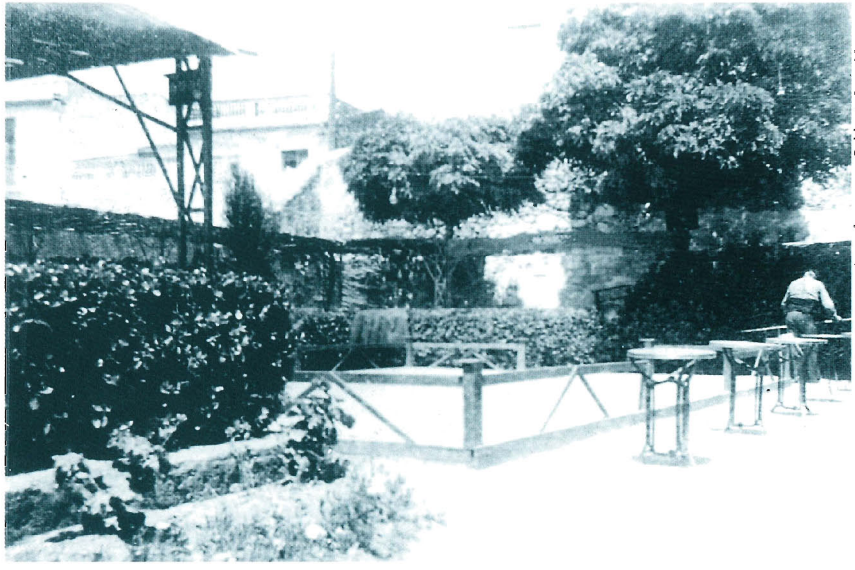

Autor desconegut. Col·lecció Josep Negra

Pista de ball i llotges al pati del Terramar. També s'hi feia cinema (20/07/1940).

El nom del cafeter Mata, sovint evocat per Josep Pla en la seva crònica de l'any 1918, apareix per primera vegada el 1924, com a propietari d'un anomenat Café 30 cts. Taza, amb la mateixa denominació que Josep Plaja Girona, el 1927.

Més tard, els taverners Matarrodona i Josep Curanta Salabert, van esdevenir restaurators, activitat en plena puixança, mentre que l'hostaleria tot just s'anava implantant lentament. Aquestes constatacions mostren una voluntat dels empresaris d'adaptar-se a la creixent demanda i de diversificar la seva oferta. De la mateixa manera, algunes botigues -designades amb l'apel·lació de "tiendas de abacería" (1928) abans d'esdevenir "tiendas de comestibles" a partir del 1942-, van cessar llur activitat durant diversos anys per tal de decantar-se cap a la restauració i després a l'hostatgeria.

Les paraules clau del turisme en aquella època: excursions i gastronomia.

Col·lecció Lluís Molinas

Terrassa del RESTAURANT TERRAMAR de Llafranc (Palafrugell)

Tot aquell qui es amant de les belles excursions, sab saborejar el paisatge com una de les coses que més parlen a l'esperit. Un tros de paisatge, vist per qui sab comprendre'l, val tant o més que la millor pintura o la més excel·lent pàgina de literatura.

Catalunya té, en la Costa Brava empordanesa, els recons més bells i les visions panoràmiques que més parlen a l'anima.

I, en el cor de la Costa Brava, res com LLAFRANC. Paradís d'insomni, platja d'encant, hom l'ha qualificada; en lloc com en ella, pins, sorra i mar blava formen un conjunt armònic tan perfecte, de tan pura plasticitat.

Conèixer LLAFRANC, vol dir conèixer la terrassa del RESTAURANT TERRAMAR. Al mig la platja, en la situació més propícia, costat a costat d'un i altre promontori que enronda la platja, el viure es breu en aquella terrassa, degustant els plats típics del país, regats pels vinets més saborosos, amb els preus més assequibles i rebent, en tots moments, el més ben deixat dels serveis i el més amable dels tractes.

Podem definir de manera força precisa els objectius que es van fixar els restauradors i hostalers, gràcies als articles de premsa i a les falques publicitàries que apareixen als diaris de l'època.

Cafés, restaurants i hotels de Llafranc : 1924-1949

Nom del propietari	*Establiment*	*Data*
MATARRADONA VILA, Juan	Café 30 cts Taza	1924
PLAJA GIRONA, José	Café 30 cts Taza	1926
FERRER BOFILL, Mercédes	Restaurant	1933
BLANCH PUJET, José	Restaurant	1941
MATARRADONA VILA, Juan	Restaurant	1941
NEGRE, José	Restaurant	1941
SALABERT CURANTA, José	Café 30 cts Taza	1941
AGUSTI CALLICO, Santiago	Casa de huéspedes	1942
VIGOROS VIDAL, Amelia	Hotel	1946
PLA RIERA, Francisco	Restaurant	1946
GRATACOS LLUENCI, Maria	Restaurant	1947
SALVA BAGUE, Enriqueta	Hotel	1948
SUQUET MARTINELL, Manuel	Restaurant	1948
ARBONES REIXA, Maria	Restaurant	1949
SALABERT CURANTA, José	Restaurant	1949

Ben aviat, el 1928, el restaurant situat a Sant Sebastià va rebre, com ja hem assenyalat, la clientela benestant dels ral·lis d'automòbils i va explotar aquest fenomen de moda per tal de sensibilitzar la població local a la qual proposava els seus serveis per als banquets de noces. La seva propaganda a la premsa local es recolzava en tres punts fonamentals: el servei "excel.lent", els preus "ben limitats" i el paisatge "incomparable". Finalment, definia el restaurant d'aquesta manera impactant: "el lloc predilecte que la moda ha imposat per aquestes festes". L'art de la pubicitat, per tant, ja es tenia ben bé per mà. Segons el mateix diari, *El Baix Empordà*, l'èxit de l'empresa semblava provat atès que els menjars eren a bon preu i que les sardanes, tocades a la tarda, asseguraven una animació molt apreciada.

Es tractava doncs, per aquest establiment, de diversificar la clientela per tal d'atreure la gent de Palafrugell per a les reunions de família: els preus raonables i les manifestacions tradicionals pretenien forjar una clientela local i popular.

Col·lecció Lluís Molinas

GRAN CONCURSO
DE TENIS
INDIVIDUAL

COPA LLAFRANCH

PISTA "LOS ARCOS"
DÍAS: 5 Y 6 AGOSTO 1944

El 1944 es va disputar la Copa Llafranc de tennis, en el terreny que 15 anys més tard esdevindria l'Hotel Paraiso. Els finalistes van ser Carné/Planas; Saval/Marcó; Maimí/Brancós; Mor/Sol.

Alguns anys més tard, el 1935, una propaganda per la a Pensió Familiar dirigida per Francesc Macià a Palafrugell, però que posseïa una sucursal a Llafranc durant la temporada d'estiu, anava adreçada, una vegada més, a una clientela relativament modesta.

Per altra banda, la falca publicitària del Restaurant Terramar s'inscrivia molt clarament a una lògica purament turística, ja que en l'espectacular disseny s'hi llegia, a primera línia, l'indicació de l'indret: COSTA BRAVA, i tot seguit la invitació a informar-se sobre els preus ESPECIALS PER TEMPORADA que concloïa l'anunci. Els altres punts abordats eren el confort de les habitacions, la qualitat de la cuina i del servei, l'existència d'un bar o la possibilitat de prendre repassos "a la carta" o "a preu moderat" per tal d'atreure un públic heterogeni. A més, hi havia un afany d'oferir entreteniments a la clientela, la qual cosa passava pel ball. Per tant, les sardanes son substituïdes pels balls, animats per una orquestra, i que organitzats el dissabte el vespre, durant l'època d'estiu, tenien lloc a la pista del restaurant. Els establiments de Llafranc, gràcies a les seves particularitats i llur dinamisme comercial, eren enfocats de cara a un ampli espectre de clients, la qual cosa és molt reveladora d'un període d'expansió on tot semblava possible.

D'aquesta etapa s'hi desprenia una certa eufòria on cadascú expressava a la seva manera les seves ambicions i les seves il·lusions, filosòfiques pels qui eren partidaris del desenvolupament de les excursions i de la creació d'associacions de turisme, i més prosaiques per als empresaris disposats a posar les seves qualitats al servei d'aquella nova font de riquesa que era el turisme.

El 1936, tot era preparat per fer front a la nova temporada: de fet, el *Baix Empordà* del 30/05/1936, publicava un article titolat *Animació a les nostres platges* que definia a la perfecció el turisme d'aquell temps: animació

Col·lecció Lluís Molins

GARATGE NOU
DE
Eduardo Sabaté

ATENCION

ESMERADO SERVICIO DE TAXIS
REPARACIÓN DE AUTOMÓVILES
MODERNO TALLER MECÁNICO
INSTALACIÓN DE MOTORES MARINOS Y TODA CLASE DE MAQUINARIA AGRÍCOLA
DELEGADO DE LA
Cámara del Automóvil de Cataluña

TURISTAS

REPRESENTANTE DE
Tracción Mecánica FAMOSA POR SUS MOTORES «FORDSON»
Clayton CÉLEBRE POR SUS MÁQUINAS TRILLADORAS

Teléfonos 71 y 73 PALAFRUGELL

GARAGE RIBAS
de Cosme Ribas
Pupilajes · Autos de alquiler · Reparación de automóviles y motores marinos
Stock de neumáticos · Aceites y accesorios
Teléf. 49 - Francesc Macià, 20, 21 y 23 Palafrugell

El moviment turístic

Durant la passada Pasqua el moviment turístic a Palafrugell, cap a les beutats de la nostra Costa, ha estat superior a tota ponderació. Part el dissabte, i tot el diumenge i tot el dilluns el moviment d'autos de totes menes, anants i vinents, passant pels carrers de la nostra població, dirigint-se a Llafranc, Calella, Sant Sebastià o Tamariu, fou incessant.

Entre aquest moviment turístic esmentem els autobusos de les excursions organitzades pel nostre confrare La Veu de Catalunya, Radio Barcelona, Lliga Catalana de Badalona, etc., etc., endemés de molts altres i infinitat de cotxes de turisme, particulars i de lloguer.

(...)

Degut a tot aquest moviment i l'aportació indígena, que fou també considerable, tant el deliciós lloc de Sant Sebastià com les nostres platges de Calella, Llafranc i Tamariu, s'han vist aquests dies animadíssimes, com si ja ens trobéssim al cor de l'estiu. Aquest moviment turístic ha continuat si bé no tan intensament com en les jornades festives, durant tota la setmana, essent una cosa ben notable".

(Baix Empordà *15/6/1935*)

Un signe dels temps: la propaganda de garatges es multiplica (1934).

Josep Granés. AMP

Col·lecció Lluís Molinas

PALAFRUGELL-CALDES DE MALAVELLA
I COMBINACIONS TRENS BARCELONA

HORARI (Hivern 1932)

COMBINACIONS AMB DESTÍ A BARCELONA						
AUTOMOBILS						
Palafrugell . . S.	4'00		11'—	13'45	15'30	17'00
Palamós . . »	4'20		11'20	14'15	15'50	17'30
Calonge . . »	4'20		11'20	14'15	15'50	18'30
St. Feliu Guixols . »	5'00		11'50	15'00	16'35	13'30
Llagostera . . »	5'30		12'20	15'30	17'00	18'55
Caldes Malavella . A.	5'45		12'35	15'45	17'15	19'10
TRENS M. Z. A.	Lleug	Exp.	Omnib.	Lleug.	Exprés	Omnib.
Caldes Malavella . S.	6'00	6'16	13'10	16'17	17'39	19'40
Barcelona . . A.	8'33	7'53	15'21	18'43	19'16	22'31

COMBINACIONS DE SORTIDA DE BARCELONA						
TRENS M. Z. A.	Omnib.	Exprés	Correu	Correu		Exprés
Barcelona . . S.	5'31	9'50	13'45	13'45		18'55
Caldes Malavella . A.	8'28	11'19	16'47	16'47		20'27
AUTOMOBILS						
Caldes Malavella . S.	8'35	11'25	16'55	16'55	Directe per Castell d'Aro	20'30
Llagostera . . »	8'50	11'40	17'10	17'10		20'45
St. Feliu Guixols . »	9'30	12'05	17'35	—		21'10
Calonge . . »	9'35	—	—	17'30		21'20
Palamós . . »	10'05	12'30	—	18'—		21'35
Palafrugell . . A.	10'30	12'45	—	18'25		21'50

Els grans automòbils de la meitat de segle aparcats al peu de les terrasses ombrejades pels umbracles del Passeig de Cipsela: des d'aleshores, conviuran a Llafranc tradició i modernitat.

La xarxa de la futura SARFA es va estenent.

Situació de l'Hotel Sant Sebastià.

Autor desconegut. Col·lecció A. Lledó

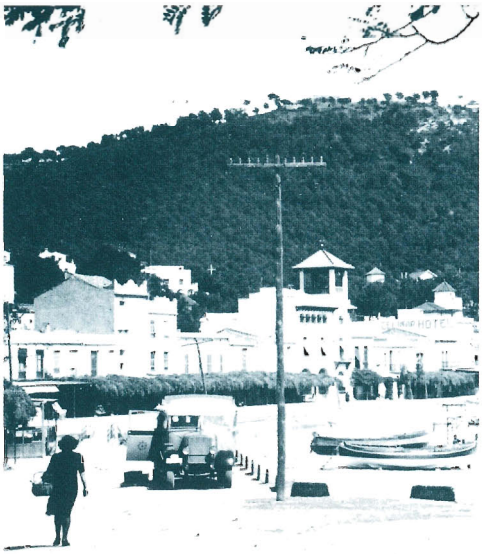

A primer terme, l'autobús de la SARFA.

Autor desconegut. AMP

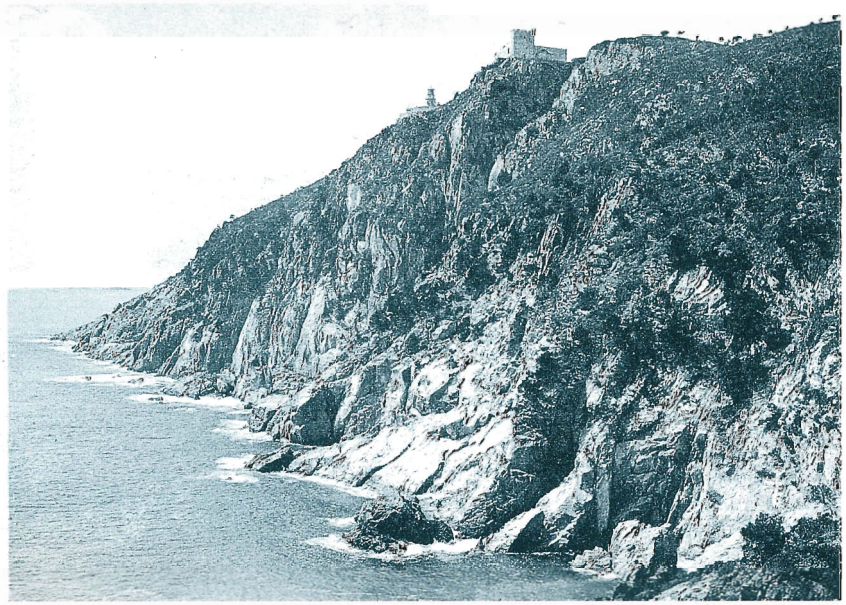

Arxiu Josep Negra

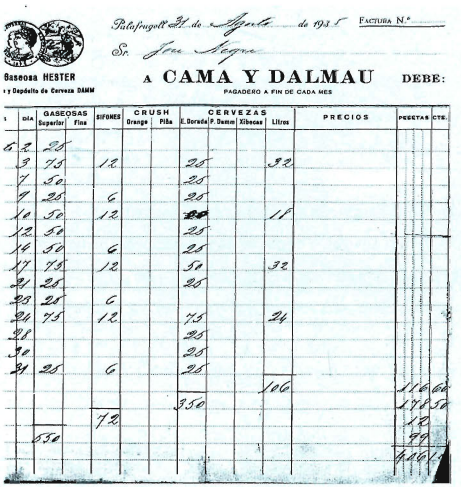

Palafrugell 31 de Agosto de 1935 Factura N.º

Sr. Jose Negra

Gaseosa HESTER

y Depósito de Cerveza DAMM

A CAMA Y DALMAU DEBE:

PAGADERO A FIN DE CADA MES

Día	Gaseosas Superior	Gaseosas Fina	Sifones	Crush Orange	Crush Piña	Cervezas E. Dorada	Cervezas P. Damm	Cervezas Xibecas	Cervezas Litros	Precios	Pesetas	Cts.
6	2	25										
	3	75	12			25			32			
	7	50				25						
	9	25	6			25						
	10	50	12			[illegible]			18			
	12	50				25						
	14	50	6			25						
	17	75	12			50			32			
	21	25				25						
	23	25	6									
	24	75	12			75			24			
	28					25						
	30					25						
	31	25	6			25						
									106		116	60
						350					178	50
			72								12	
		550									99	
											406	10

Factura de l'agost de 35, del Terramar.

Autor desconegut. AMP

La terrassa damunt del teulat de l'Hotel Celimar.

Arxiu Farrarons

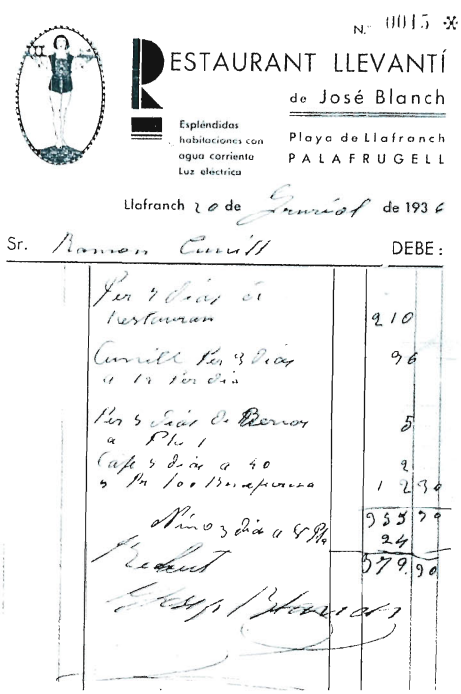

N.º 0015

RESTAURANT LLEVANTÍ

de José Blanch

Espléndidas habitaciones con agua corriente Luz eléctrica

Playa de Llafranch

PALAFRUGELL

Llafranch 20 de Gruriol de 1936

Sr. Ramon Cunill DEBE:

Per 7 dias de restaurant	210	
Cunill per 3 dias a 12 per dia	36	
Per 5 dias de Berros a Pla 1	5	
Cafe 5 dias a 40	2	
5 Pr 100 Bonaparte	12	30
	955	70
Nino 3 dia a 8 Pla	24	
Rebut	579	90

Compte del senyor Ramon Cunill (20/07/1936).

des dels primers dies de vacances; clientela forastera i local que venia a gaudir no tan sols de l'encant dels paisatges sinó de la tranquilitat de l'indret; reobertura dels hotels i restaurants, esperança que la nova temporada faria venir un gran nombre d'excursionistes.

L'activitat es va reprendre en acabar la Guerra Civil i, el 1941, Josep Pla ja expressava les seves inquietuds envers l'esdevenidor: convençut que la dimensió del fenomen augmentaria irremeiablement, insistia sobre la necessitat de preservar les belleses naturals del litoral.

Tot era a punt per la temporada de 1936.

ANIMACIÓ A LES NOSTRES PLATGES.

L'entrada a la temporada d'estiu ha fet que les nostres platges i particularment les de Llafranc, Calella i Tamariu es vegessin molt animades, des de fa algunes festes. No sols és l'element forà el que es desplaça per a gaudir de les innombrables belleses de la nostra costa, sinó també l'element de la vila que vol ésser el primer en saturar-se de l'ambient de tranquilitat i benestar que es disfruten en els recons incomparables de les nostres platges.

L'obertura dels Restaurants i Hotels ha portat ja molta gent i això és prometedor de que la temporada estival d'enguany aplegarà a la nostra costa un percentatge important de l'element excursionista.

(Baix Empordà, 30/5/1936.)

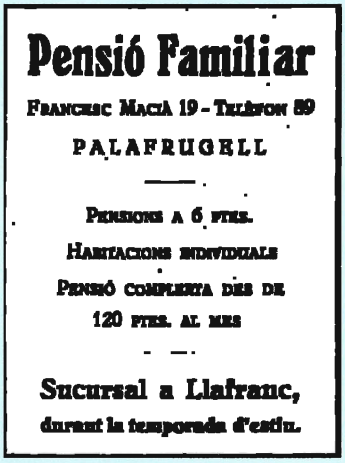

AMP

Primer Congrés de Turisme de Catalunya

QÜESTIONARI: El Congrés es dividirà en quatre seccions les quals es reuniran isolament, havent-hi per cada una d'elles un relator general. El treball del Congrés estarà pautat en el següent qüestionari aprovat per la Comissió organitzadora. Les conclusions que cada secció accepti seran subjectades a la deliberació de la Junta plenària.

SECCIÓ PRIMERA: ***Organització i funcionament de sindicats d'iniciativa.-propaganda i publicitat***

Constitució de Sindicats d'Iniciativa en totes les poblacions catalanes d'interès turístic. - Protecció dels Municipis i de les Diputacions. - Intercanvi de serveis turísitics entre els Sindicats catalans i entre aquests i els demés d'Espanya i de l'estranger. - Acció dels Sindicats d'Iniciativa prop de l'Administració pública i de les empreses de serveis afectants al turisme. - Federació dels Sindicats d'Iniciativa de Catalunya. - Celebració biennal d'un Congrés Català de Turisme : reglamentació per la qual s'haurà de regir. Procediments de propaganda : publicacions, pel.lícules, cartells, articles de premsa, anuncis. - Intercanvi de publicitat. - Centres d'informació. - Agents de propaganda : delegacions, embaixades, consolats, legacions. - El Comerç català i les colònies catalanes considerats com agents de propaganda.

SECCIÓ SEGONA: ***Serveis públics en relació amb el turisme. - comunicacions***

Policia urbana. - Educació cívica. Qüestions d'higiene urbana. - Mendicitat. - Cos oficial d'intèrprets i guies. - Museus, biblioteques, monuments urbans. - Reformes a introduir en la reglamentació dels serveis públics de carruatges, camalics, boters, etc. - L'ordre en les estacions i molls. - Règim duaner. - Viació urbana : tranvies, autos, carruatges, carros de transport. - Espectacles, atraccions, sports. - Fires comercials i exposicions. - Festes tradicionals. Establiments de banys de mar. - Colònies Escolars. - Cursos d'istiu.

Correus, telègrafs i telèfons. - Comunicacions ferrocarrileres i marítimes. - Aviació. - Carreteres i automobilisme.

SECCIÓ TERCERA: ***Excursionisme, monuments i belleses naturals***

Organització d'excursions públiques col.lectives per la regió. Publicació d'itineraris d'excursió. - Transports secundaris : serveis públics d'automòbils, diligències, tartanes i animals de sella. - Guies de muntanya. - Xalets de refugi. - Senyals indicadores de camins i corriols. - Mancomunitats de Municipis per al bon acondicionament de zones d'interès turístic assenyalat. - Protecció de monuments arqueològics i paisatges. - Parcs naturals. - Sports de muntanya. - Excursions marítimes.

SECCIÓ QUARTA: ***Allotjaments, hotels, balnearis, sojorns d'istiu i d'hivern***

Hotels de ciutat. - Allotjaments rurals. - Hotels de muntanya. - Concursos d'Hotels. -

Societats Hoteleres : cooperació deguda a l'obra dels Sindicats d'Iniciativa. - Escola de cuiners i de cambrers. - Restauració de la cuina catalana. - Higiene i confort dels hotels. - Avantatges d'una classificació dels establiments hotelers prenent per norma els preus de pensió i les condicions de comoditat llur. - Conveniència de l'adopció internacional d'una clau fàcil i senzilla per als encàrrecs telegràfics als hotels. - Qüestions jurídiques relacionades amb l'explotació de la indústria hotelera. - Corredors, ganxos, pisteurs.

Balnearis : importància científica i econòmica de la riquesa hidro-medicinal catalana. Necessitat de la seva explotació intel.ligent. - Millores de què són susceptibles els balnearis catalans. - Especialització de les aigües. - Taules de règim.

Sojorns d'istiu i d'hivern : la muntanya catalana ; la costa catalana. - Casinos, atraccions i esbarjos. - Organització de festivals artístics i deportius.

(AMP : *Correspondència Primer Congrés de Turisme de Catalunya*, Ajuntament de Palafrugell)

El boom turístic a Llafranc. (Tercer període: 1950-1994)

Presa de la roda dels grans moviments migratoris del turisme de masses, Llafranc va conèixer, a partir dels anys 50, un creixement extraordinari. Però, mentre que alguns llocs responien exclusivament a la demanda estrangera, Llafranc, molt aviat, es va caracteritzar també com a destí predilecte d'una clientela autòctona.

L'era de la indústria turística: les seves conseqüències en l'urbanisme i la freqüentació del poble

Després de la guerra i just després de la postguerra, Llafranc va travessar una època de transició marcada per una represa progressiva en el camp de les edificacions; des dels anys 50 als nostres dies, l'explosió immobiliària havia transformat el petit llogarret en una veritable estació turística.

Al llarg dels 79 anys que separen la creació del poble fins l'any 1949, l'Ajuntament de Palafrugell havia enregistrat 394 demandes de llicència d'obres, és a dir, una mitjana anual de 5,05, mentre que durant els 44 anys següents, en van ser sol·licitades 684, per tant, una mitjana de 15,9 per any.

De manera global, les dades reflectides en el quadre adjunt, posen de manifest la prodigiosa explosió urbanística que ha viscut Llafanc a l'era de la indústria turística.

En un temps rècord, una tercera part de la seva existència, el poble ha vist com es construïa quasi les dues terceres parts del seu parc immobiliari.

Tanmateix, aquestes dades presenten una dificultat pel que fa a la seva interpretació, en el sentit que els registres d'autoritzacions d'edificació ens permeten d'enumerar les demandes i indiquen el lloc de construcció, però no reflecteixen les dades que fan referència a les superfícies habitables.

Per tant, hauria estat molt útil el fet de tenir en compte aquesta circumstància, sobretot, per tal de poder analitzar la part destinada als allotjaments col·lectius.

La balada d'en Lucas

(Josep Lluís Ortega Monasterio)

Jo tenia una caseta vora el mar,
jo tenia un jardí florit i un cel de pau,
jo tenia una barca i unes xarxes a la platja,
i una dolça matinada en despertar,
quan vingueren gent de fora, gent del nord,
gent estranya que jugaven amb l'amor,
jo vaig perdre l'alegria i la pau de cada dia,
i la cala que era el meu món.
Ara hi penso dia i nit, en aquell jardí florit,
i en la mare que esperava el meu retorn,
i en la cala solitària, quan el so de la guitarra
li portava una cançó.
Fins l'aroma dels meus pins
i les flors del meu jardí,
tot ho tinc jugat i tot ho tinc perdut,
ja no em queda ni la vela ni la barca marinera,
ni la cala que era el meu món.

(Grup d'Havaneres Mar Endins.
Lletra d'havaneres i cançons. *1995.)*

Altrament, els noms dels propietaris ens donen una primera aproximació: fins el 1954 només dos estrangers, ambdós alemanys, apareixen en els registres, el primer el 1931, i el segon quinze anys més tard, el 1946; en els sis anys següents, tres demandants més tenen cognom estranger; del 1961 al 1969, aquesta xifra s'eleva a deu. Per tant, el percentatge en relació a la quantitat d'expedients sol·licitats al llarg d'aquests quatre desenis, passa d'aproximadament d'un 1,5 % a un 7,05 %. Finalment, a partir dels anys 70, apareixen, en alternança amb els particulars, les societats anònimes, la major part constructores d'urbanitzacions, i els propietaris estrangers es multipliquen.

Fins el 1960, l'assentament a la població queda pràcticament limitat a catalans, la qual cosa ens dóna elements de judici sobre el caràcter excepcional de Llafranc.

A més, fins i tot després del 1960, la població local era molt present i en tot moment molt implicada pel que fa a l'esdevenidor del seu poble. Així, els membres de la *Junta Asociación Amigos de Llafranc* creada el 1955, eren, quasi en la seva totalitat, propietaris a Llafranc i van prendre un paper destacat, intervenint de manera activa en la gestió de la localitat.

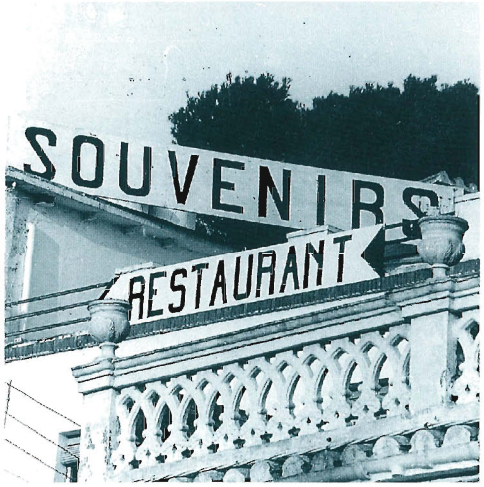

Lluís Mànmí

La irrupció del boom turístic va modificar singularment el paisatge urbà.

L'afluència turística, sotmesa a fluctuacions contínuament, es posava de manifest, segons es desprenia de les xifres facilitades pel Patronat de Turisme de Palafrugell que portava l'inventariat del nombre de visitants que anava rebent: el 1961, en un període de cinc mesos d'obertura al públic, va comptabilitzar 5.000 persones; el 1966 mostrava 3.605 informacions, 2.232 a la mateixa oficina i 1.373 per correu.

Aquestes informacions no feien distinció entre Palafrugell i les seves platges, atès que aleshores només existia una oficina, instal·lada a la vila, al nº 5 del carrer Notaría.

En l'actualitat, hi ha instal·lades quatre Oficines d'Informació al territori municipal de

Comparació de les demandes de llicència d'obres a Llafranc

—Abans i després del 1950—

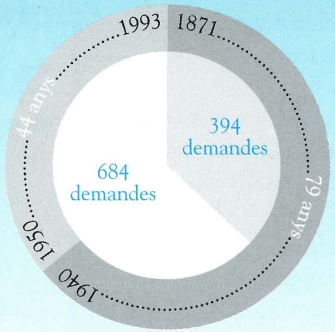

Període	*1871-1949*	*en %*	*1950-1993*	*en %*
Nombre d'anys	79	64,23%	44	35,77%
Nombre de demandes sol.licitades	394	36,55%	684	63,45%

Palafrugell, fet que palesa, sens dubte, no tan sols la importància creixent que suposa el sector turístic i l'interés que li dóna la municipalitat, sinó també l'hàbit d'adreçar-se a l'Oficina d'Informació i Turisme que ha anat adquirint el visitant. La de Llafranc, va rebre 7.461 persones el 1992 entre Setmana Santa i octubre, i 11.676 el 1993. Cal fer notar, per tal de poder comparar els anys 60 i 90, que, amb el global de les xifres de totes les dependències, a l'inici d'aquest tercer període no passaven de 5.000 els visitants, el 1992 ja eren 30.283 i el 1993 38.325. Aquesta "avalancha humana de unas proporciones desorbitadas", segons els termes del propi Josep Pla a propòsit de la Costa Brava en general (J. Pla, *Costa Brava*), es caracteritza, d'altra banda, per la diversitat de la seva procedència. Els anys 60 s'acollia un turisme bàsicament estranger: el 1965, el Patronat de Turisme de Palafrugell, fent balanç de les dades obtingudes a final de temporada, i pel que fa a la nacionalitat dels individus que havien anat a demanar informació, obtenia els següents resultats:

1) visitants de llengua francesa: francesos, belgues, suïssos, luxemburguesos,

2) visitants de llengües anglesa i nòrdiques: anglesos, holandesos, noruegs i suecs,

3) alemanys i austríacs,

4) italians,

5) sudamericans.

Llafranc, doncs, no s'escapoleix pas del fenomen general de l'expansió turística que vivia Espanya aleshores, i els estrangers, representaven un alt percentatge de la clientela a la localitat.

Tammateix, aquesta tendència es va invertir ràpidament, i a partir dels anys 70, es va notar un increment del turisme català a la localitat. Un article de la *Revista de Palafrugell* explicava que si l'estiu del 1972 havia estat marcat per una arribada de

Josep Granés, AMP

El passeig abans de les tasques de millorament endegades per l'Associació d'Amics de Llafranc, el 1952.

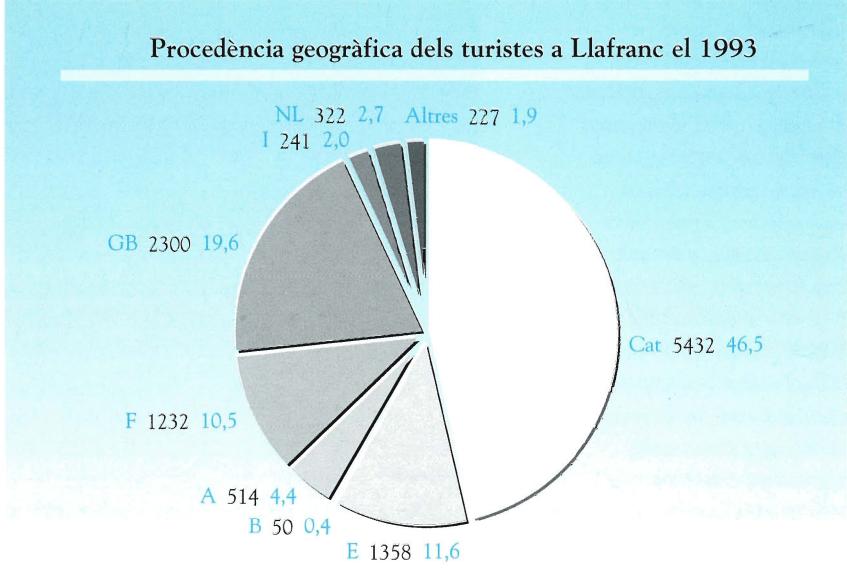

BPP

Espectacles a l'era del turisme internacional: el publicista esdevé políglota.

"turistes autòctons" més important que mai, això es devia a l'existència del "gran nucli habitat que es va creant al voltant de Barcelona". No en va, els especialistes d'aleshores afirmaven que el contingent de turistes provinents d'aquell sector geogràfic seria "cada any més considerable i durant més mesos, que el procedent del nord de la frontera".

El futur no desmentiria pas aquelles previsions i, molt ràpidament, el temps del turisme exclusivament estranger es va veure desplaçat progressivament per cedir la plaça a un turisme "interior" cada vegada més present.

Actualment, els estudis estadístics duts a terme pel Patronat de Turisme de Palafrugell mostren amb claredat la majoria catalana de la clientela turística de Llafranc: el 46,52 % el 1993.

De la mateixa manera que l'urbanisme i el tipus de clientela, al llarg d'aquest tercer període, els hàbits durant les vacances, també s'aniran transformant i patiran alteracions.

"...després dels anys 1950-1955, el turisme dóna un paper essencial al mar (...). El mar entra de nou en escena d'una manera espectacular ; el seu paper no té precedent en la llarga història de l'elaboració dels gèneres de vida" (Yvette Barbaza, El Paisatge humà de la Costa Brava, 1988).

Modes de vida, activitats i lleure

La temporada dura més temps que abans, atès que s'inaugura per Setmana Santa i s'acaba a l'octubre. Tammateix, els mesos de veritable afluència continuen essent juliol i agost. A partir d'aquesta realitat, neix el concepte comercial de temporada alta i baixa que apareixen com a veritables indicadors de la bona o la mala marxa del sector turístic.

Encara més significatiu de la inevitable mutació que s'ha produït, n'és l'increment de la durada dels sojorns. Ja no es tracta de venir d'excursió, o de passar alguns dies en ocasió dels dies festius: els turistes, que ara vénen de vacances, es queden a Llafranc durant dues, tres o quatre setmanes, per bé que aquesta darrera opció ja no estigui tant d'actualitat a causa de la crisi econòmica.

A conseqüència del que Yvette Barbaza definia com el canvi produït entre "el turisme de pas" i "un turisme *d'estada*", cosa que ha permès passar "de la joventut a la maduresa turística", els hotels ja no constitueixen només una faceta del mode d'allotjament, sinó que, lentament, queden reservats a un tipus de clientela que acceptarà de dedicar aquesta part del pressupost a les seves vacances.

Els lloguers de xalets o apartaments, responen a la necessitat de l'allotjament familiar: un nou tipus d'hàbitat, l'allotjament col·lectiu, molt revelador d'una actitud comercial d'una banda, i financera de l'altra, que permet desenvolupar les possibilitats dels lloguers d'apartaments moblats.

A més, l'hostaleria a l'aire lliure ofereix noves solucions, i és apreciada per unes qualitats determinades i més econòmiques.

Per acabar, no cal menysprear les residències secundàries, les quals, ¿ no eren ja la vocació primera de Llafranc a l'inici de la seva creació? Les veritables motivacions dels

Josep Granés, AMP

Amb les casetes de banys, va començar l'afició a parar el sol, tan apreciada actualment... i ja a principis dels anys 60, els turistes i els para-sols envaïen la platja.

Josep Granés, AMP

"Memoria"

La Comisión ejecutiva de "Amigos de Llafranch", que se enorgullece de haber plasmado en realidad lo que era sentir unánime de todos los amantes de la Costa Brava y en particular de Llafranch, ha llevado a la práctica con las aportaciones recibidas, unas obras de embellecimiento en pro de esta playa y conscientes del deber que les incumbe, tienen el honor de dar a conocer a Ud. un estado de cuentas detallado, tanto de las aportaciones suscritas como de los pagos efectuados y cuyo balance en 30 de junio de 1952, arroja un **déficit de Ptas 113.558'08**, *que provisionalmente ha anticipado esta Comisión.*

Se han realizado todas las obras previstas como son : construcción de un paseo, con otro independiente para circulación de vehículos, supresión de postes telefónicos, instalación de columnas con faroles, plantación de árboles, escaleras de acceso a la playa, "rampas" para las embarcaciones, en fin, un primer esfuerzo para las mejoras que quisiéramos, y que nos permita a todos, si cabe, aumentar nuestra íntima satisfacción de ser uno de los seres privilegiados que disfrutan de este hermoso rincón de España.

Ponemos punto final a esta breve Memoria esperando haberle complacido con nuestra buena voluntad y dejando a su consideración y fina sensibilidad todo cuanto del resultado de este estado de cuentas en sí desprende.

Tomàs Serra, col·lecció Salvi Serra

L'apassionament pels banys es fa palès durant els dies festius.

propietaris d'una residència secundària a Llafranc són d'origen ben divers: proximitat de llur residència habitual, particular afecció a l'indret, tradició familiar...

En canvi, les raons que han empès el turisme estranger a passar les seves vacances a Llafranc són evidents i no difereixen del conjunt de l'estat espanyol. En una enquesta duta a terme per un periodista de la *Revista de Palafrugell* el 1964, les respostes obtingudes reflecteixen molt clarament les tres raons que han assegurat l'èxit dels nostres pobles costaners:

– país barat,
– sol,
– amabilitat de la població.

En realitat, el sol i el mar han esdevingut una inclinació d'extrema modernitat, ja que, abans dels anys 60, el lloc que ocupaven en les ofertes d'una jove Costa Brava, eren, exclusivament, el fet de formar part dins els elogis del paisatge. En l'actualitat, els banys de mar i de sol s'han convertit en l'activitat preferent dels estiuejants, la qual cosa no deixa de sorprendre certs observadors locals.

Així, el poeta Bepes de Palafrugell assenyala, no sense ironia, el nou apassionament pel bany: "Abans ens banyàvem uns minuts abans de dinar, i mai abans de migdia, per a dinar frescos. Ara ja té molta més importància el bany que el dinar, i a les platges ja es fan dues vendes". El periodista Jordi Pujol constata que, segons el seu parer, les preferències del turista passen per "les hores que passa a la platja, prenent banys de mar o banys de sol" i afirma la necessitat absoluta d'equipar els hotels i els apartaments de piscines, a fi i efecte de posar remei a la saturació de les platges.

Les platges, en efecte, no només són envaïdes pels banyistes, sinó també per les embarcacions de lleure que progressivament han anat substituint les barques de pesca tradicionals. "La pesca ha desaparecido" escrivia Pla en la seva guia, el 1965 i, altrament, el mar esdevé el territori de les llanxes ràpides, les

Autor desconegut, col·lecció Bisbe

Els estiuejants començaven a descobrir el plaer de la vela lleugera : agost 1950.

Roger Uriland, col·lecció Uriland

Les primeres llanxes fan llur aparició, i ben aviat Lleó Roviras va posar la seva al servei del nou esport de moda: l'esquí aquàtic.

quals permeten de lliurar-se a un nou entreteniment molt a la moda: l'esquí aquàtic.

El mar ofereix un ample ventall d'activitats i, des del 1963, l'entusiasme d'alguns esportistes, enamorats de la Costa Brava i de les competicions aquàtiques, els va portar a la creació del Club Nàutic de Llafranc. D'aquesta manera, l'estiuejant podia assistir o participar a competicions d'esports motonàutics i de pesca submarina. La Marató Espanyola de Pesca Submarina organitzada el juliol del 1965, va suscitar, sens dubte, un interés especial, atesa l'originalitat de la seva prova doble: els capbussadors havien de dur a terme una cursa de velocitat amb llur embarcació i capturar la quantitat més gran possible de peix.

Més tard, als anys 80, la badia de Llafranc s'omplia de planxes de vela i d'algunes motos d'aigua, per bé que sense massa èxit pel que fa a aquestes. En canvi, la capbussada no pararà de progressar i d'atreure nous clients, atesa la interessant diversitat del fons marí de Llafranc. Així, la riquesa i la varietat de la fauna i la flora marines dels illots dels Ullastres han permès de projectar-hi la creació d'una reserva. Finalment, la capbussada, en certes ocasions, ha anat associada a l'art de la fotografia: com en el cas del *I Concurso de Caza Fotográfica* Els Ullastres, el juny del 1990.

Les excursions marítimes continuen estant en voga i, l'estiu, una munió de viatgers s'aplega als Cruceros que han substituït les petites embarcacions d'abans, els quals permeten descobrir tota la costa fent parada a les diferents cales del litoral. Tammateix, des de fa poc, ha tornat la moda de les passejades en grups més reduïts, a bord de llaguts, una mena de barca típica del país.

El tennis va prendre, ben aviat, una forta puixança. Per bé que la proximitat del mar no aportava res a la pràctica d'aquest esport, d'una altra banda, el clima mediterrani permet de jugar aviat al matí o bé el vespre, a la fresca, per tant, el maneig de la raqueta apareix com una activitat complementària que s'integra bé a la jornada del qui és de vacances. I encara, el golf, al qual, des de 1994 poden iniciar-se els estiuejants que sojornen a Llafranc, també forma part de les ofertes de lleure.

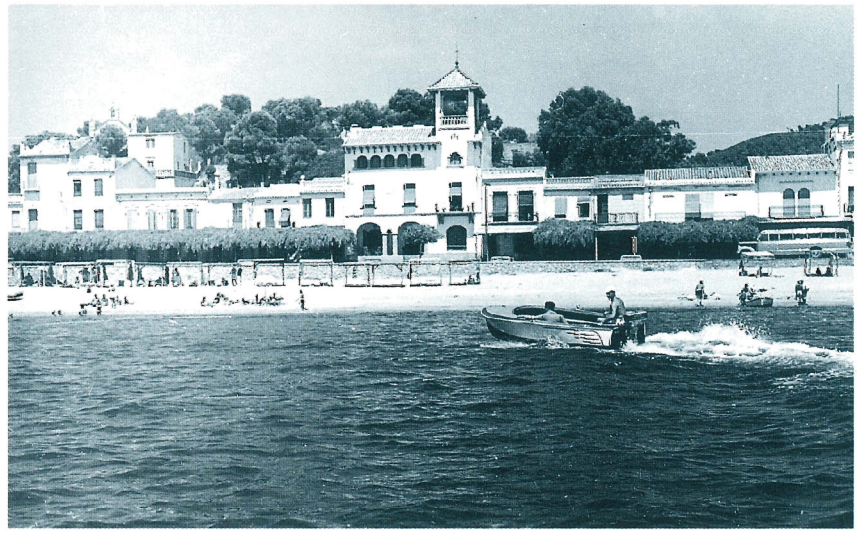

Tomàs Serra, col·lecció Salvi Serra

La Paulina on hom s'hi asseu a la coberta.

Autor desconegut, col·lecció Rovira Masponç

Josep Granés, AMP

El llagut Cala Portals recorre avui dia les calés dels volums.

Albert Muñoz

Autor desconegut, col·lecció Rovira Masponç

El Costa Azul.

Embarcació de rems a les Coves d'en Gispert.

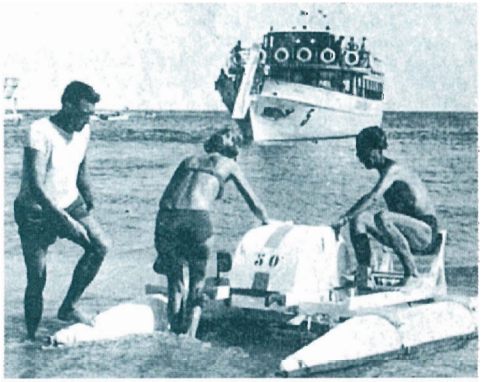

Patí i crucero.

Enric Sabater. RP Gener de 1967

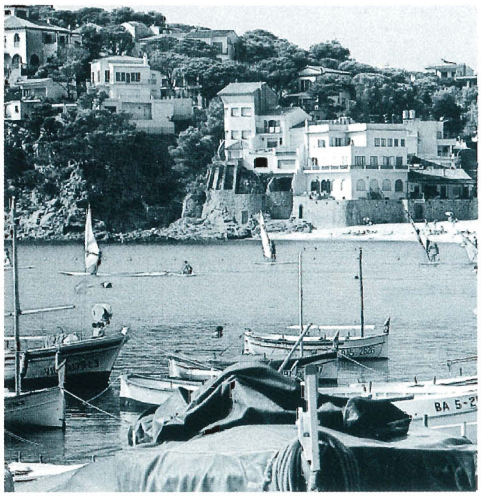

Postales Internacional Color, AMP

Signe dels nous temps: els surfistes de vela (1985).

Tot i que el turista, per regla general, desitja aprofitar la seva estada per oxigenar el cos, sotmès a la vida de la ciutat la resta de l'any, segons Josep Pla, també ve a "menjar i beure" (J.P. *El meu país*). Durant els primers anys del turisme "industrial" un tipus de cuina més internacional reemplaçava els plats tradicionals. Avui en dia, a Llafranc, els establiments de menjar ràpid (pizzeries, hamburgueseries, etc.), figuren més aviat com a una excepció en aquest llogarret on l'art culinari català ha recuperat el seu lloc, oferint una carta variada, apreciada tant per la gent autòctona com pels estrangers.

A partir de 1975, Llafranc va reprendre la tradició dels àpats populars en el sentit que, el primer diumenge de setembre l'ermita de Sant Sebastià acull, a un preu simbòlic, tothom, sigui o no sigui de Palafrugell, desitjós de compartir grans plats d'arròs negre, cuinats *in situ* a foc de llenya. La degustació del cremat, beuratge de companyonia per excel·lència, clourà el tiberi.

L'Arrossada de Sant Sebastià ha anat tenint una gran acceptació, i ja el 1976, a la seva segona edició, s'hi van sofregir prop de cent quilos d'arròs. El concepte de festa popular pren en aquest esdeveniment tota la seva significació, i les famílies de Palafrugell hi concorren alternant molt cordialment amb els estiuejants que també hi participen. Des de fa alguns anys, el fi de festa s'acaba amb una audició d'havaneres.

Les festes tradicionals marquen el tarannà de la vila amb la mateixa regularitat que en temps passats. Cada dilluns de Pasqua, durant el Vot de la Vila, una gentada s'aplega a l'esplanada de Sant Sebastià. Després de la benedicció del mar, la cobla comença a refilar i, tot seguit, els balladors de sardanes formen les rotllanes segons el ritual popular. Al cap dels anys, aquesta diada s'ha enriquit amb un nou atractiu que manifesta, una vegada més, el caràcter tan local d'aquestes commemoracions festives: la presentació en públic de les pubilles, aspirants al guardó de Reina de les Festes de Primavera de Palafrugell, festivitat aquesta que se celebra, unes setmanes més endavant, a la Pentecosta, a Palafrugell.

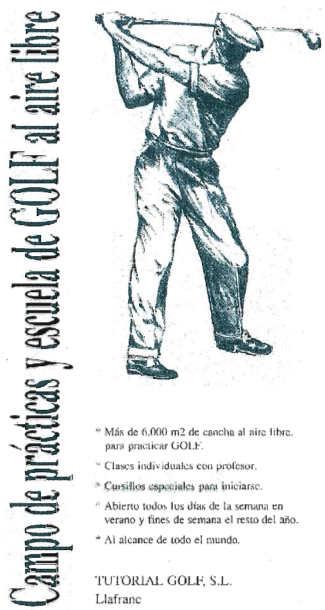

Golf a Llafranc.

El submarinisme, actualment una activitat en plena expansió.

Lluís Matamé

Jean-Luc Dajon

Jean-Luc Dajon

Josep Granés, AMP

L'Arrossada de Sant Sebastià el 1977.

Mentre l'arròs es va coent, es ballen sardanes.

Les sardanes del Vot de la Vila, ahir (1956).

Les Festes de Santa Rosa: la tradició es perpetua.

Festa Marítima.

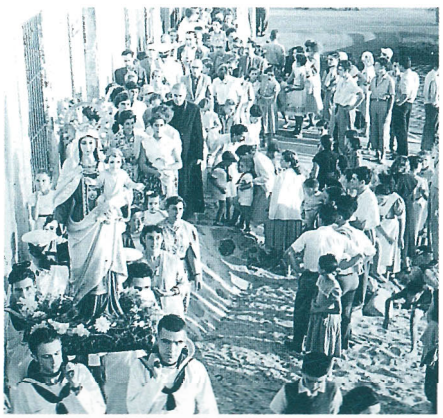

Tomàs Serra, col·lecció Salvi Serra

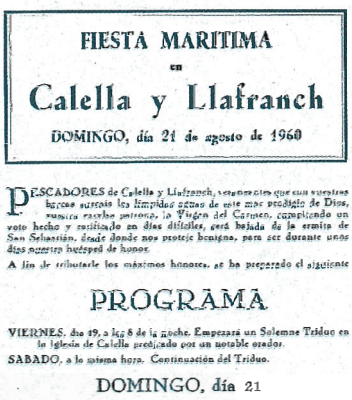

FIESTA MARITIMA
en
Calella y Llafranch
DOMINGO, día 21 de agosto de 1960

PESCADORES de Calella y Llafranch, seguramente que cada vez que hacen surcar las limpidas aguas de este mar prodigio de Dios, nuestra querida patrona, la Virgen del Carmen, cumpliendo un voto hecho y ratificado en días difíciles, será bajada de la ermita de San Sebastián, desde donde nos protege benigna, para ser durante unos días nuestro huésped de honor.

A fin de tributarle los máximos honores, se ha preparado el siguiente

PROGRAMA

VIERNES, día 19, a las 8 de la noche. Empezará un Solemne Triduo en la Iglesia de Calella predicado por un notable orador.

SABADO, a la misma hora. Continuación del Triduo.

DOMINGO, día 21

FIESTAS DE SANTA ROSA
PLAYA DE LLAFRANCH
DÍAS 30 Y 31 DE AGOSTO DE 1952

Día 30 de Agosto
MAÑANA

A las 9 — Misa de Comunión.
» 11 — Oficio Solemne con acompañamiento de orquesta y asistencia de todas las autoridades.
» 12 — Travesía a nado de la bahía de Llafranch, disputándose 2 Copas para varones y jóvenes, donadas por los Sres. D. César Martínez-Sastre y D. José Bertrán Migueya.
» 12½ Carrera de 50 metros, para categoría de seniors y juniors. Premios: 1.º Copa de plata donada por la Sra. D.ª M.ª Isabel Hiró, Vda. de Canté - 2.º Copa Hotel Cálmar.
» 12'30 Competición acuática para diferentes categorías. Premios: 4 patos y 4 sandías.
» 13 — Dos Sardanas vermouth en la Plaza del HOTEL CELIMAR, por la Orquesta LA PRINCIPAL DE PALAFRUGELL.

TARDE

A las 4 — GRAN TIRADA AL PLATO, «Trofeo Santa Rosa»:
1.º TIRADA DE PRUEBA. Entrada 25 ptas. Premio: 85 tó % de la recaudación.
A continuación, TIRADA GENERAL «Gran Trofeo Santa Rosa», a 12 platos. Entrada: 100 ptas. Handicap. Premios: 1.º Copa Excmo. Sr. Gobernador Civil de la Provincia y 35 % de la recaudación. 2.º Copa Excmo. Diputación Provincial y 20 % de la recaudación. 3.º Copa Magnífico Ayuntamiento de Palafrugell y 15 % recaudación. TIRADA PARA AFICIONADOS. 5 platos. Entrada, 25 ptas. Premios: 2 Copas donadas por los Sres. de Vinyes y 50 % de la recaudación.
» 5 — Gran Merienda: «Pastas Chocolate», «Bombones», «Crema de canela», etc.
» 6'15 Gran audición de Sardanas en el HOTEL TERRAMAR por la orquesta ELS VERDS de Maçanet.
» 6'30 Espectacular audición de sardanas en la Plaza del HOTEL CELIMAR.
» 7 — Concierto-vermouth en el HOTEL TERRAMAR.
» 10 — Cocktail y alegre Cercavila en el HOTEL CELIMAR.
» 11 — Sardanas y Gran Baile en la plaza del HOTEL TERRAMAR.
» 11'30 Audición de sardanas y sensacional Grandioso Baile en la Plaza del HOTEL CELIMAR.

Día 31 de Agosto

A la Festa Major de Llafranc, per Santa Rosa, una gran quantitat d'actes permeten als convilatans i estiuejants d'aplegar-se i compartir els mateixos entreteniments i emocions: concursos lúdics organitzats per als nens, competicions esportives, cerimònies religioses, exposicions de pintura, "encants", sardanes, balls... .

Per tant, aquestes festivitats, celebrades tan aviat a Llafranc com a Sant Sebastià, segons una tradició centenària, no han perdut gens ni mica la seva autenticitat amb l'arribada massiva dels turistes estrangers. Ben al contrari, els habitants de Llafranc han sabut preservar llurs costums tot convidant els visitants a participar-hi.

Col·lecció Bisbe

El volei-platja esdevé mica a mica una institució.

Les infraestructures

Pel que fa a les infraestructures, al llarg dels darrers trenta anys el poble s'ha anat dotant d'equipaments adaptats a les exigències de la modernitat.

Des del 1953, tres empreses de transport de viatgers amb parada a Palafrugell, han contribuït a la canalització de l'intens trànsit de carretera derivat de l'allau turístic internacional. La SARFA, qualificada de "prestigiosa y veterana" per la premsa, tot i la competència, ha apostat fort i ha anat millorant la qualitat de la dotació dels seus vehicles i de les seves prestacions de servei.

Palafrugell és beneficiari de còmodes enllaços amb Barcelona, i les seves comunicacions amb Europa es desenvolupen gràcies a la combinació dels transports per carretera i

Autor desconegut, col·lecció Bisbe

L'automòbil és el primer premi per als guanyadors del Ral.li de 1968.

Riera i camí, abans dels treballs de condicionament.

Autor desconegut, col·lecció Guisset

Desenvolupament de la xarxa viària.

L. Roisin, AMP

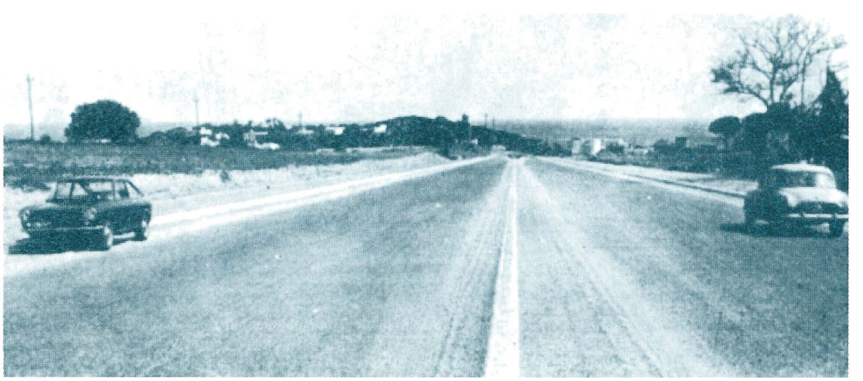

RP, agost 1967

els transports ferroviaris internacionals amb Perpinyà com a eix de connexió.

L'ús de l'automòbil, plenament democratitzat, també contribueix abastament a l'augment del nombre de turistes, i la necessitat d'oferir una millor xarxa vial no trigarà a fer-se esperar.

Així, el 1962, a Llafranc, diversos particulars van impulsar una sèrie d'obres a fi i efecte de salvar el pas de la riera, per tal de poder accedir a la carretera que enllaça Palafrugell amb Tamariu fent ús del trajecte que passa per la Font d'en Xecu, situat al nord de la localitat. De fet, des del punt de vista turístic aquest accés va representar un progrés considerable, ja que l'estiuejant podia accedir directament de Llafranc a Tamariu estalviant-se l'aglomeració de Palafrugell.

Cinc anys més tard, aquesta carretera va ser l'objecte de noves reformes, aprovades per la Diputación Provincial, modificant-ne el traçat i l'amplada, fins a donar-li l'aspecte que coneixem avui en dia.

El març del 1970, la necessitat d'eixamplar i millorar la carretera que va al far de Sant Sebastià, considerada com a "eminentemente turística", figurava a l'ordre del dia de la sessió del Ple Ordinari municipal de Palafrugell.

Pel que fa referència a l'accés a les platges des de Palafrugell, des de 1963, quan Llafranc acabava d'entrar a la seva fase d'explosió turística, el batlle de Palafrugell, Joan Gich Girbau, declarava que "acercar Palafrugell al mar, será una mejora de trascendencia enorme". Gich feia al·lusió a un projecte d'equipament vial d'una gran envergadura: la creació de l'autovia de quatre carrils que avui dia enllaça Palafrugell a Calella i Llafranc, declarada oberta a la circulació pel Governador Civil, oficialment, l'agost de 1967.

Tammateix, la construcció d'aquesta nova via de comunicació mereix un

comentari apart, atès que l'autovia no tenia com a única finalitat el fet de permetre una circulació més fluïda. Ben aviat, quan el projecte encara era en fase d'elaboració, va simbolitzar tot el potencial turístic d'aquest sector de la Costa Brava. Sense anar més lluny, *El Correo Catalán* feia avinent als seus lectors les perspectives de progrés que "esta espaciosa avenida" podia oferir i fins arribava suggerir la idea que podia desembocar en la construcció del "complejo turístico más importante de Cataluña".

En aquesta mateixa línia, un periodista de la *Revista de Palafrugell*, s'enfervoria amb el projecte "d'obrir una gran avinguda que uneixi en línia recta Palafrugell amb els barris marítims de Calella i Llafranc" la qual cosa havia de suposar l'establiment d'una "ciutat residencial d'estiueig de gran categoria".

Aquest propòsit apareix doncs com una obra de prestigi, però, altrament, dóna testimoni de la voluntat turística i urbanística que, en aquesta època, encoratjaven tant els poders públics com els convilatants de Palafrugell.

Les infrastructures en l'allotjament també s'han anat adaptant al creixement del turisme i a la seva diversitat, gràcies a la creació, als anys 60, d'un càmping instal·lat a 350 metres de la platja en un turó ple de pins, el qual no va parar d'evolucionar per tal de satisfer en tot moment les necessitats dels seus usuaris.

Actualment, aquesta Societat Anònima de Càmping Caravaning, de categoria A i de tres estrelles, guardonat amb el Diploma al mèrit turístic de Catalunya, ofereix unes instal·lacions plenament modernes: electricitat, aigua calenta, supermercat. D'altra banda, disposa de lloguer de *bungalows* i de *mobil home*. No hi manca el lleure ja que gaudeix de piscina, camps d'esport, parc infantil, sala de jocs i bar.

Autor desconegut. col·lecció Bishe

Turisme i automòbils van plegats.

Kim's Camping

Serveis a disposició de l'estiuejant dins del càmping.

Homenatge a mossèn Rafael Duran, a l'Hotel Terramar.

Col·lecció Negre

Tracte familiar a l'Hotel Llafranc.

Col·lecció Bisbe

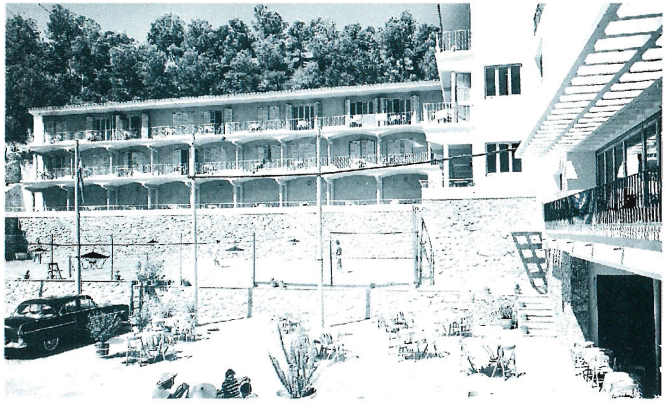

Vacances esportives a l'Hotel Paraíso.

Col·lecció Guisset

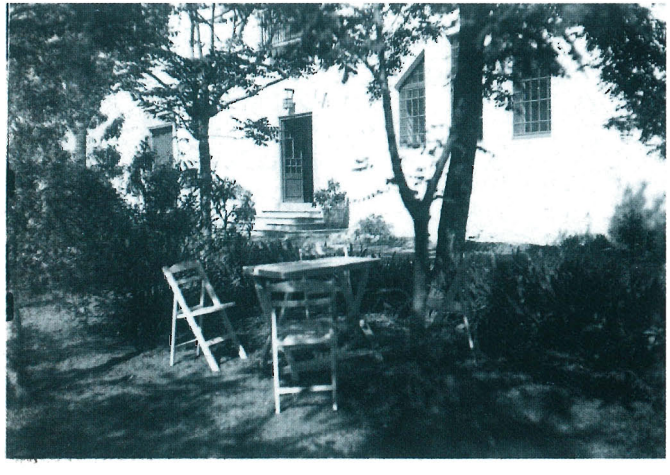

Pendre la fresca a l'hostatgeria de Sant Sebastià.

Josep Granés, AMP

Sector més antic i tradicional, els hotels a Llafranc s'han anat multiplicant, entre el 1950 i el 1960 (veure quadre pàg. 105).

Tot observant els noms dels propietaris, ens adonem que quatre restauradors que exercien com a tals durant el període precedent, van ampliar més endavant llur activitat a l'hostaleria: es tracta de Maria Arbonès Reixa, Josep Negre, Joan Matarrodona i Maria Gratacós Lluenci. D'altres empresaris, establerts posteriorment, van adoptar igualment aquest procés: van començar per obrir una fonda, per transformar-la després en pensió i, finalment, en un hotel.

Tot això, en realitat, no fa sinó ressaltar dues qualitats importants: el dinamisme dels empresaris sempre amatents al requeriment de la clientela a fi i efecte de donar una resposta adaptada a la demanda i, per altra banda, una notable estabilitat en la direcció dels establiments. L'antic taverner Matarrodona, continua fent carrera a Llafranc, ara com a hoteler, i podria, per si mateix, simbolitzar la constància que caracteritza el poble en aquesta qüestió. En relació amb aquest fet, un article de la *Crònica d'un Any 1991* explicava que un hoteler de la localitat, Josep Casellas, propietari de l'Hotel Casamar, havia rebut de mans del president de la Generalitat, Jordi Pujol, un diploma turístic "per la seva professionalitat acreditada per la seva prolongada activitat en aquest sector"; en el quadre superior queda reflectit que aquest establiment va ser fundat el 1955 per un membre de la seva família.

L'examen comparatiu d'aquesta llista amb la facilitada pel Patronat de Turisme de Palafrugell per a la temporada 1994, ens dóna peu a algunes observacions. Només un dels negocis d'aquella època no exerceix la seva activitat hotelera avui en dia; encara que manté l'activitat restauradora. D'entre la

resta, avui trobem quatre hotels de tres estrelles, és a dir, els millor catalogats del parc hoteler de Llafranc, un hotel de dues estrelles i dues pensions de dues estrelles, també els millor catalogats dins de la seva categoria.

En aquest cas, l'antiguitat va lligada amb la qualitat, potser perquè és un motiu d'autenticitat i perquè és el reflex d'una certa concepció del turisme en aquest país, profundament arrelada a una veritable tradició de l'hospitalitat, per bé que mantenint el desig de modernitzar les seves dotacions: calefacció, climatització, bany, televisió a les habitacions, etc.... No hi ha dubte, que tot això incita a una fidelitat de la clientela, la qual no obeeix, de cap manera, a la imatge fugaç i anònima del turista de pas, ben al contrari, aquesta fidelitat crearà uns lligams amb els seus hostes que anirant adquirint, a cada una de les seves visites, una millor coneixença del poble i de la realitat catalana.

Amb tot, en la gran majoria dels casos, els hotelers han transmès llurs establiments de pares a fills, creant d'aquesta manera empreses de caire familiar: el resultat n'és una certa continuitat en la concepció mateixa de l'hostaleria, estimulada, tammateix, per la col·laboració de les noves generacions.

D'altra banda, la dimensió raonable dels establiments ha contribuït a crear allò que s'ha anomenat hotel familiar. En aquest sentit, Llafranc sempre ha evitat la desmesura: actualment, el màxim és de 56 habitacions i el nombre més freqüent és d'una vintena. Per tant, en aquest aspecte, s'ha sabut distingir d'altres poblacions, força properes i de dimensions semblants, les quals han seguit polítiques ben diferents. Sobre això, Yvette Barbaza menciona l'edificació, el 1965, de l'Hotel Cap Sa Sal al terme municipal de Begur (en l'actualitat convertit en apartaments), el qual va posar a la

Equipament hoteler de Llanfranc: 1950 i 1960

Nom del propietari	*Establiment*	*Data*
ARBONES REIXA, Maria	Casa de huéspedes	1950
GRATACOS LLUENCI, Maria	Fonda	1952
COSTABELLA FELIU, José	Hotel bar	1952
NEGRE JOSE CORRETGER	Hotel	1953
CASELLAS SALLERAS, Juan	Fonda	1955
PIFERRER CABALLE Ricardo	Fonda	1955
BISBE GANIGUER, Martin	Hotel	1956
MATARRADONA VILA, Juan	Hotel	1956
CASELLAS SALLERAS, Juan	Pensión	1957
GUISSET MARTI, Alfonso	Hotel	1958
CASELLAS SALLERAS, Juan	Hotel	1960

Hostatgeria de Sant Sebastià.

Postales Internacional Color

Col·lecció Guisset

Lliurament de premis al Club Llafranc, futur Hotel Paraíso, als anys cinquanta.

disposició dels seus clients 312 habitacions, mentre que, segons el seu estudi, l'hotel més gran de Llafranc en posseïa aleshores 59.

Per altra part, l'estiuenc troba a Llafranc establiments de diverses categories, des de la pensió d'1 estrella fins a l'hotel de 3 estrelles. D'aquesta manera, en aquest tercer període del seu desenvolupament, ens adonem que Llafranc, fidel als seus hàbits, no només pretén adreçar-se a una classe social concreta, sinó que, ben al contrari, s'adapta a l'eclecticisme d'una clientela variada.

Per acabar, mereix un comentari apart el cas especial que ha suposat l'Hotel de Sant Sebastià dins la història de les infrastructures hoteleres. El seu esdevenidor torna ésser posat en qüestió avui en dia atesa la finalització de contracte de la concessió acordada amb el seu llogater.

L'abril del 1967, l'Ajuntament va pactar la seva explotació, per un període de vint-i-cinc anys amb els concessionaris, els quals havien de a dur a terme la modernització de les habitacions (fins a um màxim de trenta), la renovació de la cuina, la decoració del menjador tot respectant l'estil català, la instal·lació de calefacció central, la millora de la terrassa i l'habilitació dels jardins. Com a contrapartida, els responsables de l'hotel havien de comprometre's a no trair la vocació original de l'hostatgeria i, per conseqüent, tenien la missió de fomentar la celebració de les festes tradicionals, afavorir l'audició de sardanes, i "convertir aquel paraje en zona privilegiada tal como se merece la situación y enclave del Santuario".

El sector hoteler, tot i representar una petita part de les possibilitats d'allotjament que ofereix Llafranc, constitueix un tema d'estudi especialment ric i interessant, pel que fa a la seva originalitat respecte d'altres localitats i dels lligams profunds que l'uneixen a la població des d'un punt de vista històric, sociològic i econòmic.

Les estructures d'acolliment i allotjament s'han anat diversificant, amb el desig constant d'assolir una qualitat i una modernitat adequades en les dotacions; en aquest sentit, Llafranc ha sabut desenvolupar une instal·lacions esportives que responen a aquests mateixos criteris.

Certament, algunes han tingut una existència relativament efímera, com ara la "bolera" o el "minigolf", però tammateix, és molt reveladora de l'evolució de les preferències del consumidor pel que fa referència al lleure i a la influència de l'estranger. Per un altre costat, n'hi ha d'altres que s'han mantingut.

La primera pista de tennis de Llafranc es va construir al jardí de l'Hotel Paraíso, "inicialmente Club Llafranc", situat a la part posterior de la població, al camí, que tant captivava Josep Pla, de la Font d'en Xecu, entre les pinedes, en un indret especialment tranquil: els

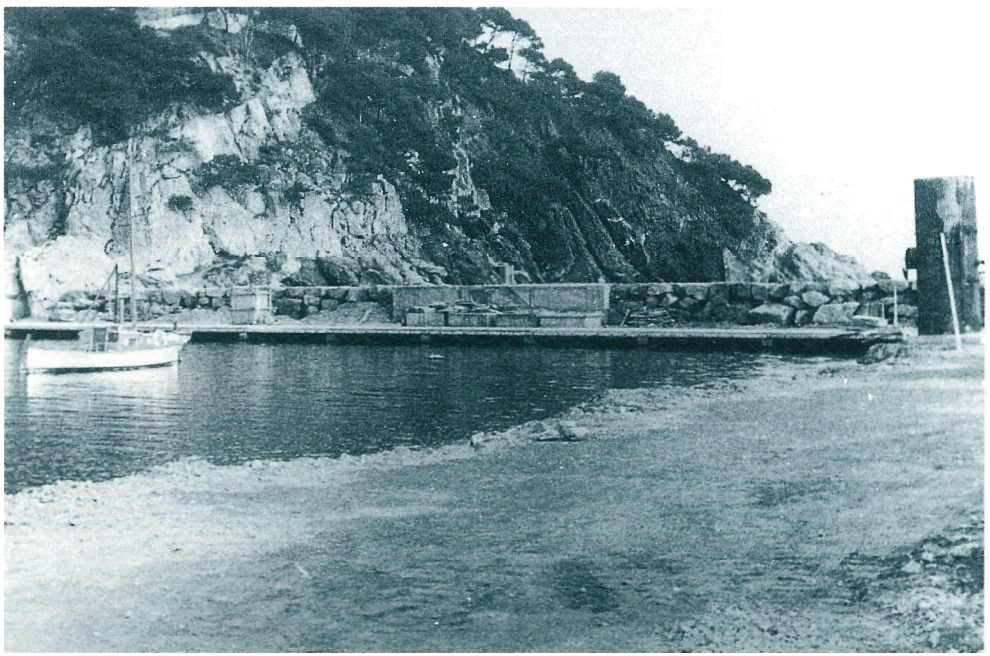

Joan Regí, col·lecció Joan Regí

El port en obres.

anys 50, aquest club posseïa, a més, una pista de patinatge on s'hi feien competicions.

Més endavant, el 1974, sota la iniciativa d'un grup d'amics residents a Llafranc, el Club de Tennis Llafranc, complex esportiu d'alta qualitat, va dotar-se d'unes estructures modernes en un terreny més extens, situat a un centenar de metres més enllá del club inicial. Actualment es composa de 19 pistes de terra batuda, dues pistes ràpides i un frontó.

Igualment, el 8 d'agost del 1966, el Ple Municipal de Palafrugell examina una sol·licitud del Club Nàutic de Llafranc, el qual havia presentat un projecte de construcció d'un port esportiu a la platja de Llafranc. Les obres van començar durant l'hivern del 1969, van aturar-se el juny per tal de no incomodar l'activitat turística de l'estiu, i es van reprendre tot just acabada la temporada. El contracte que regia aquesta construcció de gran envergadura, preveia una durada de la feina de divuit mesos. El port va començar a funcionar el 1970.

En l'actualitat, la seva capacitat és de 130 places i disposa d'instal·lacions completes: una grua capaç de desplaçar embarcacions de sis tonelades, una rampa de cabotatge, una estació de gasolina i gas-oil,

Club de Tennis Llafranc.

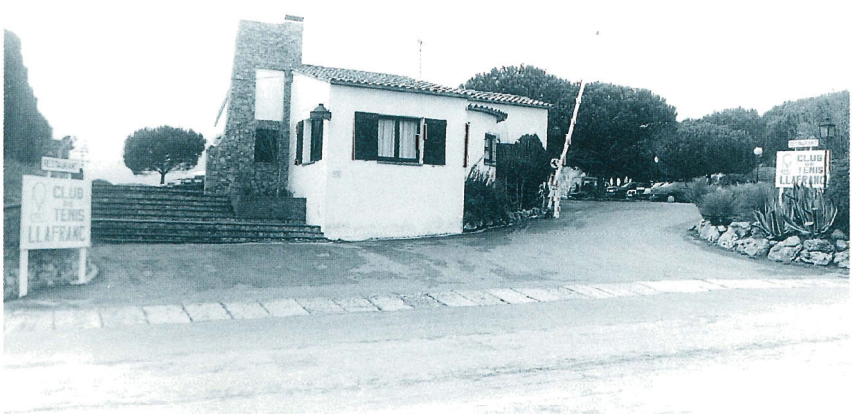

Lluís Marmí

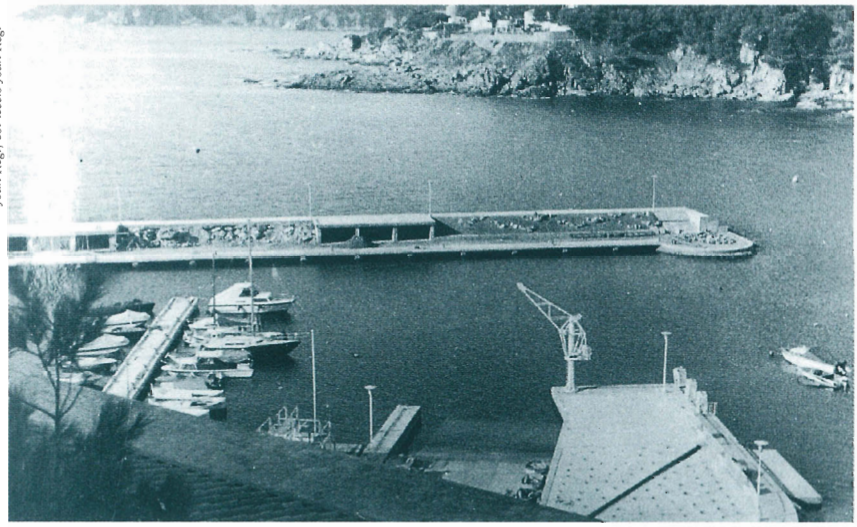

Joan Regí, col·lecció Joan Regí

Annie Unland

El port tot just acabat de fer i el port avui en dia.

una emissora de ràdio VHF, una plaça de la Creu Roja de Mar, uns sanitaris i un bar.

La construcció d'aquest port esportiu ha passat per ésser l'esdeveniment que més ha marcat la història de la vocació turística del poble. De ben segur, ha jugat un paper decisiu en relació a la transformació del paisatge i ha tingut i pot continuar tenint una sèrie de conseqüències en el tarannà de Llafranc: per exemple, mentre que Calella i Tamariu poden disposar d'espais per a vianants a primera línia de mar, la necessitat d'haver d'accedir al port impedeix aquesta possibilitat.

Tammateix, malgrat les inquietuds sovint expressades per la població local -o potser gràcies a elles?-, el Llafranc d'avui dia sembla que ha aconseguit de mantenir un equilibri harmoniós entre una demanda sotmesa constantment a variacions de tots els ordres, i la voluntat d'adaptar-s'hi i de donar-hi un resposta. Ha sabut evitar els paranys del gegantisme i preservar la seva senzillesa. Aquest èxit és deu, en part, a la iniciativa privada, per bé que sovint ha estat criticada i fins i tot denunciada a causa dels perills que pot representar. Per tant, fóra necessari de qüestionar-nos sobre els mitjans emprats i sobre la política turística utilitzada a fi i efecte de resoldre els problemes lligats a una fulgurant progressió del turisme.

Els mitjans emprats

Política de modernització

El petit agregat de Llafranc va esdevenir molt ràpidament un centre de turisme interior i estranger. Però aquesta nombrosa població, assedegada de mar i de sol, ha anat agafant uns hàbits lligats al confort modern el qual ha evolucionat de manera extraordinàriament ràpida al llarg d'aquest segle que ja s'exhaureix.
Així, les necessitats s'han anat diversificant i no han parat de créixer, tant pel que fa a la seva quantitat com en la seva qualitat: l'electricitat ha esdevingut indispensable; l'aigua, un element vital; els mitjans de comunicació, cada vegada més sofisticats, constitueixen una sèrie de reptes que Llafranc haurà d'afrontar.

L'electricitat

La instal·lació de l'electricitat a Llafranc no sembla pas haver posat massa problemes, almenys, si hem de fer cas de la premsa, la qual va abordar el tema molt esporàdicament.

Tammateix, val la pena assenyalar que el primer equipament elèctric del far de Sant Sebastià es remunta a l'any 1940. Després, el 1966, un procés d'actualització el va dotar d'un aparell òptic superior, el qual empra una llàntia de més potència: l'abast dels seus raigs lluminosos el va col·locar novament entre els fars més importants de la costa, fet que havia de contribuir a l'anomenada de Llafranc entre els navegants.

D'altra banda, la localitat va prendre un caire més modern i va ser beneficiària de les comoditats ofertes per l'electricitat quan el 1964, arrel de la sol·licitut formulada per l'Associació d'Amics de Llafranc, la Casa de la Vila va decidir fer arribar l'enllumenat públic a tots els seus carrers.

En canvi, Llafranc ha sofert durant llargs períodes de temps greus dificultats pel que fa a l'aigua.

L'aigua: subministrament i sanejament

L'anàlisi dels recursos d'aigua potable per una banda, i l'increment del seu consum durant els mesos d'estiu per una altra, van provocar la reacció del periodista Ramir Medir i Jofra, el 1962, que considerava la implantació d'una xarxa de subministrament adequada com una necessitat de primer ordre: "Los actuales pozos municipales, a un rendimiento de 600 m3 mensuales, podrían servir para llenar un mínimo de necesidades

■ ■ ■ *"El faro entró en servicio por primera vez el día 1º de octubre del año 1857 (...). La fuente de luz consistía en una lámpara de cinco mechas alimentada por aceite de oliva (...). En el curso de su larga existencia el faro pasó por algunas modificaciones. Una de las más importantes tuvo lugar el 28 de septiembre de 1924, fecha en que se varió el alumbrado, el basamento y el sistema de giro del aparato. (...) el foco luminoso fue alimentado por incandescencia de gas de petróleo. (...) La electrificación del faro no se produjo hasta 1940, año en que fue dotado de una lámpara de 1.500 W., quedando la de petróleo como socorro."*
(Revista de Palafrugell, *maig de 1966)*

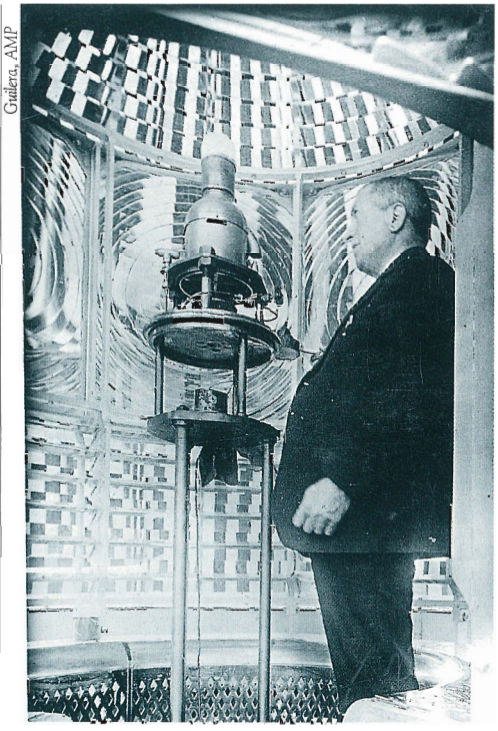
Guilera, AMP

Llum del far.

del casco urbano de Palafrugell durante los meses de invierno. Pero esta cifra no puede aceptarse como solución permanente, ya que, por otra parte, el problema quedaría sin resolver en cuanto a las playas de Calella, Llafranc y Tamariu, sobre todo ahora que se ha construído su red de saneamiento, y la afluencia turística aumenta cada año".

El far de Sant Sebastià, cada vegada més potent.

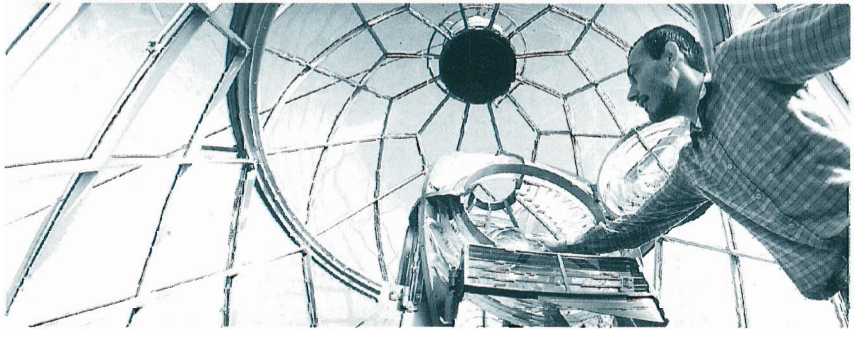
Lluís Maimí

Tres anys abans, conscient de la importància d'aquesta qüestió, l'Ajuntament de Palafrugell decidia, el 21 d'octubre de 1959, presentar un dossier a la Confederación Hidrogáfica del Pirineo Oriental, la qual s'hauria d'encarregar de redactar i d'executar un projecte de subministrament d'aigües per Palafrugell: aquest seria acceptat pel Ministeri d'Obres Públiques, el 7 de desembre de 1961. Madrid, interessats en el desenvolupament turístic de la Costa Brava, també va intervenir-hi i l'article 1 del decret que apareixia al Boletín Oficial del Estado, amb data del 1er de Juny del 1962, declarava la urgència de les obres: "Se declaran de urgente realización las obras de Abastecimiento y distribución de aguas a la zona Palafrugell-Bagur y playas adyacentes (Gerona), obras de captación".

Concretament, el 1964, el dipòsit de Farenas, destinat a subministrar Llafranc i Calella, entrava en servei, a la vegada que es posaven en marxa les canalitzacions. El Ple Municipal de Palafrugell, reunit el 19 de novembre del 1965, atribuïa l'explotació del servei d'aigües potables a SAUR (Sociedad de Abastecimientos Urbanos y Rurales), encara a càrrec seu avui en dia.

L'estiu de 1966 en veure l'èxit d'aquestes obres, atès que, per primera vegada, ja no es feia necessari el subministrament d'aigua per lliurament, fet que la premsa local copsarà com un veritable esdeveniment, amb unes repercusions econòmiques fonamentals en relació al sector turístic: "La realidad en estos momentos de mediados de agosto, es que Begur, Palafrugell y playas, en un año de sequía extraordinaria, disfrutan de un suministro de agua como nunca habían tenido, que ha logrado eliminar el trasiego de cubas, que se había hecho tradicional y

altamente oneroso, especialmente para la industria hotelera, sostén fundamental del turismo".

Malgrat la satisfacció d'haver solucionat el problema, en gran mesura, calia romandre amatent de cara al futur: per aquesta raó es van multiplicar els esforços per tal de millorar les instal·lacions i augmentar els recursos disponibles.

Efectivament, vuit anys més tard, eixamplaments i millores estaven a l'ordre del dia i, finalment, el 17 de maig del 1974, el Ple Municipal va votar a favor d'una estació depuradora.

El tractament de les aigües residuals, de seguida, va esdevenir un punt fonamental donades les circumstàncies, ja que es tractava d'evitar la contaminació de les platges i de l'aigua de mar. Josep Maria Nicolazzi Rovira, primer tinent d'Alcalde, molt preocupat per la qüestió, pretenia evitar els riscos ecològics immediats amb la instal·lació d'un sistema de bombeig, "pas importantíssim i necessari", sense perdre de vista un objectiu a més llarg termini: *"l'estació depuradora"*.

Els poders públics van mostrar constantment una gran empenta davant d'aquesta qüestió i, el 1982, quan el procés de construcció de l'estació depuradora de Castell, a una desena de quilòmetres de Llafranc, s'endarreria, els alcaldes de Palafrugell i de les altres localitats relacionades amb el projecte (Calonge, Palamós i Vall-Llobrega) van denunciar el risc de degradació de l'entorn, i van presentar uns informes al Consorci de la Costa Brava i al Govern Civil, exigint solucions immediates.

El dia 29 de gener de 1985 va venir assenyalat per una doble inauguració: l'estació depuradora de Castell i la de filtratge de Torrent. La primera, finançada en la seva totalitat pel Ministeri d'Obres Públiques, va entrar en servei immediatament, pel que fa a Palafrugell, les seves cales i el poble veí de Mont-ras; tres localitats properes en van fer ús a partir de l'estiu següent: Calonge, Palamós i Vall-llobrega. La planta de filtratge, situada a uns cinc quilòmetres de Palafrugell, tindria la missió de posar remei a la presència de ferro i manganès detectada en l'aigua.

L'opuscle tramès el juliol de 1994, per l'ETAP (Estació de Tractament d'Aigua Potable), sota el vist-i-plau del sindicat intercomunal (Palafrugell, Begur, Pals), i dirigit per la SAUR, descrivia les instal·lacions i les tècniques de filtratge i tractament de les aigües, així com els mitjans informàtics emprats en els laboratoris per tal de controlar-ne la qualitat.

De ben segur, que els progressos considerables duts a terme al llarg dels darrers trenta anys, són el reflex d'una veritable revolució en la matèria i donen testimoni de la voluntat col·lectiva d'aplicar les darreres tecnologies a les necessitats locals més elementals, certament, però tanmateix vitals.

"Siempre que el hombre desde la antigüedad ha dedicado su esfuerzo a ordenar el espacio exterior que le rodea para facilitar el desarrollo de las funciones que constituyen su vida, ha hecho urbanismo" , Juan Baca Pericot, arquitecto municipal de Palafrugell, 1965.
(Revista de Palafrugell, *gener 1965*).

Llafranc, de nit.

Campanya-Puig-Ferran, color CYP 1965

Aigua de la Font d'en Xecu
servei a domicili
Palafrugell

Quan la qüestió de l'aprovisionament d'aigües encara no era resolta, l'aigua de les fonts era fonamental.

Enric Sabater, RP, febrer 1964

Obres per instal.lar el telèfon (1964).

Correu i telèfon

Si és indubtable que Llafranc no podia evolucionar sense resoldre les qüestions essencials de l'aigua i l'electricitat, existien dos altres serveis, menys indispensables, però tanmateix ben útils per al desenvolupament del turisme, i que també van reclamar l'atenció dels responsables del devenir de la localitat: el correu i el telèfon. No només els professionals del sector turístic necessitaven aquests mitjans de comunicació, sinó que també l'estiuejant hi podia trobar una comoditat per la qual cosa Llafranc va proposar-se satisfer aquestes noves exigències.

La primera disposició presa en matèria de comunicacions fa referència al correu, quan el maig de 1962, en una petició conjunta de l'Ajuntament i l'Associació d'Amics de Llafranc, és va instal·lar una bústia a la població, per bé que el correu continuava estant centralitzat a l'oficina de Palafrugell.

Dos anys més tard, un extens pla d'equipament telefònic era dut a terme, a tota la Costa Brava, per tal de sufragar les mancances en la matèria. Es tractava d'establir, a tota la costa, tot un seguit de noves xarxes automàtiques.

L'empresa Telefónica Nacional de España va obrir aleshores una central a Palafrugell i, la primavera del 1964, els pobles costaners podien entrar en comunicació amb totes els altres municipis del litoral, de Blanes a Portbou, mentre que d'altres viles de l'interior com Cassà de la Selva o la Bisbal eren excloses d'aquest projecte eminentment turístic. Tanmateix, les dues grans poblacions de la província, Girona i Figueres, en van formar part. Finalment, Barcelona, Madrid i l'estranger no van pas tardar a esdevenir accessibles.

La conseqüència econòmica per a l'usuari mereix ésser assenyalada, atès que aquesta modernització va anar acompanyada d'una disminució del cost de la instal·lació que, a Llafranc, va passar d'una mitjana de 12.000 a 1.100 pessetes.

Quan la utilització del telèfon va generalitzar-se, l'afany de posar aquest servei a l'abast de l'estiuejant, el més a prop possible del seu indret de sojorn, va fer que, el 1966, la Compañía Telefónica instal·lés dues cabines públiques a Llafranc. Des de 1992, encara ha esdevingut més fàcil el fet de trucar, ja que la població s'ha proveït d'un sistema que permet emprar les targes que són a la venda als estancs. A més, durant la temporada alta, existeixen dues oficines que permeten l'enviament de fax i trucar per telèfon, evitant d'aquesta manera les cues d'espera a les cabines.

La necessitat d'augmentar les possibilitats pel que fa a les telecomunicacions, va comportar la creació, el 1984, de mil línies suplementàries i, actualment, existeix un projecte en estudi d'instal·lació d'una central telefònica que atenyeria bàsicament Calella i Llafranc.

Estació de tractament d'aigua potable.

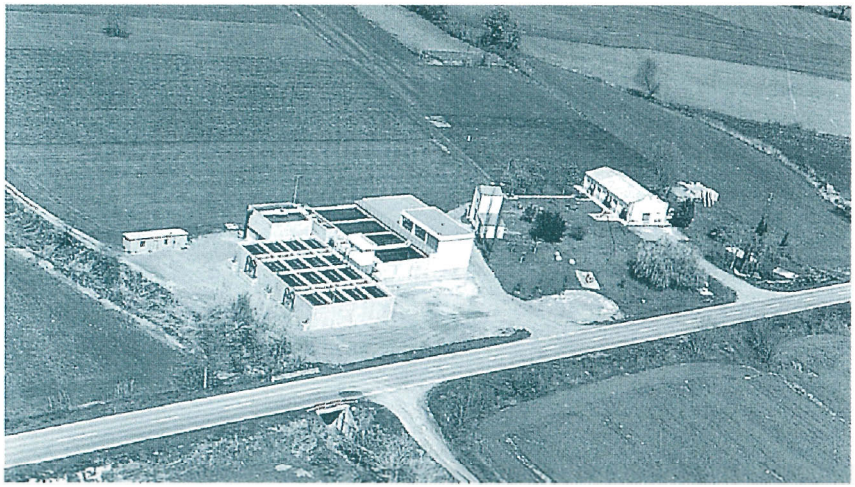

ETAP

Planificació i ordenació del territori

La cojuntura dels anys 60 incitava l'edificació a ultrança al litoral català. A Llafranc, els límits, aleshores considerats acceptables, respecte al tema urbanístic i d'ordenació del territori, serien definits per un instrument d'elaboració complex, el Plan General de Ordenación (PGO), que tenia el seu origen en la Ley de Régimen del Suelo del 12 de maig del 1956.

Reglamentació referent a l'urbanisme

El 1962, la Comissió Provincial d'Urbanisme va aprovar el text que proposava l'Ajuntament de Palafrugell, la qual disposaria, des d'aleshores, d'unes normes i d'un pla propis, d'aquesta manera naixia l'esperança que permetia trencar definitivament amb el que un periodista de la *Revista de Palafrugell*, no dubtava en qualificar de "anárquico desarrollo urbano".

Gràcies a les seves qualitats didàctiques, aquest article de premsa ens ajuda a entendre el funcionament del PGO. Es tractava d'un document públic, que podia ser consultat per tothom, quan es volgués i que calia respectar. Assenyalava, de manera general, les normes relacionades amb la ordenació del territori: divisió en zones, vies

Llista dels plans parcials a Llafranc

		Aprobació	
		Inicial	*Definitiva*
3-01-PP-01	P.P.O. Puig Bonet (Urbanización El Coral)	No consta	13/4/62
3-01-PU-01	P.U. Puig Bonet	15/2/63	27/9/63
3-02-PP-01	P.P.O. Santa Rosa (Llafranc)	18/5/62	5/7/63
3-03-PP-01	P.P.O. y P.P.U El Faro (Llafranc)	7/6/63	8/11/63
3-03-MP-01	Modificación Ordenanzas	11/7/75	28/9/75
3-03-MG-01	Modificación Ordenanzas Plan General	20/8/76	27/12/77
3-04-PP-01	P.P.O. y P.P.U San Sebastiàn (Llafranc)	21/2/64	14/7/64
3-04-MP-01	Modificación P.P.O. San Sebastiàn	19/8/77	23/1/79
3-05-PP-01	P.P.O. Alturas y edificabilidad Escales de Garbi	19/12/65	26/11/65
3-06-PP-01	P.P.O. Poligono N.O. Llafranc	21/3/75	28/2/75
3-06-PU-01	P.U. Poligono N.O. Llafranc	No consta	18/2/77
3-07-PP-01	P.P.O. Finca Montaña de San Sebastiàn	11/7/75	28/11/75
3-07-PU-01	P.U. Montaña de San Sebastiàn	21/1/77	10/1/78
3-08-MG-01	Modificación zona Forrellat		26/10/79

■■■ *"El Plan General de Ordenación Urbana de esta población está ya aprobado por la Superioridad. El Plan comprende todo el término municipal, esto es, el casco urbano de la Villa y los núcleos de Calella, Llafranch y Tamariu. (...)*
La importancia de la labor realizada por el Ayuntamiento se hace patente, pues con ella no sólo se proyecta la urbanización propiamente dicha, es decir, la apertura de calles y plazas, la instalación de parques y jardines, la creación y ampliación de los servicios básicos como el agua, el saneamiento y el alumbrado, sino que también se llega al fin primordial que consiste en lograr disponer de unos solares en óptimas condiciones para la construcción de viviendas. (...)
El plan ha sido elaborado pensando en su posibilidad de realización. Se ha partido del presente, aunque su formación constituye una proyección de la ciudad hacia el futuro, en vista del crecimiento de su población y de la presión que ejerce el turismo, tanto nacional como extranjero. Está prevista su revisión periódica para ajustarlo a la realidad de cada momento ya que el urbanismo, como las ideas y los conceptos, evolucionan constantemente. (...)
Piénsese en todo lo expuesto y se verá la importancia que tiene el Plan General de Ordenación aprobado. La atención que exigirá su desarrollo, cuya labor está reservada a la Corporación Municipal, será sumamente ardua y muchas veces ingrata pues a menudo será preciso enfrentarse con situaciones que pugnarán con la norma urbanística local. Con todo, si la labor es constante, si no se cae en otro período de abandono, si se mantiene firme el propósito de llevar el planeamiento a la práctica, estudiando los medios económicos para su financiación, dentro de unos años, podremos apreciar el esfuerzo realizado, y nos daremos cuenta del acierto que tuvieron los planificadores del desarrollo urbanístico de esta población."(...)

de comunicació més importants, superfície mínima dels terrenys, etc...

Quedava completat pels Plans parcials, els quals determinaven de manera concreta el perímetre de cada zona, definien l'alineament de carrers, de les places i dels espais lliures i reglamentaven l'ús dels terrenys. Amb l'absència d'aquests plans parcials era impossible fer parcel·lacions i urbanitzacions en un terreny.

Per tal d'analitzar a fons com s'han anat traçant i definint les línies i directrius de l'evolució urbanística de Llafranc, amb la voluntat de parar esment en la seva personalitat, caldrà, doncs, estudiar de prop els diferents plans parcials.

Partint del fet evident que el paisatge representava el veritable capital de la gran indústria local que és el turisme, el batlle Joan Gich Girbau expressava, el 1962, el que romandria com a concepte principal en matèria urbanística de les poblacions costaneres de Palafrugell: calia protegir "a ultranza" l'entorn de les platges, per bé que afavorint el seu desenvolupament.

D'aquesta convicció, en naixeria la idea, compartida i sostinguda per l'arquitecte Joan Baca Pericot, que la planificació urbanística dels paratges turístics havia de tenir en compte llur realitat topogràfica i llur dimensió inicial: així, la primera línia de mar de Llafranc no podia sofrir una presència nombrosa d'edificis elevats.

A més, la reflexió quant a la noció de defensa del paisatge encara era duta més enllà, i el respecte per la flora esdevenia una preocupació: l'article 97 del pla parcial de la *Montaña de San Sebastià*, redactat el 1976, especificava que calia "conservar la vegetación existente y el carácter propio de la zona".

I, les "normas especiales" d'aquest pla prenien veritables mesures ecològiques i preveien i imposaven el repoblament de les

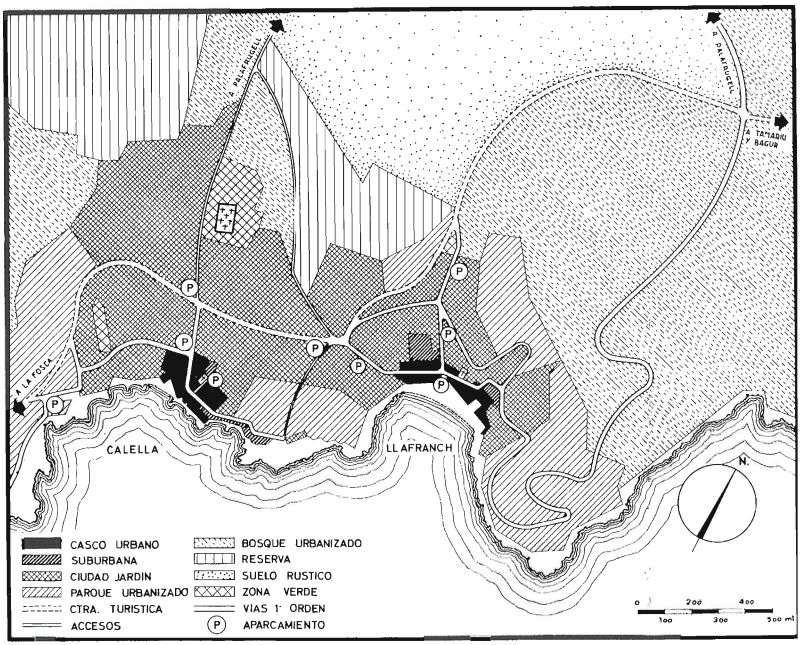

"El primer Plan General de Ordenación Urbana, 1962".

RP, febrer 1962

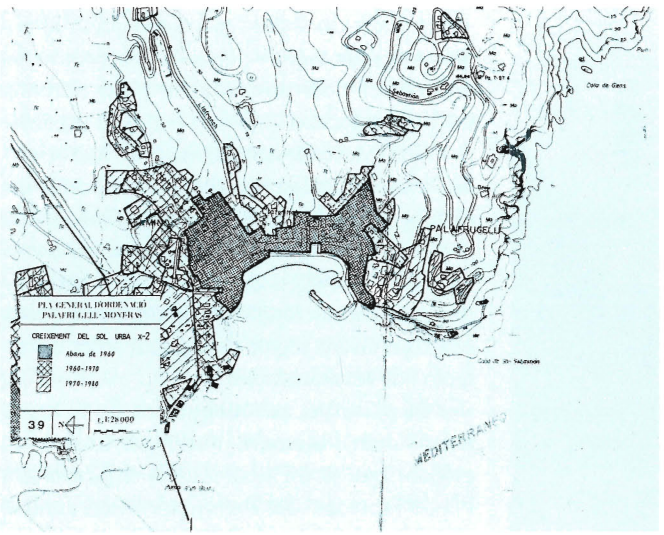

Pla General d'Ordenació. Palafrugell-Montràs

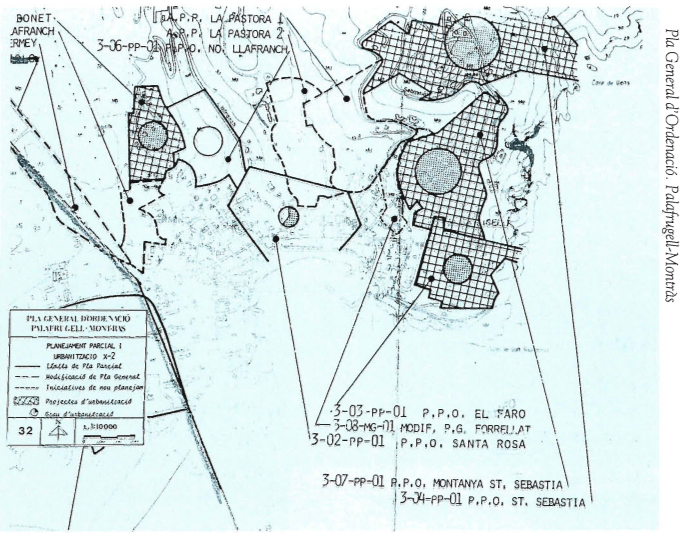

Pla General d'Ordenació. Palafrugell-Montràs

Increment del sòl urbà i planejament parcial.

zones afectades per les edificacions, de manera que no afectessin la fauna: "a fin de conservar el máximo la vegetación existente se obliga a que por cada unidad de árbol que se tenga que abatir, se planten tres unidades del mismo tipo del abatido o bien, eucaliptus, encinas u otra clase noble de plantas, tanto de bosque como de jardín, que permita la nidificación o hábitat de las aves locales o emigratorias".

Però, si el Pla General d'Ordenació fornia, en teoria, uns mitjans per a gestionar el creixement urbà i l'ordenació del territori, la seva qualitat, en la pràctica, depenia de la seva coherència amb l'actualitat. És per això que els textos també en preveien la seva revisió regularment, fet que es produïria el febrer de 1974, i l'abril de 1983.

Cada revisió permetia d'analitzar la precedent, localitzar-ne les errades comeses i adoptar les modificacions estimades necessàries. Així, el 1980, en el *Pla General d'Ordenació - Palafrugell - Mont-ras. Diagnòstic*, un equip format per arquitectes i enginyers exposava un estudi general i minuciós dels espais físic, natural, humà, urbà i econòmic de Palafrugell. Tot seguit, van procedir a una anàlisi rigorosa i escrupulosa del Pla General aleshores en vigor. Finalment, preveien i suggerien diverses solucions.

Aquest document, presentat pels autors com un treball de preparació a la revisió del *Plan General de Ordenación Urbana* (PGOU) de Palafrugell, subministrava, doncs, un instrument de treball molt metòdic a la municipalitat, desitjosa de poder escollir i de dur a terme, de la manera més justa possible, la política urbanística més apropiada a les seves particularitats.

Així, actualment, l'estructura urbana de Llafranc, les seves possibilitats de creixement i de transformació, el seu perfil general, han de regir-se a partir de les normes dictades pels textos del PGOU de Palafrugell de 1983 i estar d'acord amb les indicacions referides als documents visuals que la complementen.

Per tant, el PGOU no s'interessa exclusivament pel creixement urbanístic en ell mateix, sinó que pretén igualment el fet de poder gestionar-se en harmonia amb l'herència d'un passat. Decideix doncs de

AMP

L'església de Llafranc "és emplaçada al promontori centre de la vall que forma la platja, el mateix indret on hi hagué l'acròpolis i una zona funerària del poblat d'època romana". (PEPIPHP)

Lluís Maimí

■ ■ ■ *Entrevista de la* Revista de Palafrugell, *con Joan Pericot, arquitecta municipal de Palafrugell, a propósito del Plan General de Ordenación.*
"-Els blocs d'apartaments no agraden, en general, a la gent d'aquest país. Diuen que n'hi ha massa. Què en pensa vostè ?
-Estic a favor de l'agrupació de vivendes, però el que s'ha fet fins ara, comprenc que no agradi. En zones de forts pendents (St Sebastià...) hem faltat al fixar les edificabilitats del terreny que en aquell moment creiem que ja eran bastant restrictives i han resultat ésser-ho poc encara... i han fallat els arquitectes al no esforçar-se en l'adaptació a la topografia fent els projectes, podríem dir-ne, per correspondència.
- Si en lloc de blocs d'apartaments, es fessin solament cases uni-familiares o aparellades, creu que milloraria l'aspecte d'un paisatge ?
- Milloraria solament pel fet de que viviendes aïllades ne és usual que esgotin les tres plantes que s'autoritzen en las zones de Ciutat Jardí. També baixaria així la densitat de població".
(Revista de Palafrugell, *desembre de 1975).*

privilegiar els béns culturals, naturals i materials que constitueixen el patrimoni de "tots els palafrugellencs".

Preservació del patrimoni

En resposta a aquestes demandes, expressades als articles 12, 13 i 15 del PGOU, un grup d'especialistes en arqueologia, història i arquitectura van dedicar quatre anys a la concepció i elaboració del Pla Especial de Protecció i d'Intervenció en el Patrimoni Històric, aprovat per la Comissió d'Urbanisme el 18 d'octubre del 1990. Aquesta iniciativa va rebre una acollida molt favorable, com en dóna testimoni una premsa sensible al fet que l'objectiu perseguit era de "conservar per a les generacions futures tot allò que forma part destacable de la nostra història".

Aquest document permetia prendre les mesures necessàries per a la protecció i la defensa del medi ambient, dels espais naturals i del paisatge, així com dels conjunts urbanístics que presentessin un interés històric o artístic. Tot plegat es completava amb un catàleg que referia els béns que s'havien de protegir, tot describint-los i facilitant una sèrie de comentaris que tan aviat proporcionaven informacions complementàries, com plantejaven un seguit de tasques de rehabilitació i de revalorització.

El paisatge, reconegut des de fa molt temps com l'element bàsic del litoral, és evident que fixà l'atenció dels redactors del Pla de Protecció del Patrimoni. Feien esment que, des del decret 2899/1972 de 15 de setembre de 1972, el sector de Tamariu,

Zona de Sant Sebastià
Cala Pedrosa, espai natural protegit.

Lluís Maimí

Llafranc i Calella figurava entre els *Parajes Pintorescos de la Costa Brava*, i definien, pel que fa a Llafranc, dos indrets naturals que calia protegir: els Torrents i la riera de la Pastora, microsistemes humits generats a l'entorn de les dues rieres que travessen la població. L'espai comprès entre Sant Sebastià i Cala Pedrosa, en direcció a l'agregat veí de Tamariu, forma també una unitat paisatgística protegida.

Duent una política de preservació del patrimoni, l'Ajuntament contribueix a respectar el medi natural, i per altra banda, posa els mitjans a l'abast per tal de fer prendre consciència de les primeres manifestacions de presència humana a la comunitat.

I és que, recordem-ho, Llafranc duu les traces de civilitzacions molt antigues. L'època neolítica amaga, encara ara, no pocs misteris, atès que l'hàbitat, probablement situat al nord de la població actual, prop del dolmen de Can Minas, encara no ha estat localitzat.

Els vestigis descoberts a Sant Sebastià assenyalen que els íbers hi havien trobat aixopluc. La presència romana, per altra banda, es manifesta en el traçat actual dels dos barris d'eixample de la localitat moderna, els qual evoquen el disseny de les antigues vies romanes, per bé que la seva orientació no sigui ben bé la mateixa.

Els emplaçaments arqueològics, que permeten de familiaritzar-se amb aquelles societats ancestrals i ofereixen certament una font d'enriquiment intel·lectual i cultural, apareixen doncs entre els béns que cal protegir dins del *Pla Especial de Protecció i d'Intervenció en el Patrimoni Històric*:

Can Mina dels Torrents i Les Pasteres, els emplaçaments més antics,

Sant Sebastià de la Guarda, representatiu del període ibèric,

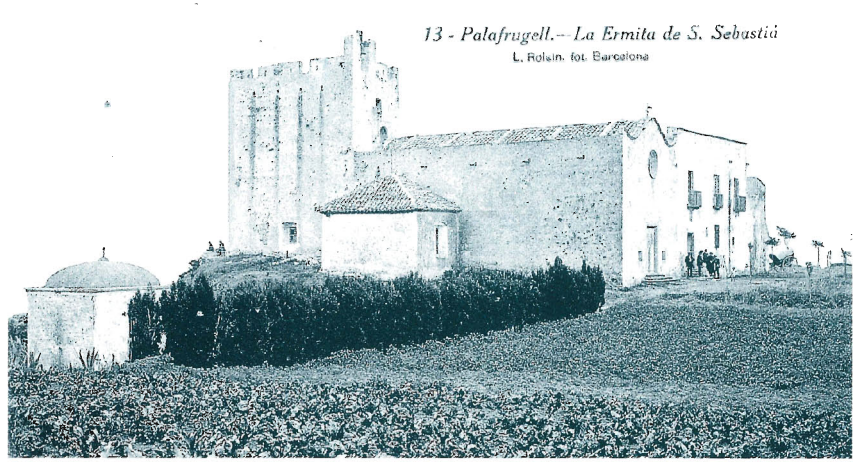

L. Roisin, AMP

Postales Internacional Color.

Llafranc, Puig Bartomeu i Farena, testimonis de l'època romana.

A més, hom hi pot recuperar alguns dels períodes més significatius de la història del poble, antiga o recent, a través dels monuments i conjunts arquitectònics, seleccionats i descrits acuradament per l'equip encarregat del *Pla de Protecció del Patrimoni*. Podem localitzar-los sigui en el mateix Llafranc, sigui a l'espai comprès entre Sant Sebastià i Cala Pedrosa, o sigui, a la

Conjunt arquitectònic de Sant Sebastià de la Guarda i pati interior de l'hostatgeria.

Cases que figuren en el Pla Especial de Protecció i Intervenció en el Patrimoni Històric de Palafrugell

Annie Unland

Casa Bravo, plaça del Promontori: un dels edificis d'estiueig més vells de Llafranc.

Els rics elements decoratius de terra cuita donen a la Villa Anita tota la seva originalitat.

Lluís Maimí

Lluís Maimí

A sota, "Can Capella : la seva silueta ha esdevingut una senya del paisatge de la badia de Llafranc".

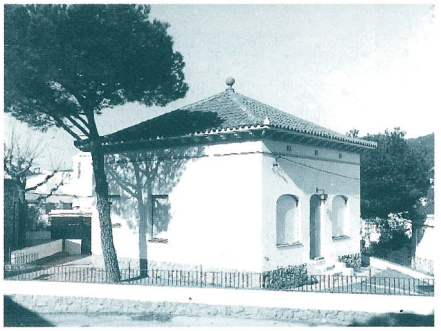

Lluís Maimí

Signe característic: el prominent teulat a quatre vents.

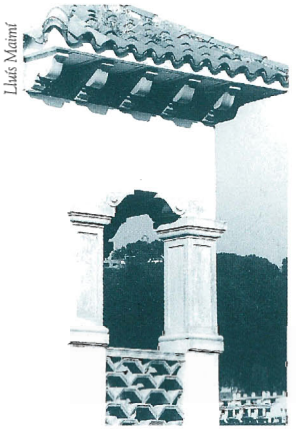

Lluís Maimí

Jean-Luc Dajon

"L'any 1896 en fer aquest jardí es trobaren materials arqueològics molt notables i en abundor. Se'n destaquen dues peces àtiques del S.4 a.C. que, sorprenentment, són molt més antigues que tot el què ha aparegut en diferents ocasions a Llafranc. Les altres peces d'aquesta troballa són des del s. 2 a. C al s. 2 d. C., i ja encaixen dins la cronologia que hom atribueix al jaciment".

Construcció de pedra dels anys trenta (carrer de la Verge del Carme).

Jean-Luc Dajon

Tot pujant les escales de garbí, finestrals d'arc apuntat i motllures.

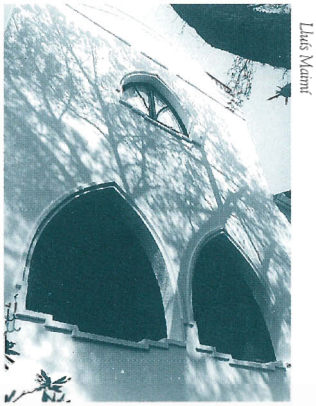

Lluís Maimí

La Marineda al camí de ronda.

Lluís Maimí

zona dels Torrents on trobem les dues fonts, d'en Mascort i d'en Plaja —també incloses com a patrimoni.

Excepció feta de l'església de Santa Rosa, totes les construccions que avui dia es conserven a Llafranc, ens donen testimoni de la seva tradició turística. La Casa Rosa, al carrer Monturiol, i la Casa Bravo o Gubert, a la plaça del Promontori, són dos exemples complementaris de l'arquitectura popular característica de les primeríssimes cases d'estiu a la fi del segle passat, mentre que el grup de cases situades al capdamunt de les escales de Garbí, al començament del camí de ronda que va cap a Calella, són un reflex de la prosperitat dels anys 1920-1930, quan el ritme de les edificacions havia pres una certa puixança.

Sant Sebastià, indret de gran tradició popular, mereix, per raons diverses, figurar a la llista dels béns que cal protegir. Traça, per ell mateix, el perfil històric de la població des del segle XV i ens ofereix tot un seguit d'edificacions força interessants on, sovint, es barregen els usos civils i els usos religiosos: la Torre de Guaita, la qual també acull un santuari des del 1445, l'església acabada el 1710, separada de l'hostatgeria de l'ermitatge per un pati interior amb volta, la font dels Ermitans on, tal com indica el seu nom, els eremites anaven a buscar-hi aigua, l'oratori de Sant Baldiri del segle XIX, la capella rupestre de la Divina Pastora d'una curiosa rusticitat, situada dins d'una gruta natural, i, finalment, el far, d'estil neoclàssic, que data de 1857.

Si bé és cert que el respecte del patrimoni ens permet, no cal dir-ho, accedir al coneixement de l'herència d'un passat i vetllar per la memòria col·lectiva, els autors del *Pla Especial de Protecció i d'Intervenció en el Patrimoni Històric* insisteixen igualment sobre la dimensió del terme "protecció", que cal entendre des d'un punt de vista dinàmic, i per tant, ha de prendre una orientació de rehabilitació d'aquest patrimoni.

El procés de restauració i de revalorització dels emplaçaments protegits acaba doncs per completar aquesta voluntat de preservació i, per tant, amb la política de defensa del patrimoni, Llafranc adquireix uns mèrits que no fan sinó enriquir el seu potencial turístic.

Lluís Maimí

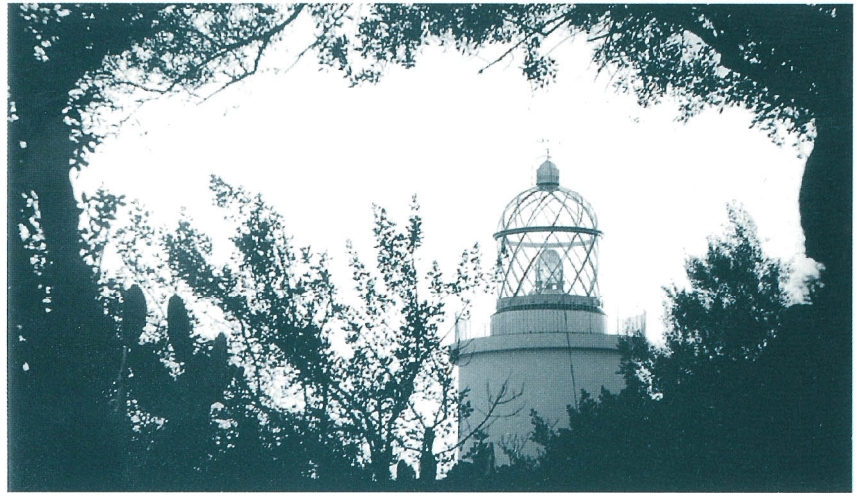

Lluís Maimí

Oratori de la Divina Pastora i el far de Sant Sebastià.

Política turística

Llafranc, gràcies a les seves belleses naturals i als mitjans que ha dut a terme per tal de mantenir el seu encís sense malmetre'n el desenvolupament i la modernització, reuneix un munt de les qualitats que persegueix l'estiuejant. Però, sense una política turística menada amb cura, la qual exigeix, a la vegada, un bon coneixement de la clientela i de les seves aspiracions, els recursos de què disposa la població correrien el risc de no ser explotats com cal.

Activitats esportives i culturals

Així, Quim Turró, tinent d'Alcalde i regidor, responsable del turisme a Palafrugell, explicava a un periodista del *Diari de Girona* que "els visitants del municipi (...) ja no es conformen amb el sol i la platja" i que la posada en marxa, des de l'estiu del 1992, del programa *Vacances actives dels estiuejants*, té l'objectiu d'oferir un seguit d'activitats variades com ara excursions, tallers per a nens, o animacions esportives. Quatre cops per setmana es realitzen uns cursets d'aeròbic al Passeig o bé a la platja, on també s'hi disputen, una vegada al mes, partits de voleibol. A més, al programa habitual cal afegir-hi una excursió per mar, durant cinc dies d'agost excepcionals, on es viu un espectacle insòlit i privilegiat, a l'albada, quan el sol il·lumina les Coves d'en Gispert, una sorprenent roca foradada.

Altrament, es produeixen, al llarg de tot l'estiu, diferents manifestacions esportives, de manera que els amants dels esports més diversos, en un moment o altre poden lliurar-se a llur lleure favorit: ciclisme en una gran trobada festiva i lúdica organitzada per l'Associació d'Amics de Llafranc, natació a les festes de Santa Rosa, caminades —des de la plaça de l'Ajuntament de Palafrugell fins a l'ermita de Sant Sebastià— i unes proves de llançament de pes el dia de l'Arrossada de Sant Sebastià, per iniciativa del Club Atlètic Palafrugell.

Els diversos clubs instal·lats a Llafranc permeten la pràctica dels esports nàutics, el submarinisme, el tennis i el golf. Es contracten monitors per tal de dur a terme cursets i *stages* i s'organitzen trobades quan

■ ■ ■ ***"Un miler de turistes han participat en les activitats d'estiu de Palafrugell.***

Així es manifesta en un comunicat emès pel Patronat Municipal de Turisme. *Albert Vilar.*

Palafrugell.- Un total de 999 turistes han participat, durant els tres mesos d'estiu, en les diversses activitats que ha organitzat, per segon any consecutiu, el Patronat Municipal de Turisme de Palafrugell. Les activitats s'han concretat en aeròbic, voleibol i diverses excursions, així com també en diverses activitats - introduïdes per primera vegada- per a la mainada : pintura, confecció d'estels, pintada de samarretes i concurs de castells de sorra. "El resulat final ha estat molt positiu", es manifesta en la nota de premsa del patronat feta pública ahir, que afegeix : "ens anima a continuar amb aquesta iniciativa de cares a l'any vinent amb alguns canvis i novetats". El nombre de turistes que han participat en les excursions és de 311, la majoria dels quals - 271 - van anar a les excursions que es van fer durant el mes d'agost. Al mes de juliol van anar-hi 78 persones i al mes de setembre, 16. En total es van programar 22 excursions, de les quals només cinc es van anular, tres d'elles a causa de la pluja. Les excursions tant eren a peu, com a cavall, com en bicileta. A més, els objectius d'aquestes eren molt diversos : des d'anar a veure la sortida del sol fins a fer la ruta de l'escriptor Josep Pla.

Les activitats de tipus més esportu s'han centrat, com l'any passat, en l'aeròbic i el voleibol, però també hi ha hagut una diversitat d'actes per als més petits i un torneig d'escacs a Tamariu. Durant els tres mesos, hi han participat un total de 688 persones, més de la mitad de les quals ho van fer el més d'agost. Tots els participants han contestat una enquesta del patronat en què se'ls demanava la seva opinió al respecte, així com també possibles suggeriments. "Els turistes han quedat agradablement sorpresos per la varietat i novetat de totes les activitats", es diu en nota pública emesa pel patronat" (El Punt, *15/10/93*)

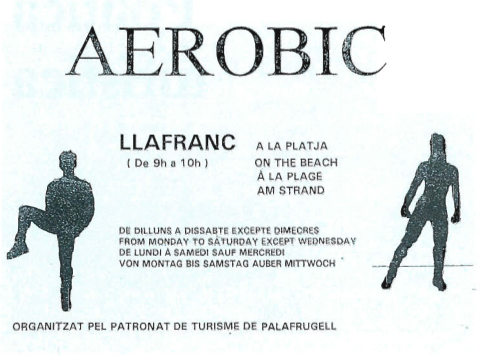

l'especialitat s'hi presta: regates, campionats i tornejos. D'aquesta manera els clubs participen activament a l'èxit turístic posant a disposició tant dels socis com dels clients de pas les seves instal·lacions. Així, tot estiuejant, si ho desitja, pot llogar una pista al Club de Tennis Llafranc i, per la seva banda, el Club Nàutic de Llafranc, acull cada any més de 150 embarcacions, el més sovint velers, que vénen a fer escala al poble.

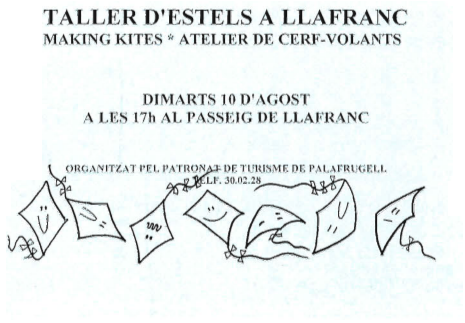

Tot i així, durant la temporada alta, la capacitat del port esportiu esdevé insuficient i s'han hagut de prendre les mesures necessàries per tal de donar lloc a totes les embarcacions a Llafranc, per bé que l'entorn en pateix certes incomoditats: en total, hi ha 200 places d'amarratge a les boies de la badia, a uns 300 metres de la platja, i l'Associació d'Amics de Llafranc disposa de 90 places a prop del port esportiu.

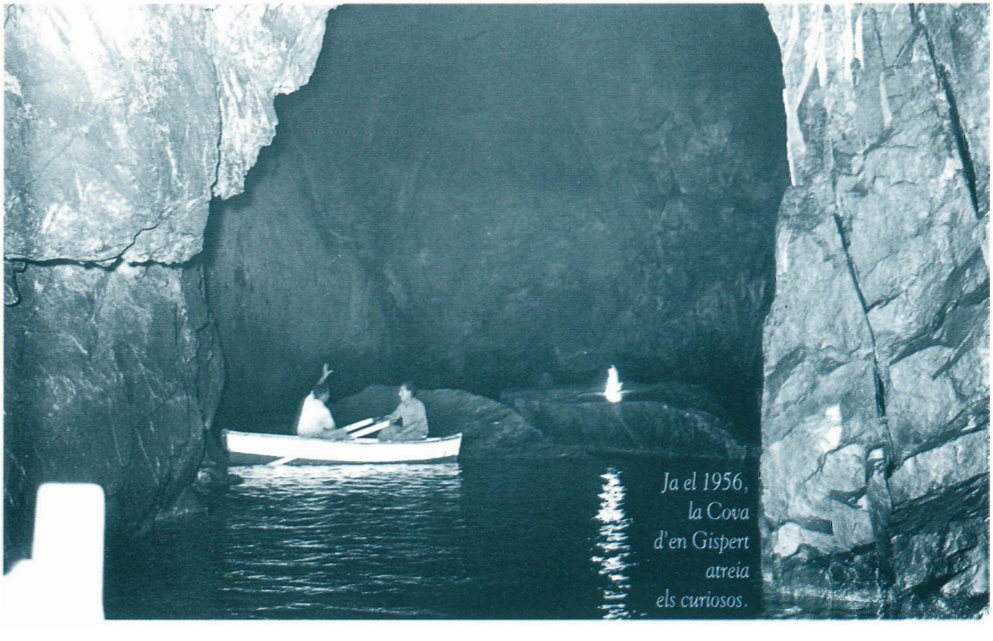

Ja el 1956, la Cova d'en Gispert atreia els curiosos.

Josep Gramés. AMP

AMP

1982, Josep Olivé: exposició a l'Hotel Llevant.

ACTIVITATS DEL PATRONAT MUNICIPAL DE TURISME
Actividades del Patronato Municipal de Turismo
Activités du Patronat du Tourisme - Activities organized by the Tourist Board - Aktivitäten des Tourismusverbands

DESPERTAR DEL SOL DES DE LES COVES D'EN GISPERT

Del 16 al 23 d'agost

Sortides des de:

- LLAFRANC: 06.15h del matí de la platja de Llafranc - Preu: 1.600 ptes per persona
- TAMARIU: 06.30h del matí des de la platja de Tamariu - Preu: 1.300 ptes per persona

INSCRIPCIONS: OFICINES DE TURISME
PALAFRUGELL.....30.02.28
LLAFRANC.....30.50.08
CALELLA.....61.44.75
TAMARIU.....62.01.93

Si la política turística menada a Llafranc dóna un lloc especialment privilegiat a l'esport, les activitats culturals no en queden bandejades.

Els amants de l'art poden freqüentar les sales de l'hotel Llevant on s'hi renoven exposicions tot sovint. Altrament, la fira de Brocanters i Antiquaris, el Mercat boig, acull artistes i artesans de tot Catalunya.

Els melòmans poden gaudir del repertori de la coral Nit de Juny de Palafrugell, com també de diversos concertistes de gira per Catalunya, convidats per l'associació Joventuts Musicals de Palafrugell, que ofereixen diferents concerts a l'església de Llafranc o a l'ermita de Sant Sebastià.

Els estiuejants es familiaritzen igualment amb les músiques tradicionals en ocasió dels concerts fets a l'estiu: la Cantada d'Havaneres, organitzada per l'Associació d'Amics de Llafranc, audicions de sardanes i de música clàssica i catalana, com quan es va retre homenatge al compositor Ricard Viladessau, resident a Llafranc.

El fet que aquestes manifestacions figurin sistemàticament a les *Agendes* publicades per l'Ajuntament de Palafrugell i als taulells d'informació turística de les localitats costaneres, fa evident que no estan destinades tan sols a la clientela local, la qual hi retroba d'aquesta manera l'expressió de la seva pròpia cultura. Ben al contrari, això demostra una voluntat deliberada d'invitar el públic de pas a conèixer aquestes tradicions culturals molt presents i ben reals.

En definitiva, esport i cultura apareixen com els fonaments de la política turística duta a terme en l'actualitat, basada en la convicció que el futur, en aquest domini, s'assenta en la diversificació de les activitats proposades i en la revalorització dels trets originals de Palafrugell i el seu litoral.

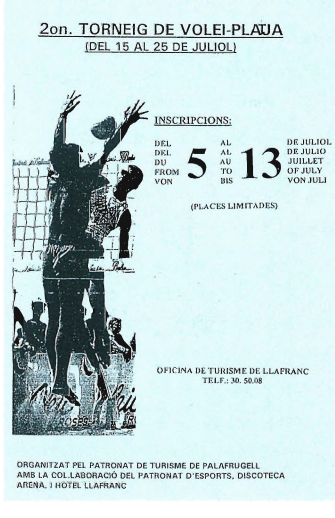

2on. TORNEIG DE VOLEI-PLATJA
(DEL 15 AL 25 DE JULIOL)

INSCRIPCIONS:
DEL 5 AL 13 DE JULIOL
DEL 5 AL 13 DE JULIO
DU 5 AU 13 JUILLET
FROM 5 TO 13 OF JULY
VON 5 BIS 13 VON JULI

(PLACES LIMITADES)

OFICINA DE TURISME DE LLAFRANC
TELF.: 30. 50.08

ORGANITZAT PEL PATRONAT DE TURISME DE PALAFRUGELL AMB LA COL·LABORACIÓ DEL PATRONAT D'ESPORTS, DISCOTECA ARENA, I HOTEL LLAFRANC

Crònica d'un any, 1994

Mercat Boig de Llafranc, 1994.

Voluntat de donar a conèixer les particularitats de Llafranc

El Patronat de Turisme, en col·laboració amb el departament responsable de Medi Ambient, publicava el 1992, un plànol de camins i corriols de passeig. El plànol assenyala l'emplaçament dels indrets més característics (ruïnes arqueològiques, monuments, fonts, molins de vent...) i proporciona explicacions sobre les torres de guarda que es van trobant al llarg del recorregut, al qual no li manquen rètols indicadors.

L'Agrupació Excursionista de Palafrugell també participa en aquesta tasca de revalorització del patrimoni: s'ha dedicat a confeccionar una relació de les fonts disseminades pel territori municipal, descrivint-ne l'estat de conservació, i ha procedit a la restauració d'algunes d'elles, fent-les descobrir o redescobrir al gran públic tot publicant-ne un plànol. Aquesta associació, com explica el seu president, Josep Pujol i Mascort, desitja de tornar a donar tota llur dignitat a indrets que, no fa tant, eren l'essència mateixa d'una manera de viure.

El mateix esperit va animar els responsables de Medi Ambient quan van decidir reprendre l'ús de l'antic camí que els pelegrins solien prendre per anar a l'ermita de Sant Sebastià, a fi i efecte d'acomplir la promesa feta al Sant Patró. El Camí dels ermitans, actualment doncs, es troba senyalitzat i, per l'ocasió, el batlle va decidir de difondre un mapa detallat del recorregut, destinat als futurs excursionistes.

El Patronat de Turisme disposa, per tant, de mitjans per organitzar caminades destinades a ampliar el ventall de les ofertes turístiques i de donar a conèixer paratges sovint ignorats pels estiuejants, els quals fins aleshores només anaven a la platja. Es preparen diversos itineraris que parteixen de Llafranc: Dolmen i Sant Sebastià, Font d'en Mascort i font d'en Cruanyes, Camí de Ronda.

Un grup de guies acompanyen els vianants i comenten les sortides les quals, per conseqüent, prenen un cert caire didàctic. Efectivament, alguns trajectes s'identifiquen amb veritables recorreguts de descoberta de l'entorn natural i dels llocs més interessants: església de Santa Rosa, dolmen de Can Mina dels Torrents, Camí dels Ermitans, Sant Sebastià i Llafranc. Els visitants poden d'aquesta manera gaudir plenament de la tranquil.litat que regna a les pinedes que van travessant, assaborir la bellesa dels paisatges i apreciar la vegetació mediterrània, a la vegada que admiren els diferents monuments.

El Patronat de Turisme treballa igualment en estreta relació amb la Fundació Josep Pla, creada a Palafrugell el 1973. Aquesta es dedica fonamentalment a "promoure, motivar i facilitar l'estudi i la lectura de l'obra literària

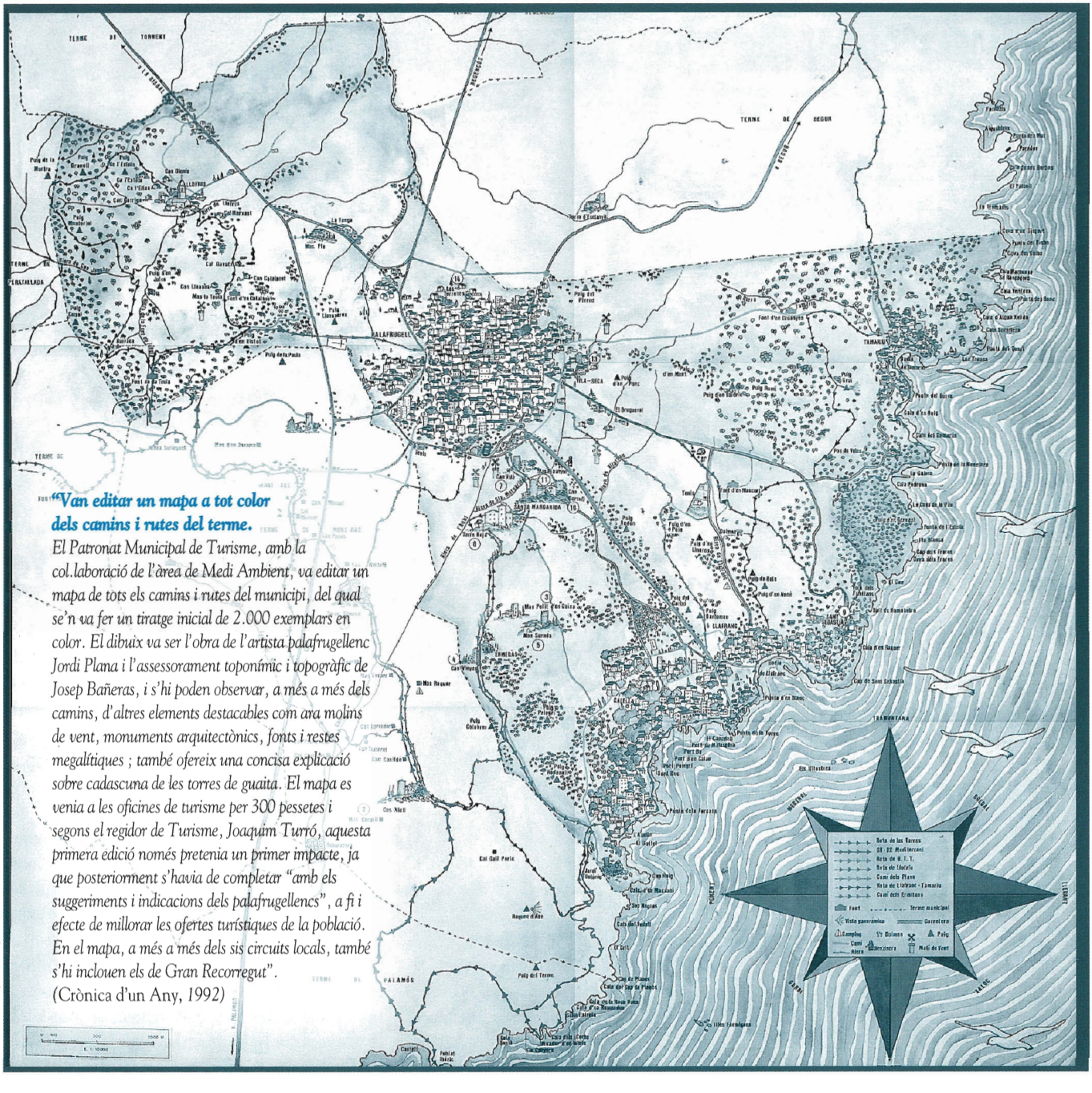

"Van editar un mapa a tot color dels camins i rutes del terme.

El Patronat Municipal de Turisme, amb la col.laboració de l'àrea de Medi Ambient, va editar un mapa de tots els camins i rutes del municipi, del qual se'n va fer un tiratge inicial de 2.000 exemplars en color. El dibuix va ser l'obra de l'artista palafrugellenc Jordi Plana i l'assessorament toponímic i topogràfic de Josep Bañeras, i s'hi poden observar, a més a més dels camins, d'altres elements destacables com ara molins de vent, monuments arquitectònics, fonts i restes megalítiques ; també ofereix una concisa explicació sobre cadascuna de les torres de guaita. El mapa es venia a les oficines de turisme per 300 pessetes i segons el regidor de Turisme, Joaquim Turró, aquesta primera edició només pretenia un primer impacte, ja que posteriorment s'havia de completar "amb els suggeriments i indicacions dels palafrugellencs", a fi i efecte de millorar les ofertes turístiques de la població. En el mapa, a més a més dels sis circuits locals, també s'hi inclouen els de Gran Recorregut".

(Crònica d'un Any, 1992)

PTP. J. Plana i J. Bañeras

Ajuntament de Palafrugell

de Josep Pla" i es fa ressò tant del testimoniatge donat per gent que va freqüentar l'escriptor, font d'un apropament popular de la seva literatura, com dels universitaris que en donen un punt de vista més acadèmic, basat en l'anàlisi de la història de la llengua i la literatura catalanes contemporànies.

Aquestes preocupacions semblen allunyar-nos de les teories lligades al turisme, però, en realitat no és així, ja que la Fundació ha hagut de fer front a les demandes insistents de visitants, lectors de Josep Pla, els quals albiraven l'esperança, en venir a Palafrugell, de descobrir *in situ* el teatre de la seva obra.

És per això que neix, el 1993, el projecte de creació de la Ruta Josep Pla al qual se subscriurà immediatament el Patronat de Turisme, i que es concretarà amb la realització d'un acurat dossier, d'una presentació especialment acurada, el qual il·lustra en portada el retrat de l'escriptor. La salutació dirigida al lector, a mena d'introducció, manifesta la intenció de proposar un itinerari

Lluís Maimó

Rètols indicadors dels camins per a excursionistes.

Lluís Maimó

"d'interès cultural i turístic", i la voluntat de fer copsar "la quinta esssència *d'aquest país i la seva gent*".

El dossier palesa el desig dels seus ideadors d'oferir un instrument a la vegada pràctic, estètic i complet. Conté un plànol de Palafrugell i les seves cales, una biografia en forma cronològica de l'escriptor, la presentació de la seva *Obra Completa* publicada per Edicions Destino de Barcelona i onze fitxes. Cadascuna d'elles correspon a una etapa d'aquesta passejada literària: en precisen el lloc, fàcilment reconeixible gràcies als rètols indicadors sobre el terreny; donen per escrit un extret de l'obra de Pla relacionat amb l'indret visitat, i són il·lustrades amb una fotografia, generalment antiga.

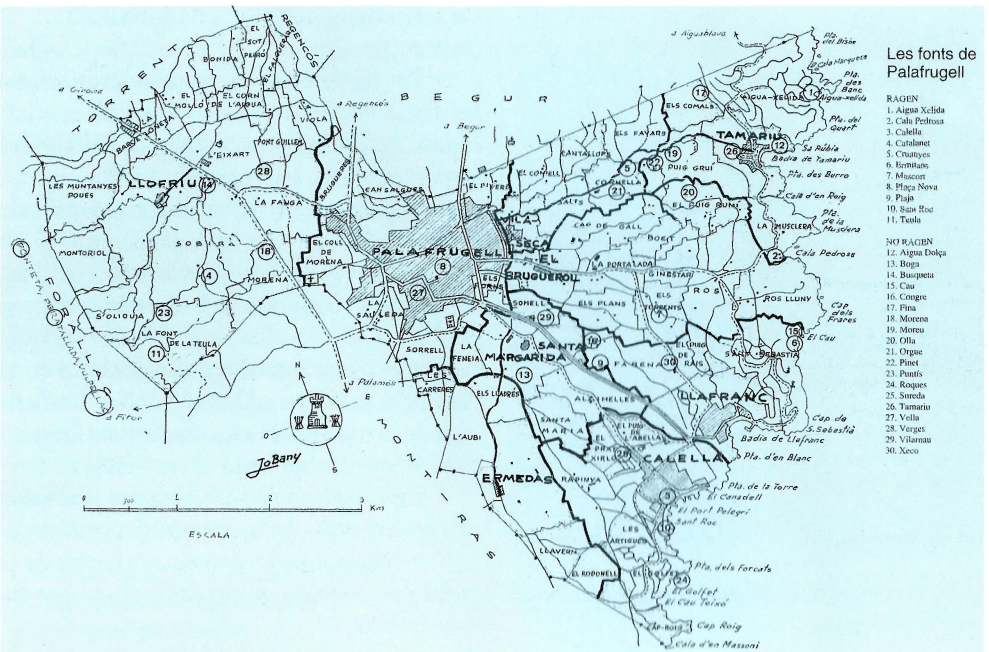

Josep Bañeras, Can Bech

Mapa de les fonts del terme municipal, realitzat per Josep Bañeras, el 1993.

Mitjançant aquest document informatiu, cada interessat pot, individualment, efectuar aquest passeig, i té la possibilitat de fer-ho de la manera que vulgui. El Patronat de Turisme organitza visites amb guia per als grups, per bé que durant l'estiu de 1993, l'itinerari escollit no passava per Llafranc i Sant Sebastià, sinó que donava prioritat al circuit de dintre la vila de Palafrugell i de Llofriu, el poble natal del literat.

En canvi, la Ruta Josep Pla, amb la indicació de totes les etapes que proposa el dossier esmentat, apareix al programa especialment concebut pel Patronat de Turisme amb l'objectiu de desenvolupar el turisme d'hivern.

Efectivament, la voluntat de trencar amb la tradició turística exclusivament estiuenca, va comportar la posada en marxa d'una campanya, entre el primer d'octubre del 1993 i el 30 de juny del 1994, anomenada *L'hivern a Palafrugell*. Les raons econòmiques i comercials que van justificar aquesta decisió no escapen a ningú, però no és pas menys cert que Palafrugell i les seves platges posseeixen les condicions per atreure una clientela, potser diferent a la dels mesos d'estiu, però amant d'un clima suau, d'una certa tranquil.litat i amb disponibilitat per a les nombroses activitats que també tenen el seu lloc en temporada baixa.

Gràcies a aquesta iniciativa, Llafranc roman al marge del típic missatge publicitari "mar i sol", i aposta del tot per les seves qualitats intrínseques, cosa que no fa sinó contribuir a garantir la seva originalitat i la seva autenticitat.

Les excursions a peu, ja presentades al públic a l'estiu, queden a la programació, per bé que poden combinar-se amb una tornada en barca. Els amants de la vela són per tant invitats a participar en excursions a mar,

"El Ayuntamiento de Palafrugell promueve la conciencia cívica de sus visitantes.

E.R., Gerona.

El Ayuntamiento de Palafrugell (Baix Empordà) llevó a cabo ayer una campaña de sensibilización para promover la conciencia cívica y ecológica entre sus visitantes. La jornada, dirigida principalmente a los turistas, pero también al público en general, consistió en el reparto de un dossier con la siguiente documentación : un bando del alcalde —el convegente Frederic Suñer— en el que da la bienvenida a los visitantes y les solicita su colaboración para conseguir un entorno más agradable ; un folleto que contiene una lista de recomendaciones sobre el comportamiento que debe observarse tanto en el mar, en la playa como en el bosque, y un adhesivo con el anagrama y el lema de la campaña: Més net, jo també hi col.laboro (Más limpio, yo también colaboro). La documentación fue ampliamente distribuida en las zonas de acceso a la costa - las poblaciones de Calella, Llafranc y Tamariu - tanto por vía terrestre como marítima. Promovida por la concejalía de Medio Ambiente del Ayuntamiento de Palafrugell, la jornada pretende conseguir que los turistas que visitan el municipio mantengan un comportamiento respetuoso con el entorno y eviten principalmente las conductas que ocasionan polución y los causantes de incendios forestales."

(El País, 1/8/93)

Albert Muñoz

El Manuela fa possible les sortides a mar estiu i hivern.

sota la responsabilitat de monitors diplomats per la Federació.

A més, un dels dos clubs de submarinisme participa a aquesta campanya oferint un abonament que inclou l'equipament, els cursets, les capbussades i l'allotjament en apartaments.

Finalment, *La Garoinada* fa honor a les especialitats culinàries d'hivern, en plena temporada de les garoines. Aleshores, els gastrònoms podran, segons les seves preferències, comparar els restaurants que presenten un menú especial, el mateix en tots els establiments, o anar en barca a les cales del litoral on hi podran degustar, a l'aire lliure, garoines o altres especialitats catalanes.

La cooperativa Costa Brava Centre Hotels, creada el 1990 arrel de la inquietant dèficit sofert pels hotels l'any anterior, participa molt activament a la campanya *L'hivern a Palafrugell*, brindant ofertes que comprenen l'allotjament en hotel, el menjar i activitats esportives.

Anàlisi i activitats de formació

Per tal de millorar les seves prestacions, el Patronat de Turisme demana als participants de les diverses activitats que donin les seves impressions tot omplint un qüestionari, i els animadors, per la seva banda, després de cada intervenció, redacten una sèrie d'observacions que permetran el fet d'analitzar els motius del seu èxit o del seu fracàs. Les conclusions, basades en els informes d'una activitat en particular, o en el balanç general, es tradueixen en les decisions que es prendran de cares a activitats futures i a la temporada següent.

L'enquesta *Valoració Turística* realitzada als professionals del sector turístic, permet de:

— classificar la clientela en funció de la seva procedència geogràfica, en temporada alta o baixa,

— fer una valoració del funcionament de la temporada en relació a l'any anterior, per mesos i globalment,

L'atractiu dels fons submarins.

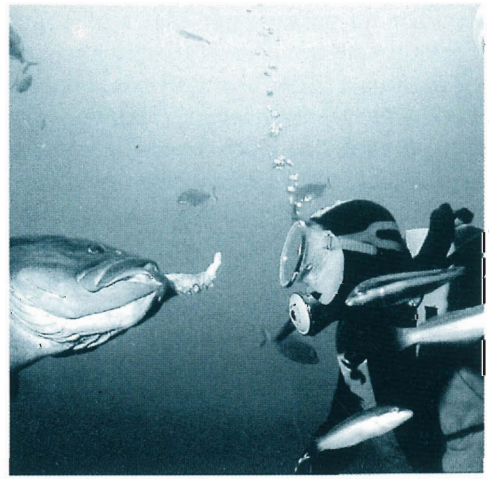

PTCBG X. Safont i M. A. Campmany

— conèixer la imatge que donen els serveis públics (forces de seguretat, correu, telèfon, serveis sanitaris, neteja de carrers i platges, etc...) o altres tipus de serveis (ENHER, pel que fa a l'electricitat, SAUR pel que fa a l'aigua potable; SARFA, pel que fa als transports comunitaris; taxis...),

— avaluar l'impacte turístic de les diferents activitats dutes a terme al llarg de l'any,

— jutjar la qualitat del Patronat de Turisme en matèria de comunicació.

Els resultats, presentats en forma de taules i gràfics, proveeixen un instrument de treball molt útil per tal d'accedir a un millor coneixement de la clientela i d'analitzar els diferents sectors de l'activitat turística.

Qüestionari utilitzat per l'Oficina de Turisme per conèixer l'opinió dels participants a les excursions que organitza.

PTP

PATRONAT DE TURISME DE PALAFRUGELL

NOM I COGNOMS:.....
ADREÇA:.....
POBLACIÓ:.....C.P.:.....
EXCURSIÓ A:.....
DATA:.....

COM HEU TINGUT NOTÍCIA DE L'EXCURSIÓ?:

☐ PER L'OFICINA DE TURISME ☐ PROGRAMES PUBLICATS

☐ ALTRES .....

QUÈ US HA SEMBLAT L'HORA DE SORTIDA?:

☐ MASSA AVIAT ☐ BONA ☐ MASSA TARD

HEU TROBAT L'EXCURSIÓ:

☐ LLARGA ☐ NORMAL ☐ CURTA

LES EXPLICACIONS DEL GUIA HAN ESTAT:

☐ INTERESSANTS ☐ ESCASSES ☐ SUFICIENTS

CREIEU QUE DUES EXCURSIONS SETMANALS SÓN SUFICIENTS?:

☐ SÍ ☐ NO

ESTARÍEU INTERESSATS/ADES EN REBRE AL VOSTRE DOMICILI LA PROGRAMACIÓ DE LES ACTIVITATS DEL PATRONAT MUNICIPAL DE TURISME?:

☐ SÍ ☐ NO

SUGGERÈNCIES:
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

PTP

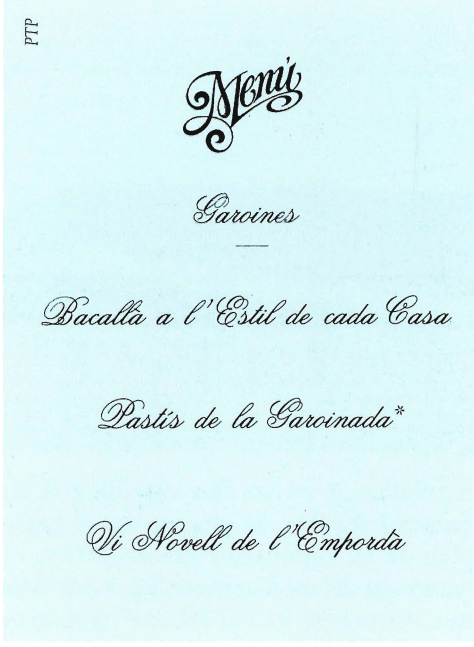

Finalment, es realitzen anualment un seguit d'estudis estadístics a partir de dades subministrades per cada Oficina d'Informació on s'ha pres nota prèviament del nombre i la nacionalitat de les persones que ha rebut, així com del tipus d'informació sol·licitada. A més, el balanç de les dades de l'any anterior permetrà abordar l'estudi des d'un punt de vista comparatiu.

Paral·lelament als mitjans emprats per afavorir el desenvolupament i l'expansió del turisme, el Patronat de Turisme es preocupa d'organitzar jornades de formació per als professionals, la qual cosa permet explicar, d'una banda, la política turística que ha dut a terme i de l'altra, aportar respostes a les preguntes suggerides pels participants.

Per acabar, el desig de mantenir intacte la preciosa eina de treball que representa el paisatge, ha estimulat la municipalitat de Palafrugell a portar a terme una campanya de

■ ■ ■ ***"Palafrugell acull avui una jornada de formació en el sector turístic***. *L. Poch.*

Palafrugell. - El Patronat Municipal de Turisme de Palafrugell ha organitzat per avui una jornada de formació adreçada a diversos col.lectius vinculats al sector. Aquesta iniciativa se celebra per primera vegada amb la intenció de donar a conèixer als professionals del sector i a la gent que hi està relacionada la importància dels serveis que ofereixen en el mon turístic.

Per aquest motiu, s'han programat diverses conferències en les quals, entre altres temes, es parlarà del significat del municipi turístic, de la història i de l'entorn de Palafrugell, dels serveis i l'oferta complementària i de la importància de la Policía Municipal en un poble turístic i del comerç. La jornada és oberta a tots els interessats, persones vinculades al sector turístici al comercial i policies locals."

(Diari de Girona, *22/6/93*)

PTP

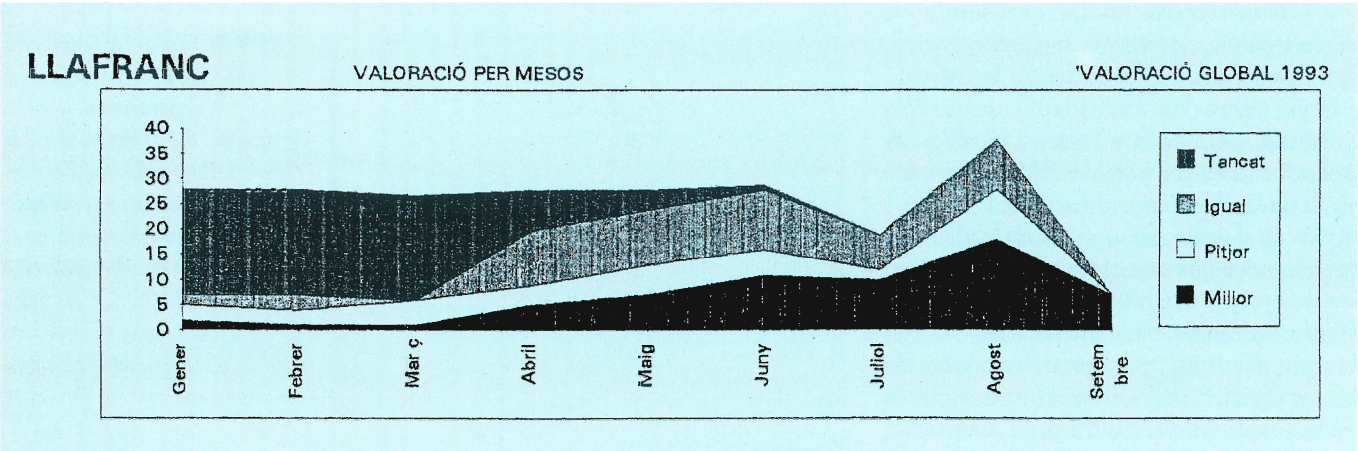

Estudis estadístics duts a terme per l'Oficina de Turisme.

sensibilització envers l'ecologia dirigida als turistes i al públic en general, sota el vist-i-plau de la responsable del departament encarregat del medi ambient. La divisa "Més net, jo també hi col·laboro" resumeix l'esperit del prospecte que enumera la llista de les recomanacions sobre el comportament que cal adoptar tant en mar, com a la platja o al bosc.

Assistim doncs a una veritable cooperació entre els diferents serveis municipals, els clubs esportius, les associacions culturals, desitjosos de participar en la tasca realitzada en el camp turístic, el sector hoteler, conscient de la necessitat de variar l'oferta explotant al màxim l'originalitat i les qualitats naturals de la comarca, i el Patronat de Turisme, innovador i dinàmic.

Excepció o model? Llafranc enfront el futur...

Excepció o model? Llafranc enfront el futur...

Llafranc, lloc d'estiueig d'anomenada i molt freqüentat de la Costa Brava, amb una abundant afluència durant els mesos d'estiu, viu exclusivament del turisme. Tota la seva economia s'hi troba lligada —infraestructures d'acolliment i de lleure, comerços, agències immobiliàries— i qualsevol activitat que no depengui d'aquest sector, com per exemple, la pesca —tan sols dues o tres barques de pesca romanen atracades al port esportiu a l'hivern— esdevé absolutament excepcional. Amb tot, no hi trobarem la imatge estereotipada dels indrets turístics impersonals, massa sovint existents al litoral mediterrani. Entendre el perquè i el com d'aquests fets pot ajudar-nos a concebre com serà el Llafranc de demà.

En efecte, l'observació sobre el terreny del condicionament de la localitat i, en particular, de cada edificació, una a una, ens permet de confirmar la impressió que deu viure el visitant en descobrir Llafranc per primera vegada: un indret bonic, agradable i benestant, sense desmesura ni excessiu formigó, però també dotat d'equipaments moderns.

L'anàlisi demogràfica ens mostra l'existència d'una població arrelada de fa temps, que juntament amb un examen de la clientela que va a informar-se a l'Oficina de Turisme ens permeten deduir-ne la gran majoria d'origen català.

La descripció històrica del poble posa de relleu la precocitat de la seva vocació turística: mentre que gran quantitat dels llocs d'estiueig es van desenvolupar en el moment del *boom* turístic, Llafranc, per la seva banda, ja havia pres aquesta orientació des de finals del segle passat, atesa la prosperitat econòmica de la qual era beneficiària aleshores la vila de Palafrugell amb la indústria del suro.

Ens permet aquest tret explicar el caràcter excepcional de la localitat?

Sens dubte que aquest fet ha contribuït, per diferents motius, a confeccionar Llafranc tal com el coneixem avui en dia i podem extreure'n una primera conclusió: mentre que a Espanya habitualment la implantació dels llocs d'estiueig era conseqüència d'unes necessitats econòmiques, essent com era el turisme l'única o gairebé l'única font d'ingressos, en aquest cas, ben al contrari, fou el bon moment crematístic de la localitat

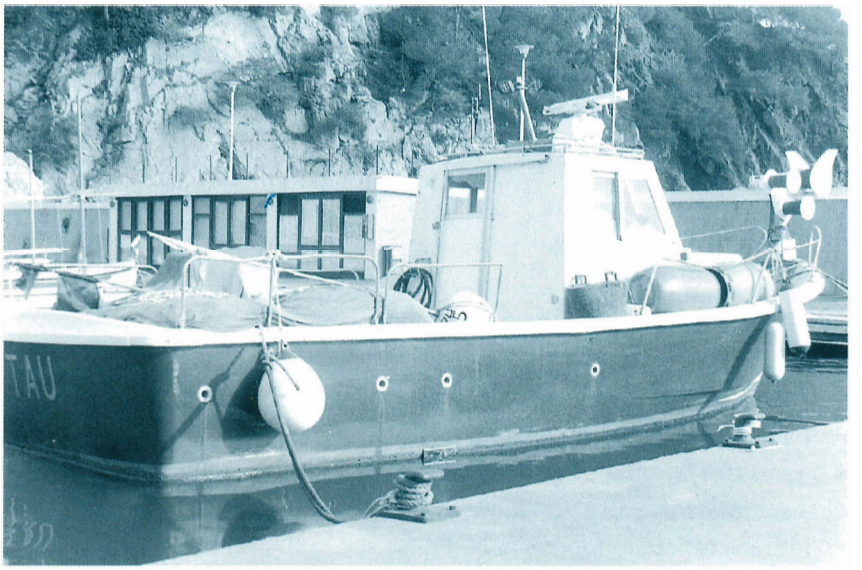

Jean-Luc Dajon

Barca de pesca al port.

que va afavorir la transformació d'aquells barris marítims en llocs de repòs, de lleure i de vacances.

El procés d'urbanització s'hi ha anat desenvolupant d'una manera progressiva, contràriament a allò que va succeir als nuclis sorgits bruscament del no res, per tal d'acollir els turistes estrangers arribats massivament a partir de la dècada dels 60. L'estructura urbana de Llafranc, per tant, té el seu origen en les construccions realitzades al llarg del passeig, damunt les cornises i als barris més antics, l'eixample i el peu de la muntanya de Sant Sebastià, de segones residències que daten dels dos primers períodes de la seva vocació turística, des del 1871 fins la dècada dels 50. La presència d'aquests habitatges privats ha impedit que no s'hagi produït una invasió de blocs a fi i efecte d'acollir un turisme de masses, sota el risc que això pogués provocar un adotzenament en l'arquitectura: construcció de complexos hotelers, d'habitatges col.lectius, o fins i tot, com es dóna el cas, d'implantació de càmpings o parcs aqüàtics prop de la platja.

Els propietaris d'aquestes residències secundàries han estat catalans fins el 1931, i encara en franca majoria fins el 1970, quan van aparèixer les primeres societats anònimes pel que fa als sol·licitants de llicències d'obra,

C. Mauri, col·lecció Lluís Mauri

Llafranc, anys trenta.

fet aquest que contribueix a donar a la localitat la seva identitat catalana. Fóra interessant d'esbrinar a quina nacionalitat pertanyen en l'actualitat els compradors per tal de menar aquesta anàlisi fins els nostres dies.

Però l'impacte de la presència catalana abastament predominant durant el primer segle d'existència de l'agregat, és un fet constatat. Els primers estiuejants es van instal·lar a Llafranc en primera instància per passar-hi uns dies de festa fins a establir-s'hi durant períodes de vacances més perllongats. Aquests propietaris de segones residències, catalans, van imprimir el poble de llurs usos i costums. Poc a poc es va anar perfilant un tarannà. A més, es va aprofitar llur disponibilitat per celebrar-hi les festes locals, el caràcter tradicional de les quals va perdurar en l'esdevenidor. Per tant, el perfil humà i cultural de Llafranc era ja molt definit i profundament arrelat quan l'indret va començar a acollir visitants estangers.

D'altra banda, la gent autòctona va ser qui es va fer càrrec de les primeres infraestructures, les quals, juntament amb els seus descendents, van constituir probablement encara avui dia una població molt estable i d'origen ancestral que palesa el darrer cens.

No solament els primers cafès, els posteriors restaurants i finalment els hotels són portats per gent del país, sinó també els mitjans de transport o la realització de diferents millores en el condicionament de la localitat (camí de ronda, platja, etc...) són igualment fruit de la iniciativa dels habitants, sigui de Palafrugell o sigui de Llafranc que, en certa manera es desenvolupava per sí mateix ja que la gent del poble va crear llur propi negoci. Més endavant, quan Llafranc va ser partícep en el fenomen del turisme internacional, l'hàbit de gestionar-se per sí mateix en l'expansió del poble no es va abandonar. Com a exemple, cal recordar que els clubs esportius, Club Tennis Llafranc i Club Nàutic de Llafranc, van sorgir per iniciativa dels residents, i que una gran majoria dels hotels continuen essent dirigits pels seus propis fundadors o llur descendència.

"Urbanisme aprovava el Pla Especial de Protecció de Sant Sebastià

Finalment, i després d'anys de ser sistemàticament mutilada, la Comissió d'Urbanisme de Girona aprovava el Pla Especial de Protecció de la muntanya de Sant Sebastià. Aquesta iniciativa urbanística de l'Ajuntament de la vila incrementava en 45.000 m2 l'espai verd de titularitat pública, disminuint al mateix temps la superfície edificable. El Pla Especial afecta bona part de la muntanya amb excepció del far, i converteix en zona verda pública 4,5 de les 13 hectàrees que fins ara eren qualificades com a zona verda privada. Després del desgavell urbanístic permès a la muntanya de Sant Sebastià en el decurs dels anys, l'Ajuntament es va plantejar, un any enrera, d'expropiar tot l'espai urbanitzable. El preu era astronòmic, més de 750 milions de pessetes.

Tot i haver-se adoptat aquesta situació intermitja, el pla especial obliga els propietaris de les finques a tenir-les degudament condicionades"

(Crònica d'un Any 1994)

Jean-Luc Dajon

Llafranc avui.

Autor desconegut, col·lecció Bisbe

Sardanes a la plaça.

Joseo Granés, AMP

Festa de Llafranc: i van giravoltant els cavallets!

Laviña, col·lecció Lluís Maimí

Detall de Llafranc.

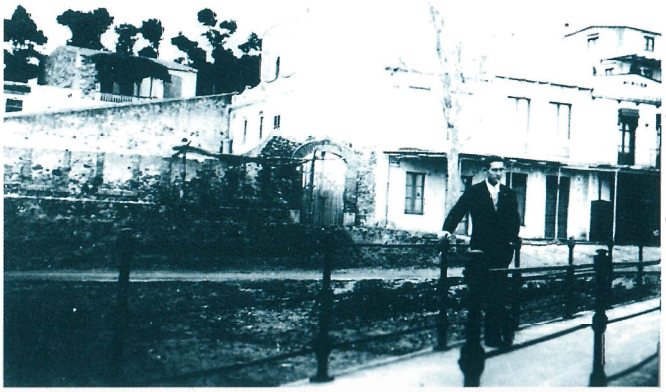

Autor desconegut, col·lecció Negra

Pont peatonal sobre la Riera (1935).

La vocació turística precoç de Llafranc, per tant, li ha permès afirmar el seu caràcter i la seva personalitat i quan la Costa Brava va esdevenir un lloc important del turisme internacional els estrangers hi van trobar un poble ja adult.

Aquesta maduresa queda igualment palesa per un bon coneixement de la qüestió turística i una consciència intensa de les qualitats necessàries per a la seva expansió, ja que, a partir del moment en què l'anomenada de les seves platges va traspassar el marc estrictament local, el consistori de Palafrugell va participar en debats referents al turisme, bé el 1919 durant el Primer Congrés de Turisme de Catalunya, o el 1935, en ocasió de la Conferència Costa Brava. Altrament, en diverses oportunitats, va crear els seus propis comitès de turisme. Així, Palafrugell es va inscriure ben aviat a un corrent de pensament que preconitzarva un desenvolupament del turisme en el respecte de la bellesa del paisatge, i en les particularitats pròpies del litoral català.

Lluís Mamí

Lluís Mamí

A conseqüència de les nombroses crítiques emeses per les darreres edificacions a la muntanya de Sant Sebastià, l'Ajuntament va adoptar el Pla Especial de Protecció de Sant Sebastià.

Jean-Luc Dejon

Bandera Blava a la platja de Llafranc.

Lluís Mamí

Aquest espai verge, emprat actualment, en part com a camp de golf, serà ben aviat substituït per una urbanització?

L'adhesió a aquesta filosofia, ha ajudat a la posada en marxa dels mitjans corresponents, adaptats al fet de fer front al creixement del turisme en l'època on, tant la política interior com les lleis socials en vigor a l'estranger van afavorir l'explosió del fenomen?

Certament, en la mesura que l'Ajuntament de Palafrugell (al qual la qüestió del turisme no li venia de nou en aquella època, sinó que ben al contrari ja havia adquirit una experiència en la matèria) va tenir la facultat de reaccionar de seguida prenent tot un seguit de mesures, s'ha pogut reflectir l'èxit en les disposicions preses pel que fa a la modernització del poble, per conseqüent, les noves exigències —com l'aigua corrent— van ser ràpidament compreses i satisfetes, en la mesura del possible.

L'adopció del primer pla d'ocupació del sòl va fixar els límits de l'expansió urbana de Llafranc, la qual cosa ha permès, per exemple, conservar intacte el rerepaís el qual, encara avui, constitueix el que s'ha anomenat "el

■■■ *"Ple ordinari de 28 de desembre de 1993 Aprovació definitiva per unanimitat dels estatuts i bases d'actuació de la Junta de Compensació del polígon A del Pla parcial d'ordenació del sector Pa 3.2 La Pastora, a Llafranc". (Can Bech, juny 1994)*

Jean-Luc Dajon

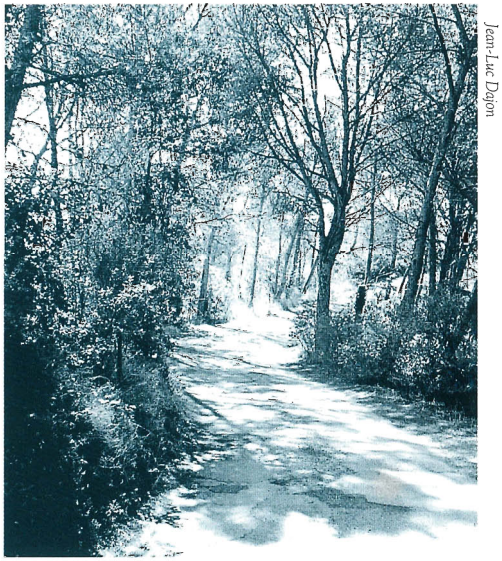

Jean-Luc Dajon

Aquest complex immobiliari que llinda amb els setis protegits de Sant Sebastià té una incidència en l'entorn i en particular en el GR; l'aportació de terra vegetal, repoblaments i plantacions, han permès la seva reestructuració.

A la dreta, aquest caminet que va de l'església de Santa Rosa al Dolmen de Can Minas, serà ben aviat eixamplat a 10 metres per accedir a la futura urbanització de la Pastora?

Llafranc rústico", no edificable. Tanmateix, i malgrat les diverses revisions posteriors del pla, res no ha deturat l'excessiva urbanització de la muntanya de Sant Sebastià, per bé que cada nova transgressió provoqui fortes crítiques. La qüestió és doncs el fet d'esbrinar perquè el paisatge ha estat protegit només en part: bé és cert que la dimensió reduïda de l'indret i la seva topografia accidentada en fan difícil una habilitació exagerada, però certes cales encara més petites i inaccessibles han estat víctimes d'urbanitzacions excessives i les denúncies han sigut vanes, per tant, aquesta explicació és insuficient. La visió a curt termini, la defensa d'interessos diversos, les tècniques mateixes d'edificació són elements que també intervenen en la problemàtica del desenvoupament de l'urbanització.

Per contra, l'Ajuntament de Palafrugell sembla haver aconseguit protegir l'equlibri ecològic dels seus paratges: el respecte de la flora i la fauna ha passat pel repoblament quan s'ha cregut convenient; s'han realitzat tasques importants per lluitar contra la pol.lució de la platja i l'aigua de mar, la qual cosa ha valgut a Llafranc el mèrit que la Fundació Europea d'Eduació Ambiental, el juliol del 1994, li lliurés la bandera blava, signe distintiu emprat per la CEE per assenyalar les platges que es troben en perfectes condicions sanitàries. Les campanyes d'informació i sensibilització que s'han dut a terme han afavorit la presa de consciència col·lectiva en la necessitat de respectar l'entorn. És cert, però, que la qualitat de vida que ofereix Llafranc ha estat beneficiària d'aquest conjunt de mesures.

L'ajuntament de Palafrugell dóna igualment una gran importància a la protecció i revalorització del patrimoni natural, històric i artístic, i la política turística duta a terme en l'actualitat passa per fer descobrir la vila sota l'angle de la seva cultura i les seves tradicions. El succés d'aquestes iniciatives, ja perceptible avui malgrat la seva jovenesa, permet a Llafranc lluir una imatge original i d'aquesta manera no trair la seva profunda identitat.

Poble de gran tradició turística, Llafranc sembla doncs haver aconseguit desenvoluparse harmoniosament i haver mantingut la seva autenticitat gràcies a l'acció combinada dels seus habitants, la seva clientela i les administracions de Palafrugell, l'actitud dels quals subscriu la bona tasca del Debat Costa Brava.

Sembla precari aquest equilibri o, ben al contrari, Llafranc disposa dels mitjans necessaris per a preservar les seves qualitats?

Els instruments destinats a parar els excessos que podrien posar en perill l'esdevenidor de Llafranc, en una dimensió que fins ara ha aconseguit de romandre a escala humana, hi són: es tracta, concretament, del Pla d'Ocupació del Sòl i de l'obligació de sotmetre tots els plans parcials i tot projecte d'edificació a l'aprovació del servei d'urbanisme de la vila, que valora llur compatibilitat amb el Pla General. Però l'experiència tant del passat com de l'actualitat palesen que el fet de jutjar-ne els límits en la mesura correcta resulta molt dificultós.

En efecte, en construir-se l'avinguda del Mar que uneix Llafranc amb Palafrugell, la idea original era fer d'aquell sector una gran metròpoli turística. Per què va ser deturada aquella iniciativa? Encara avui, la premsa denuncia les contradiccions que han existit entre la teoria i la pràctica pel que fa a l'habilitació de la zona: segons un article aparegut a la *Revista de Palafrugell* l'agost del 1994, el Pla Especial de l'avinguda del Mar, aprovat el 9 de maig de 1990, hi prohibeix qualsevol construcció hotelera, per bé que el Ple de l'Ajuntament reunit el 26 de maig del 1994, ja havia signat un acord de col·laboració entre una empresa privada i el Consistori per dissenyar un projecte d'equipament hoteler en

"L'entitat de les troballes i l'informe de les excavacions, redactat amb data de 14 de desembre de 1993, ha comportat la immediata revisió del vist-i-plau inicial del projecte arquitectònic per part de la Comissió del Patrimoni Històric de la Generalitat de Catalunya. En la reunió de la Comissió celebrada el dia 1 de març de 1994, hom ha decidit de conservar les restes exhumades, per la qual cosa les obres resten aturades en espera d'una posterior modificació del projecte, que haurà de comportar la total conservació de les restes arqueològiques existents en el subsòl de la plataforma superior de la muntanya de Sant Sebastià."
(Sant Sebastià de la Guarda. *Palafrugell. Baix Empordà. Campanya 1993. Joan Llinas Pol. Memoria d'excavació)*

La terrassa i el campanar de la torre abans de la restauració.

Josep Lois

Josep Lois

Les diferents fases de la construcció del túnel d'accés al soterrani de l'ermita

Josep Granés, AMP

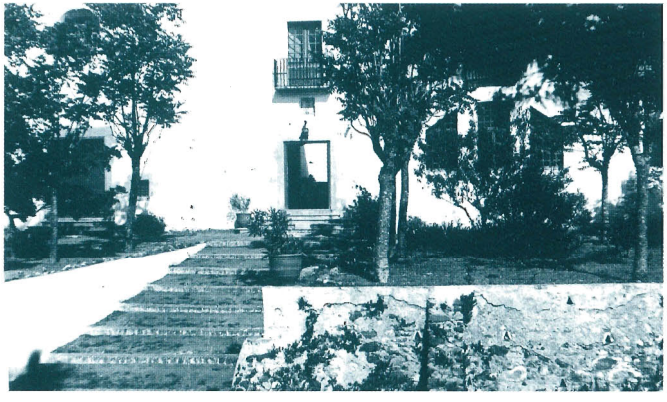

Abans de les obres.

Josep Ferrés

Detall del tunel d'accés.

Josep Ferrés

Vist per sobre (abans i després).

Josep Ferrés

Josep Ferrés

Vista interior del túnel.

Josep Ferrés

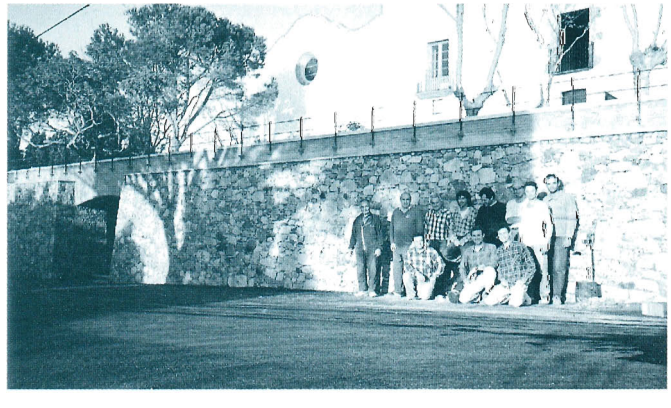

La brigada de treballadors.

una de les zones d'aquest sector. La lectura i l'anàlisi dels textos en qüestió ens ajudarien, sens dubte, a clarificar aquest tema que, sigui com sigui, constitueix un reflex de les polèmiques lligades a l'habilitació del territori, les quals possiblement tinguin el mèrit d'influenciar les preses de decisió finals, ja que que sovint es tracta de l'opinió pública mateixa amb la seva divergència d'interessos.

D'altra banda, la creació d'una nova urbanització, situada darrere l'església de Llafranc, prevista pel PGOU i aprovada al Ple Municipal reunit el 28 de desembre del 1993, no va ser un risc pel fet de privar Llafranc d'una extensa zona verda que podria ésser utilitzada per a d'altres finalitats que no fossin noves edificacions? És estrictament necessària una nova zona habitable, vist que, a l'estiu, tant el poble com la platja atenyen ja un grau prou elevat de saturació? A més, la realització d'aquest pla immobiliari passa per una modificació i un increment de les infrastructures viàries de la vila, que poden alterar la seva fisonomia general. Aquest projecte ha donat peu a diversos parers per part dels habitants de Llafranc, però, que sapiguem, fins ara encara no se n'ha fet ressó a la premsa.

La preservació dels trets originals lligats al paisatge i a la història de la localitat disposa del seu propi instrument: el Pla per a la Conservació del Patrimoni. Així, totes les tasques previstes als jaciments romans precisen un estudi previ d'una comissió especial a fi que els historiadors puguin continuar els seus estudis de recerca. Per la seva banda, el poblat ibèric de Sant Sebastià atrau especialment els arqueòlegs i en projectar el Consistori l'execució d'un seguit de transformacions per fer de l'ermita una escola d'hostaleria, nombrosos grups de pressió no han tardat a manifestar-se: tant la Comissió del Patrimoni Cultural de Catalunya, com el Servei d'Arqueologia de la Generalitat,

La restauració de la torre va suscitar molta curiositat i la jornada de portes obertes del dilluns de Pasqua de 1995 va tenir un èxit considerable d'audiència.

RP, maig 1995

■■■ *"La rehabilitació de la Torre Lluís Lliboutry Aragay. (...) La reforma que s'ha dut a terme ha pretès recuperar la seva configuració, basada en la superposició de tres estances de planta rectangular-absidial i la millora dels accessos, formats per tres escales, la primera de volta i les dues següents de fusta. Per elles es pot accedir a la coberta, des d'on es pot gaudir d'unes magnífiques vistes en dies clars. S'ha sanejat, aplicant-hi una impermeabilització, refent els merlets i els embornals. La tapa de la coberta de fusta s'ha substituït per una de metàl.lica. El paviment interior s'ha conservat a la segona planta i s'han renovat amb toba manual a la planta baixa i primera. L'acabat interior de parets i voltes, de pedra, s'ha netejat i deixat al descobert i el conjunt s'ha il.luminat amb focus. Per últim, s'ha restaurat la barana del balcó i s'han col.locat nova fusteria a les obertures de la torre. Amb la restauració es recupera una de les edificacions més antigues del terme municipal, digna de ser visitada tant per les exposicions que s'hi poden celebrar, tant pel seu interès, com el de la vista sobre la Mediterrània i l'Empordà".*
(Revista de Palafrugell, *maig 1995*)

■■■ ***"Cronologia del pla especial "Parc Avinguda del Mar"***

(Nota facilitada pels serveis tècnics municipals)

1983 - *Aprovació definitiva del Pla General d'Ordenació de Palafrugell, on es preveu la redacció del Pla Especial Avgda. del Mar.*

1987 - *Encàrrec del Pla Especial Avgda. del Mar als arquitectes Elies Torres i José Antonio Martínez Lapeña, amb la col.laboració de Joan Escrivà i Dolors Nadal.*

1988 - *Presentació del Pla Especial Avgda. del Mar (1a versió)*

30.06.89 - *Aprovació inicial per part de l'Ajuntament.*

03.07.89 a 12.09.89 - *Exposició al públic. Presentació d'al.legacions :*

03.08.89 - *Sra. Conxa Simón*

09.08.89 - *Sr. Miquel Arpa*

10.08.89 - *Sr. Narcís Terrades*

17.08.89 - *Sr. Frederic Prats*

17.08.89 - *Sr Joaquim Vilahur*

Feb. 1990 - *Presentació del Pla Especial Avgda. del Mar (2a versió i definitiva)*

30.03.90 - *Aprovació provisional per part de l'Ajuntament.*

09.05.90 - *Aprovació definitiva per part de la Comissió Provincial d'Urbanisme.*

1991 - *Presentació de recurs d'alçada per part del Sr. Antonio Cruz Conesa*

24.12.91 - *Desestimació del recurs per part de la Comissió Provincial d'Urbanisme.*

1992 - *Recurs al T.S.J.C.* per part del Sr. A. Cruz Conesa (exp. 277/92)*

11.11.94 - *Sentència del TSJC. Anul.lació del Pla Especial Avda. del Mar.*

27.04.95 - *Comunicació i confirmació de la sentència per part de la Comissió d'Urbanisme a l'Ajuntament de Palafrugell."*

(Revista de Palafrugell, *setembre 1995*)

* *TSJC = Tribunal Superior de Justícia de Catalunya*

el Servei de Costes de la Generalitat i la Confederació Ecològica de Catalunya. Actualment, el projecte s'està estudiant, i s'ha orientat cap a una restauració de la part més antiga de l'ermitatge i l'adaptació de l'altra part, a fi i efecte de construir-hi una escola d'hostaleria i un emplaçament hoteler, haventhi realitzat prèviament les pertinents excavacions al poblat ibèric.

Pel que fa a la conservació del patrimoni i al condicionament urbà, l'esdevenidor del poble depèn doncs de l'acció combinada dels instruments jurídics indispensables per definir la política a seguir, i de les diferents comissions i associacions, susceptibles de donar el seu parer o d'actuar com a mitjans de pressió per tal de defensar interessos més específics.

Per acabar, els responsables del desenvolupament turístic de la localitat estan adoptant definitivament una actitud envers la revalorització i l'explotació de la qualitat de l'entorn, així com de la realitat cultural i tradicional del poble, responent a la vegada a les exigències de la clientela en matèria d'activitats esportives. A més, la iniciativa referent a un desenvolupament del turisme d'hivern sembla molt prometedora en la mesura que el seu reeiximent permetria a Llafranc afirmar encara més la seva personalitat. El fet d'atraure una clientela diferent de la dels grans centres turístics, permet a l'indret de posseir els mitjans per conservar intacta la seva pròpia diferència.

Però l'èxit d'aquesta empresa depèn evidentment de la política general menada a Llafranc, fet que acabem d'exposar ¿ Com podem explicar, per exemple, que un tros de camí de ronda —el GR 92—, que travessa un paratge natural protegit, —la zona compresa entre Cala Pedrosa i Sant Sebastià—, que duu a uns monuments històrics reconeguts — el conjunt arquitectònic de Sant Sebastià— pot ser compatible amb la implantació, al seu llindar, d'un complex residencial? Una vegada més, ens trobem amb la dificultat de dur a terme el projecte correctament i, a la vegada, de donar resposta a uns objectius, per bé que complementaris, de naturalesa molt diferent. Atès que, en realitat, es tracta de desenvolupar l'economia turística de l'indret, creant zones habitables que no perjudiquin ni l'entorn natural ni les qualitats particulars de la localitat.

¿ Permetrà a Llafranc, la política turística emprada, de mantenir la seva clientela, a la vegada popular i burgesa, que dóna al poble aquest caràcter força residencial, però familiar, protegint-lo, d'aquesta manera, de la imatge estereotipada dels llocs "elegants", com dels llocs de turisme de massa? Una millor coneixença generalitzada de l'economia de Palafrugell esdevé indispensable per tractar d'aportar algun element esclaridor en aquesta qüestió. Recordem que aquesta clientela heterogènia va escollir Llafranc com a indret de vacances en una època on l'economia a Palafrugell era pròspera. Aquesta condició ens sembla encara d'actualitat: si Palafrugell posseeix sectors d'activitat diversificats i favorables, el turisme en serà un altre de paral·lel, i Llafranc podrà continuar evolucionant al seu ritme. Si, per altra banda, el sector turístic esdevé indispensable per a la bona salut econòmica de la vila, potser Llafranc haurà de trencar amb la seva tradició per tal de desenvolupar-hi un turisme d'èlit, o bé un turisme de masses, atès que, en realitat, disposa de les qualitats necessàries per fer front a les dues opcions.

Però Llafranc perdria aleshores aquest caràcter tan particular que en fa, no pas un model, però certament un exemple original de condicionament turístic.

Llafranc entre la tradició i la modernitat és l'adaptació i la traducció d'un treball de recerca presentat el 1994 a l'Universitat de Provença (França) i que ha permès a la seva autora d'obtenir el *Diplome d'Estudes Approfondies* (menció excel·lent, per unanimitat).

En aquest estudi hi trobarem una visió històrica de Llafranc, des de l'era Neolítica fins als nostres dies, una presentació geogràfica, demogràfica i urbanística de la població actual i, sobretot, una anàlisi del seu creixement i de la seva capacitat per conservar una originalitat i una autenticitat en el moment dels grans moviments turístics del nostre segle.

Annie Unland és llicenciada en Lletres per l'Universitat de Rouen (França), des de 1975. Durant diversos anys ha ensenyat llengua espanyola a diferents escoles franceses. Pel que fa a la seva tesi, continua actualment les seves recerques sobre Llafranc i el seu desenvolupament al llarg del present segle.

Val a dir que el tema que ha escollit l'autora és degut al seu interès per Catalunya en general i per Llafranc en particular, amb el qual ha viscut un lligam especial des de fa més de trenta anys. El 1965, en unes vacances amb la família, va descobrir el poble per primera vegada: aleshores tenia 12 anys i, des de llavors, no ha deixat de fer-hi estades, vàries vegades l'any, en diferents temporades

AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL

Diputació de Girona

Disseny: Pep Caballé